

Lier kommune

lier.kommune.no

Handlingsprogram 2019-2022

Rådmannens beslutningsgrunnlag 01.11.2018

Innhold

1. RÅDMANNENS INNLEDNING	2
2. BEFOLKNINGSUTVIKLING OG RAMMEBETINGELSER	3
3. ORGANISERING OG STYRING	9
4. PLAN OG SAMFUNN	16
5. OPPVEKST	22
6. VELFERD	31
7. HELSE OG OMSORG	39
8. KULTUR	46
9. ORGANISASJON OG UTVIKLING	51
10. INFRASTRUKTUR	59
11. ØKONOMI OG INVESTERING	63
12. VEDLEGG	94

1. Rådmannens innledning

Grønne Lier -for alle innbyggere

Høstens politiske behandlinger har gitt klare indikasjoner på at kommunens visjon står sterkt i Lier. Det ser altså ut som visjonen til Lierbygda videreføres når ny kommuneplan vedtas.

Visjonen i kommuneplanen skal følges opp av seks strategiske målområder med tilhørende innsatsområder. Dette utgjør kommuneplanens handlingsdel og vil være en del av handlingsprogrammet i Lier fra 2020.

Tidligere har Handlingsprogrammet hatt tre prioriterte områder. Disse erstattes fremover av kommuneplanenes strategiske målområder.

«Vi er inne i et tidsskille hvor veksten i behovene går opp og veksten i inntektene går ned.»

Sitatet fra Kommunenes organisasjon er treffende også for Lier. Kommuneøkonomien er fortsatt under sterkt press. I 2019 skal vi gi tjenester til flere, uten at vi kan øke rammene tilsvarende. Mange vil nok derfor oppleve at budsjettet vi legger fram i år, er et nøkternt budsjett.

Presset på kommuneøkonomien skyldes i hovedsak to forhold. Behovsvekst i form av nye liunger som trenger tjenester, og andre som har behov for å øke tjenestene de får. I tillegg er det innført statlige normer som ikke er fullfinansiert fra statens side.

I vårt forslag til handlingsprogram har vi lagt opp til at det først og fremst er barna våre som får økte rammer. Vi bevilger mer til private barnehager og til barnevern.

Samtidig er det flere små og store satsinger vi foreslår for den kommende perioden.

Vi foreslår at Lier kommune skal være en klimanøytral kommune allerede i 2025. Vi vil gå foran som et godt eksempel og kutte kraftig i klimagassutslippene våre de kommende årene.

Innen velferdsområdet etablerer vi boliger med bemanning til mennesker med utfordringer innen psykisk helse og rus. Slik kan vi gi enda tettere oppfølging til en sårbar gruppe.

Rådmann Bente Gravdal

Vi øker også tilbudet med dagsenter til eldre med diagnosen demens. Dette er et tilbud som vi vet gir livsglede og mestring, og muligheten for at flere til å bo hjemme lenger dersom de ønsker det.

Overføringene til de private barnehagene gir barnehagene mulighet for å øke bemanningen. De kommunale barnehagene driftes i dag i henhold til de nye bemanningskravene. Midlene går derfor i sin helhet til de ikke-kommunale barnehagene i Lier.

Også digitalisering er et viktig satsingsområde for oss de kommende årene. Nye løsninger gir muligheter for bedre arbeidsprosesser. Med riktig fokus kan vi også sikre mest mulig gode og smidige tjenester til innbyggerne våre.

A photograph of two hands holding each other, one with a yellow and grey braided bracelet. The background is a blurred landscape with a field of yellow flowers, green trees, and blue mountains under a clear sky.

KAPITTEL 2

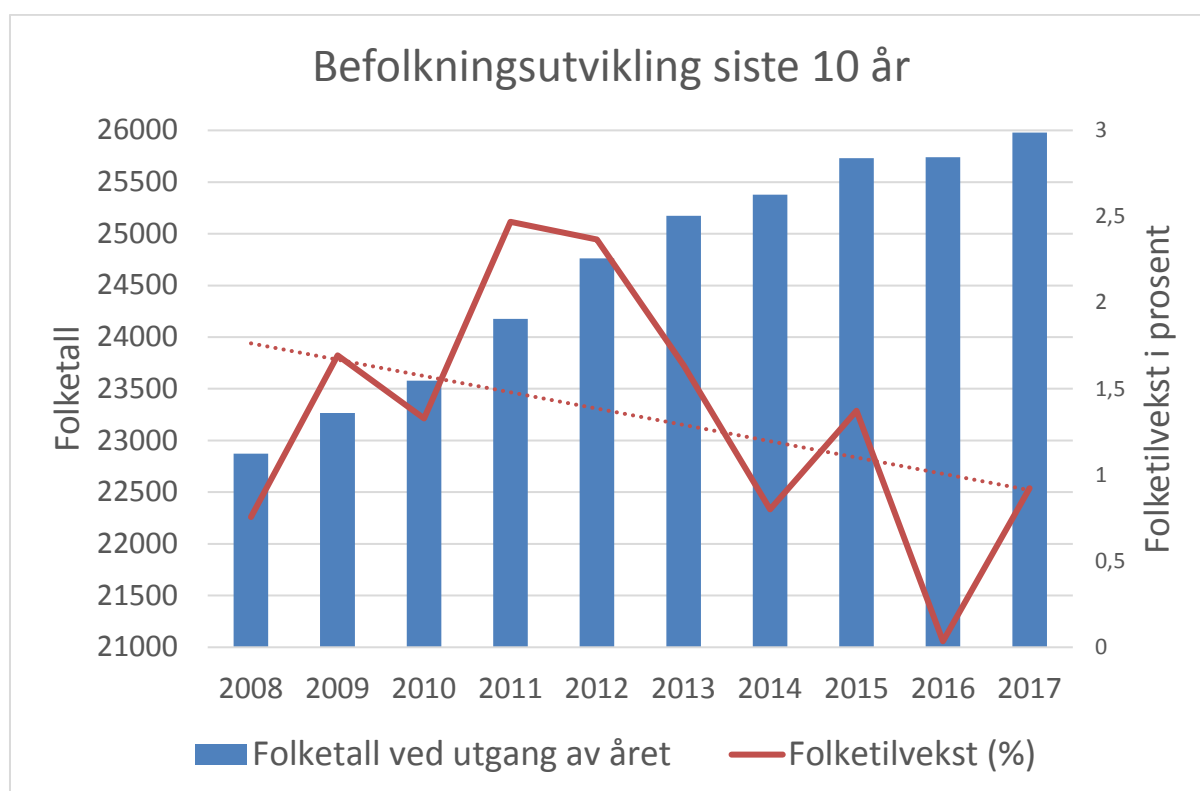
BEFOLKNINGSUTVIKLING OG RAMMEBETINGELSER

HP 2019-2022

Innledning

Ved utgangen av 2017 hadde Lier kommune en befolkning på 25 980 personer. Dette er en økning på 237 personer. Den årlige folketilveksten i Lier varierer en god del fra år til år, men har i siste tiårsperiode i snitt ligget på 330 personer. Dette tilsvarer en årlig folketilvekst på 1,3 prosent. Lier hadde høyest befolkningsvekst i 2011 og 2012. Dette er sammenfallende med årene hvor også befolkningsveksten i Norge generelt var på sitt høyeste.

Den stiplede linjen i figur 1 under viser at den prosentvise folketilveksten er svakt synkende.

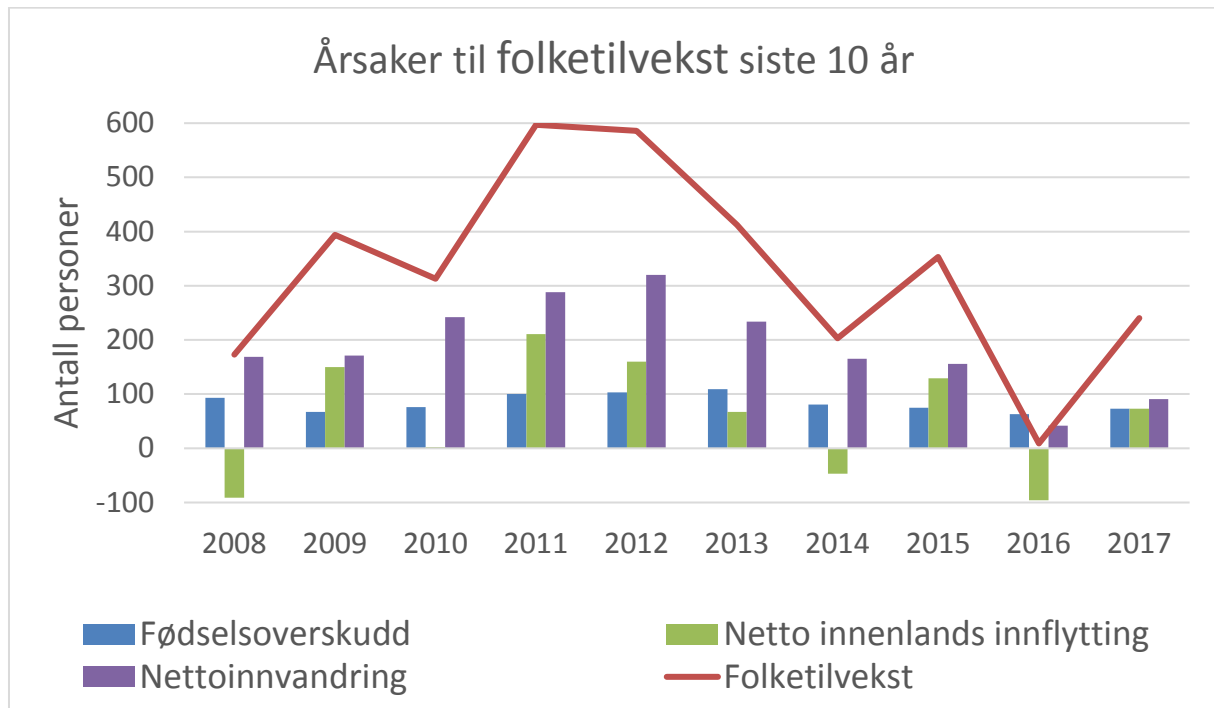

Figur 1 Befolkningstilvekst siste 10 år

Innvandring betyr mest for folketilveksten

Fødselsoverskuddet i kommunen ligger relativt stabilt. Dette betyr at den årlige variasjonen i folketilvekst i stor grad avhenger av innenlands innflytting og innvandring. Fødselsoverskuddet for 2017 var på 73 personer - litt under snittet de ti siste år. Netto innenlands innflytting varierer en god del fra år til år, og lå i 2017 noe over snittet med 73 personer.

Også for 2017 betydde innvandring mest for den totale befolkningsveksten med 91 personer. Befolkningsveksten for denne gruppen var likevel en god del under snittet for de siste ti år.

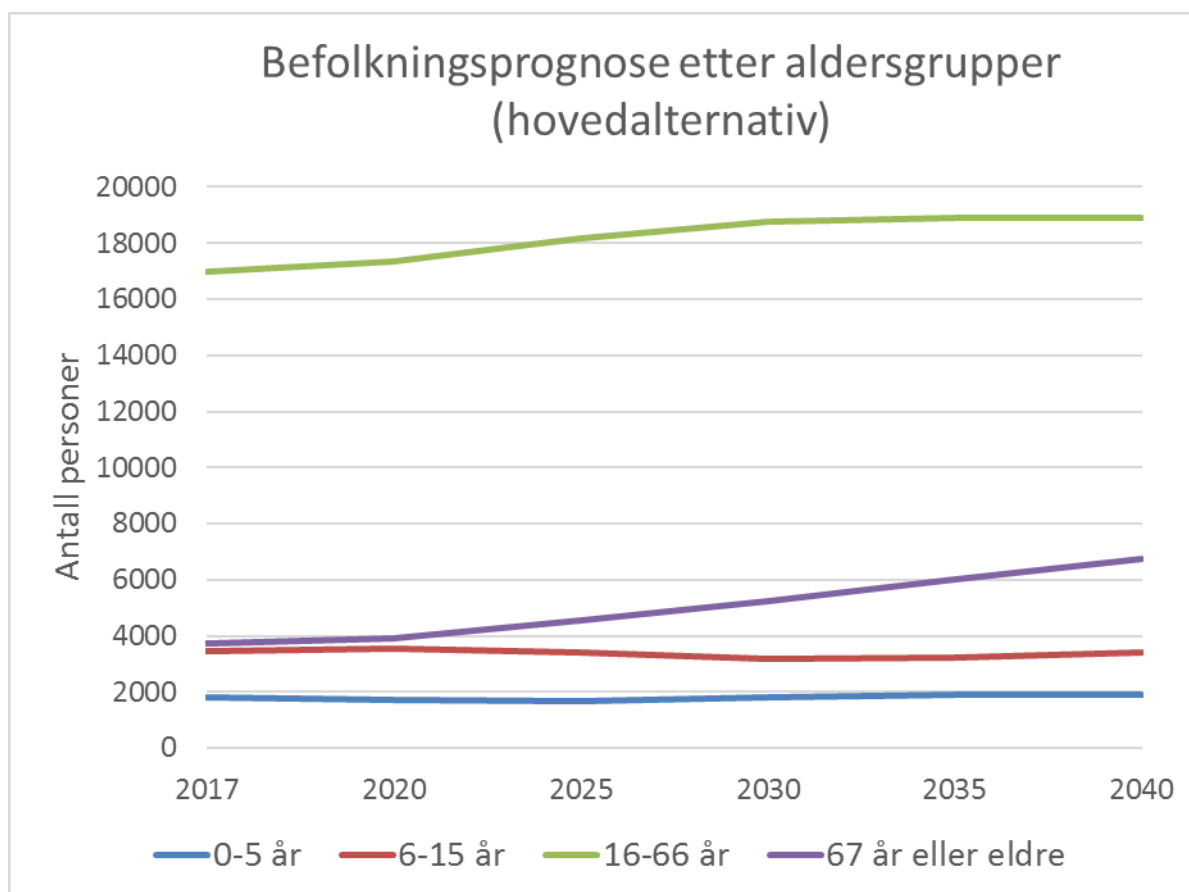
Figur 2 Årsaker til folketilvekst siste 10 år

Befolkningen blir eldre

Sammenlignet med forrige framskriving fra Statistisk sentralbyrå, som ble publisert i 2016, er det framskrevne folketallet i hovedalternativet noe lavere denne gangen. Det skyldes både lavere forutsetninger om framtidig innvandring og fruktbarhet.

Veksten i folketallet kommer først og fremst i sentrale strøk – som Lier, mens mange distriktskommuner får nedgang i folketallet. Dette henger sammen med at det forutsettes at de innenlandske flyttemønstrene de siste ti årene fortsetter. Dermed framskrives en fortsatt sentralisering, særlig blant unge voksne.

Hovedalternativet viser en befolkning på 29 000 personer i 2030 og 31 000 personer i 2040. Dette er en økning på henholdsvis 3 000 og 5 000 innbyggere. Når byutviklingen i Ytre Lier igangsettes, må det trolig forventes at befolkningen øker ut over hva prognosene estimerer.

Figur 3 Befolkningsprognose etter aldersgrupper (hovedalternativ)

I figur 3 ser vi at antall barn i alderen 0-5 år holder seg relativt stabilt gjennom hele perioden frem til 2040, men med noe lavere barneantall frem mot 2020 og 2025. Også antall barn i grunnskolealder må forventes å bli noe redusert om få år, for så å øke igjen fra rundt 2030.

Det er de eldste aldersgruppene som forventes å stå for befolkningsøkningen. Personer i alderen 16-66 år øker frem mot 2030, for så å stabiliseres. Personer i alderen 67 år og eldre øker mye gjennom hele perioden. Andelen eldre i befolkningen vil stige betydelig i årene framover.

	Registrert 2018	Prognose				Snitt vekst per år		Vekst i perioden antall
		2019	2020	2021	2022	antall	prosent	
0-5 år	1813	1751	1699	1686	1661	-23	-1,3	-90
6-15 år	3470	3522	3534	3528	3543	5	0,1	21
16-66 år	16982	17155	17345	17533	17669	129	0,7	514
67-79 år	2822	2869	2936	3000	3082	53	1,9	213
80 år og eldre	893	944	984	1029	1070	32	3,3	126
Total	25980	26241	26498	26776	27025	196	0,7	784

Tabell 1 SSB prognose (hovedalternativ), tall pr. 1. januar 2018

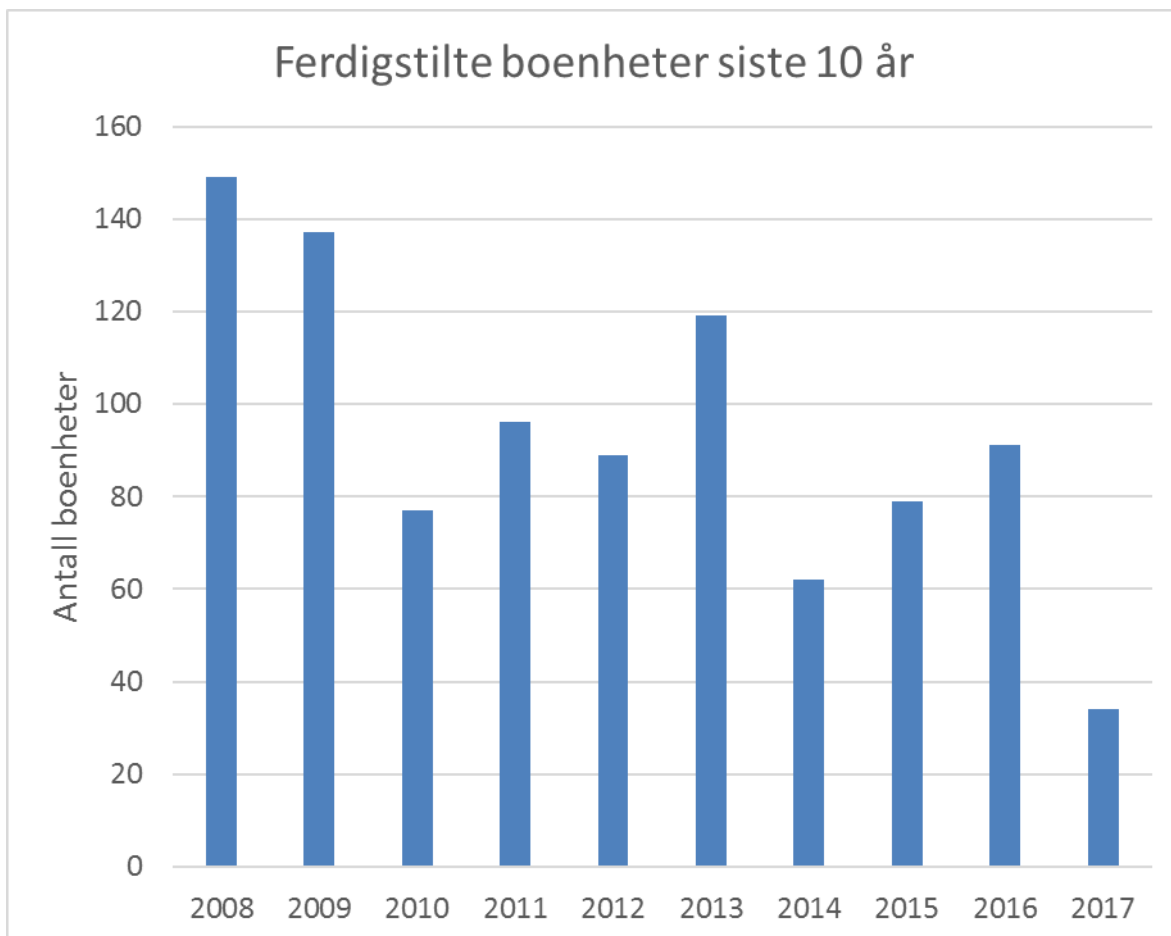
Fram mot 2022 ser vi av tabell 1 at antall barn i barnehagealder vil reduseres gradvis gjennom hele perioden. I snitt blir det 23 færre barn i barnehagealder pr. år. Barn og unge i grunnskolealder holder seg stabilt, med en forventet økning på 5 nye elever pr. år. Jo eldre

aldersgrupper vi ser på, jo større prosentvis vekst forventes. Dette betyr at det også på kort sikt må forventes en kraftig aldring av befolkningen.

Forventer flere nye boliger

Boligbyggingen i Lier har de siste ti årene ligget på mellom 60 og 150 nye boenheter årlig. Det tilsvarer et gjennomsnitt nær 100 boenheter. 2017 ligger imidlertid svært lavt, med kun 34 nye boenheter. Boligbyggingen i kommende fireårsperiode ventes derimot å stige en god del. Stoppenkollen, Engersand Havn, Lier Hageby, Nordal og Ekeberg er blant boligprosjektene som ventes å gi størst utslag på boligbyggingen i kommunen fremover.

Figur 4 Ferdigstilte boenheter siste 10 år

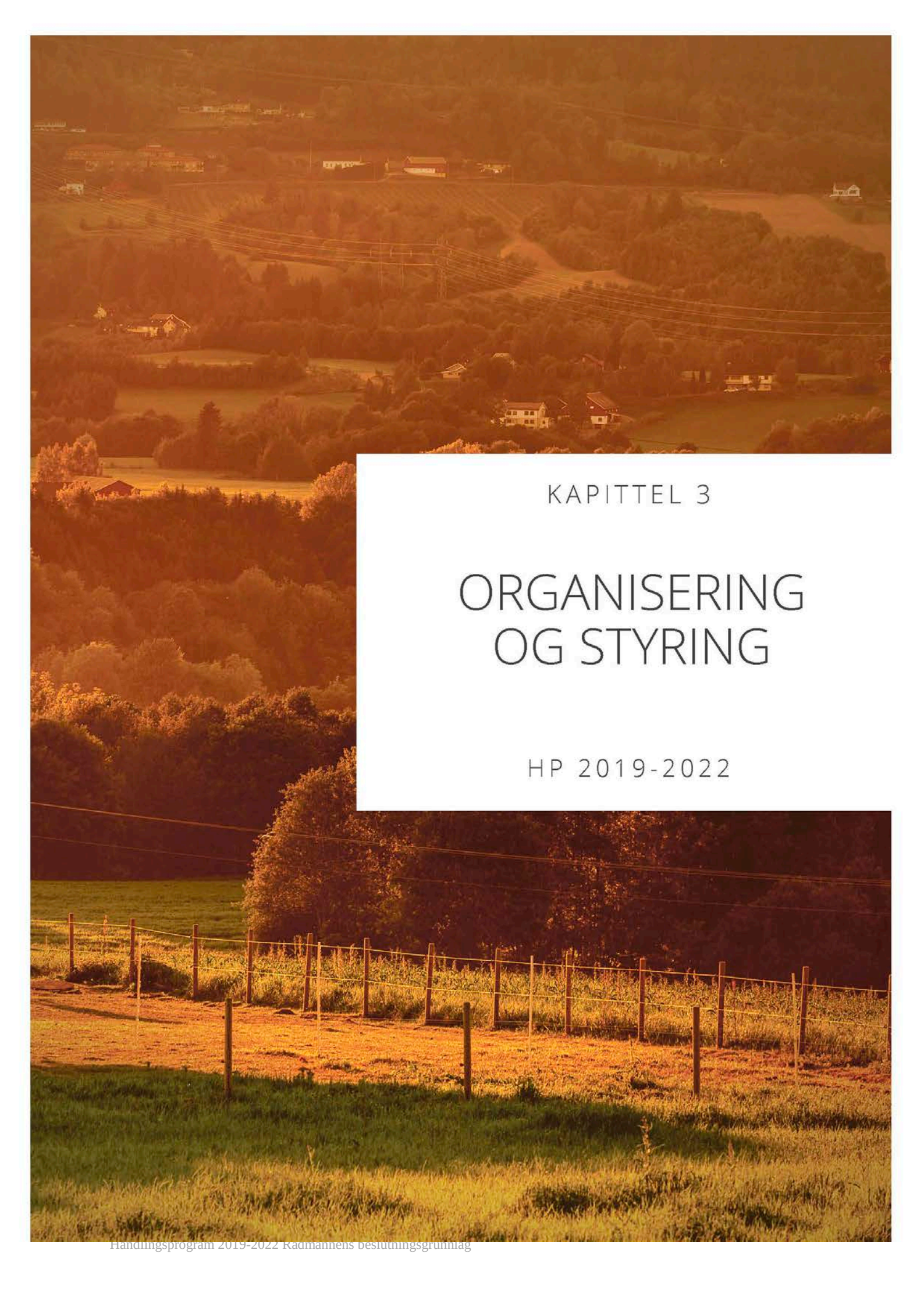
Lave kostnader og lave inntekter

Lier sammenligner seg med andre kommuner i KOSTRA (SSB sin KOMmune STAT Rapportering, hvor kommunene er delt inn i ulike grupper) og spesielt kommunegruppe 13. Kommunegruppe 13 er kommuner med mer enn 20 000 innbyggere i 2013, uten byene Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger. For at kostnadssammenligningene skal bli relevante, justeres for hvor mange barn det er i skolen, hvor mange eldre som kan være på sykehjem ol. Dette kaller vi behovskorrigerering.

Sammenligningen gjøres både på kvalitet i tjenestene og på kostnader. Lier kommune driver de fleste tjenester med moderate kostnader. Barnevern, skole, samt pleie og omsorg har høyere kostnader. Til skole er det høyt areal pr. elev og nye lokaler som trekker kostnadene mest opp. Helse og omsorg driver i 2018 mot balanse for første gang på mange år. Innen Velferd jobbes det med omstilling.

KAPITTEL 3

ORGANISERING OG STYRING

HP 2019-2022

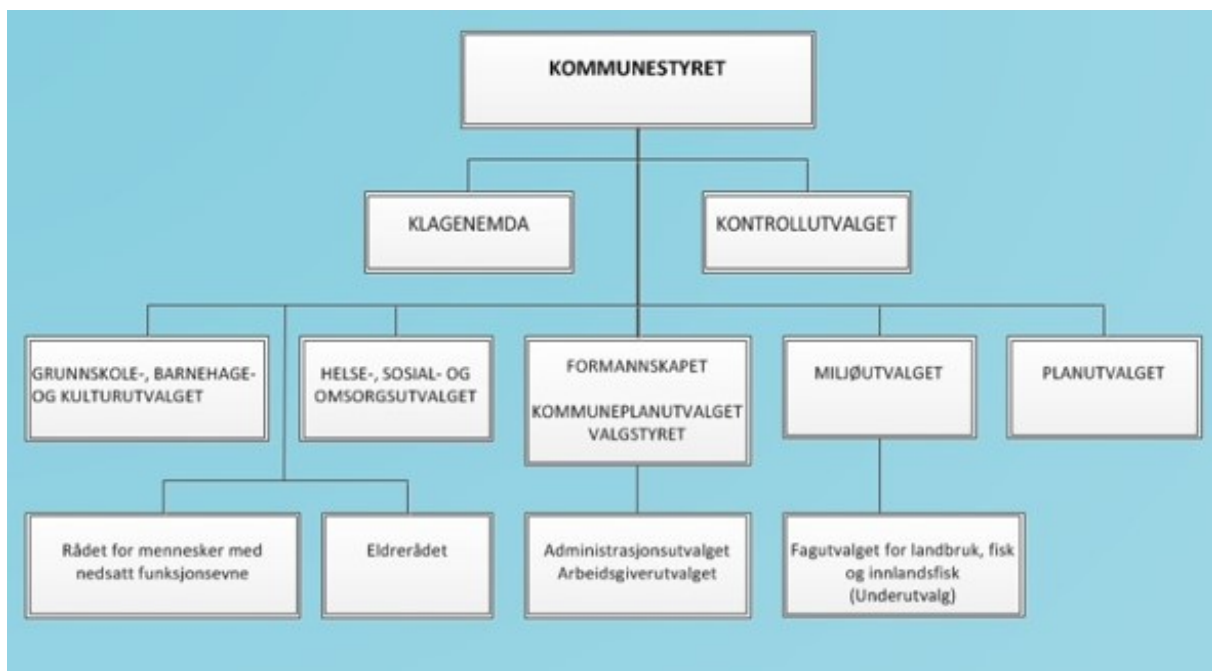

Politisk struktur

Lier kommune er politisk organisert etter formannskapsmodellen. Dette er hovedmodellen i kommuneloven, og innebærer at formannskapet velges av kommunestyret etter partienes forholdsvis representasjon i kommunestyret.

Det er åtte politiske partier representert i Lier kommunestyret. Disse er: Høyre (18), Arbeiderpartiet (15), Fremskrittspartiet (5), Senterpartiet (3), Venstre (3), Kristelig folkeparti (2) Miljøpartiet De Grønne (2) og Sosialistisk venstreparti (1).

Kommunestyret er øverste politiske organ og består av 49 representanter. Kommunestyret skal avgjøre alle saker som gjelder hovedtrekkene i kommunens organisasjon, kommuneplan, handlingsprogram og saker som i henhold til særlovgivning er tillagt kommunestyret selv. Kommunestyret vedtar nærmere retningslinjer for innhold, arbeidsmåte og framdriftsplan for arbeidet med økonomisakene. Kommunestyret fatter ellers beslutning i alle saker som ikke er delegert til andre politiske utvalg eller til administrasjonen.

Figur 5 Politisk struktur

Formannskapet består av 13 medlemmer, og er ansvarlig for den løpende styringen av arbeidet med økonomiplan og utbyggingssaker.

Lier kommune er også hel- eller deleier av en del selskaper. Kommunestyret har for utøvelse av kommunens eierstyringsoppgaver delegert myndighet til formannskapet for spørsmål og forhold som ikke etter lov, vedtekter eller selskapsavtale spesifikt er lagt til kommunestyret.

I tillegg til formannskap er følgende er hovedutvalg opprettet:

- Grunnskole-, barnehage- og kulturutvalget
- Helse-, sosial- og omsorgsutvalget
- Miljøutvalget
- Planutvalget

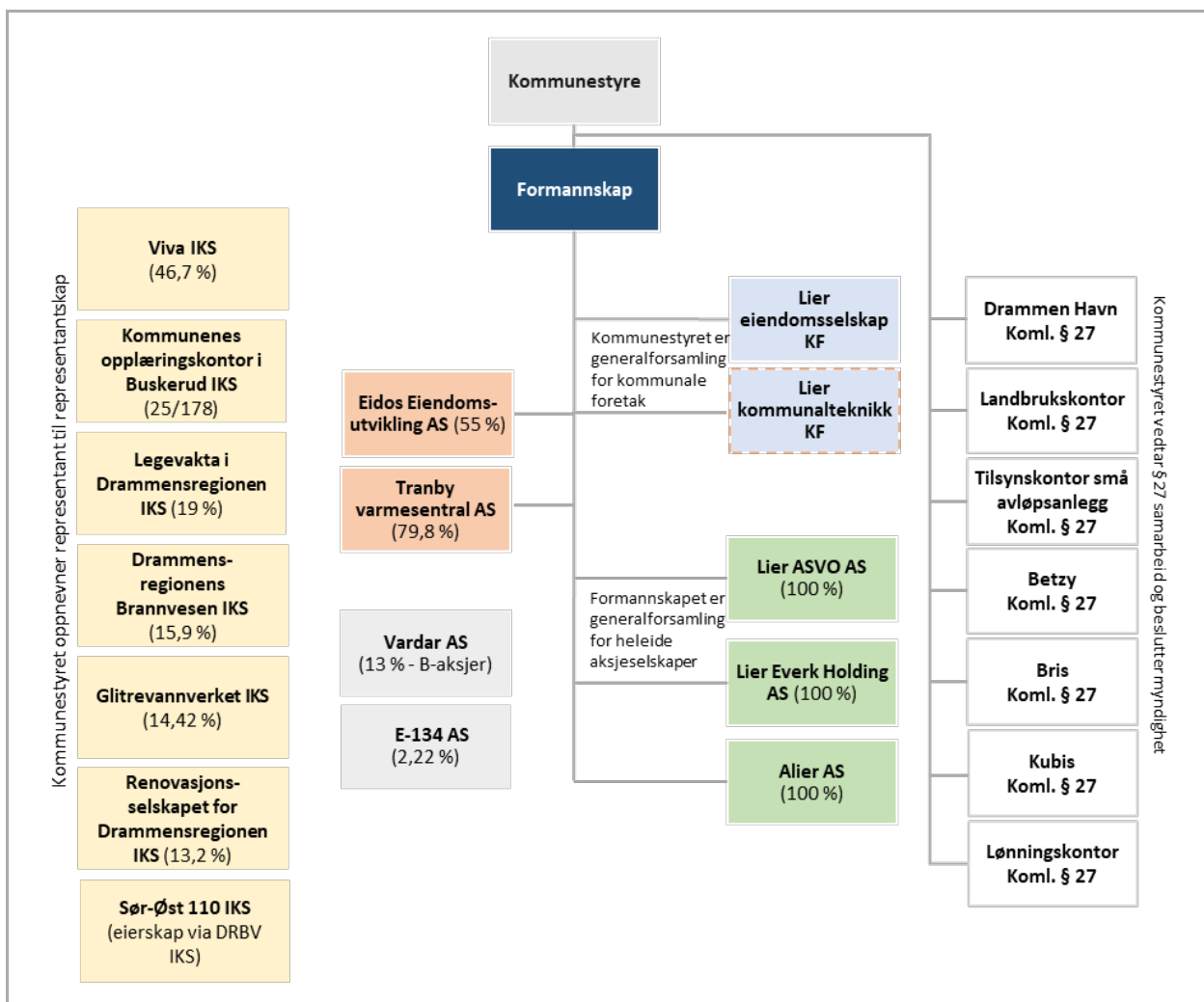

Det er etablert kommuneplanutvalg som behandler overordnede arealplaner. Utvalget setter møter ut fra behov. Administrasjonsutvalget behandler saker som gjelder forholdet mellom kommunen som arbeidsgiver og de ansatte. Fem av medlemmene er valgt av kommunestyret blant formannskapets medlemmer, og tre oppnevnes etter forslag fra arbeidstakerorganisasjonene.

Det skal i 2019 arbeides videre med tilpasning av politisk struktur til ny kommunelov og egnet organisering sett i forhold til de ansvarsområder som tilligger politisk nivå.

Eierstyring

Lier kommune eier en rekke hel- og deleide aksjeselskaper og interkommunale selskaper. Lier samarbeider også med andre kommuner om løsning av felles oppgaver. I tillegg har Lier opprettet kommunale foretak. I hovedsak er selskapene etablert for å ivareta kommunens ansvar for å levere tjenester og samfunnsfunksjoner. Det er likevel selskaper i kommunens portefølje som har finansielle formål eller opererer i ytterkant av kommunens kjerneoppgaver.

Figur 6 Lier kommunes foretak, selskaper og § 27 samarbeid

Rådmannen avgir årlig en redegjørelse om resultatet av Lier kommunes eierskap til kommunestyret. I 2019 vil rådmannen også videreføre arbeidet med å analysere eierskapet i de

interkommunale selskapene med tanke på mulige konsekvenser som følge av kommunereformen. Videre vil klargjøring av nytt kommunalt foretak for vann, vei og avløp bli høyt prioritert i dialog med foretakets selskapsledelse. Endelig vil Lier kommunes styreveileder bli revidert.

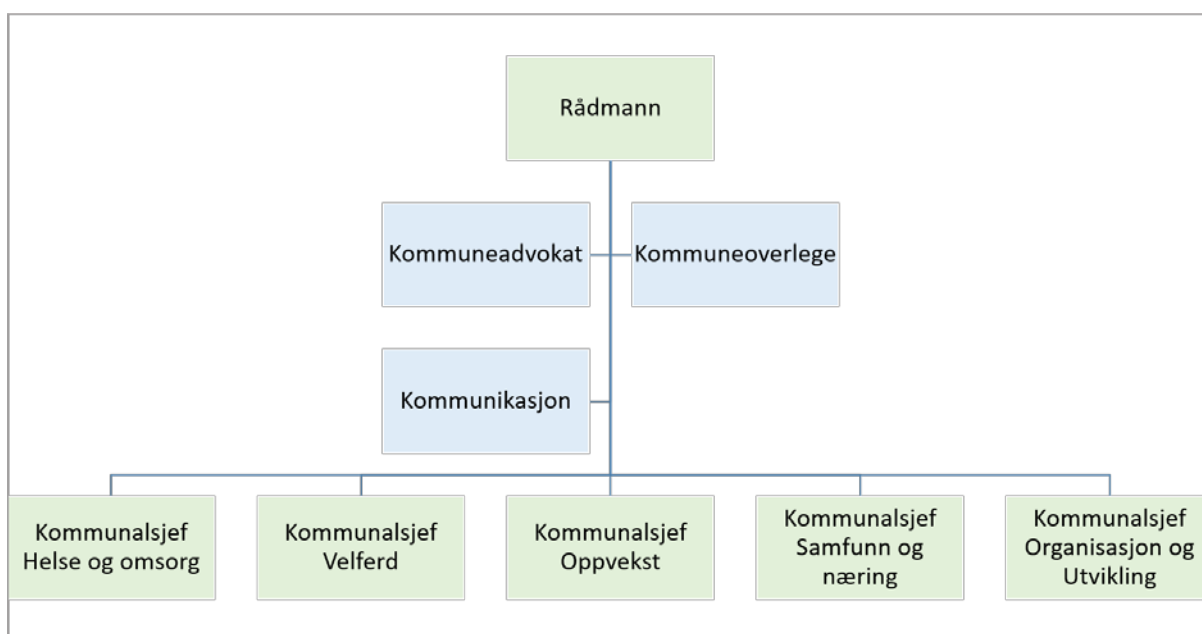
Utbytte, kommunale garantier og avkastning på lån

Selskapets generalforsamling fatter beslutning om eventuelt utbytte og utbyttestørrelse. Beløpet er derfor ikke kjent ved ferdigstillingen av årsbudsjettet, og blir anslått ut fra historiske tall. Det forutsettes at Lier kommunes B-aksjer i Vardar oppgraderes til A-aksjer ved en avvikling av Buskerud og opprettelsen av Viken fra 2020. Det forutsettes da at Lier kommune får utbytte i tråd med sin eierandel og tidligere utbytter.

Det budsjetteres ikke med tap på garantier. Flere garantier kunne vært formålstjenlige selv med større risiko for tap.

Administrativ struktur

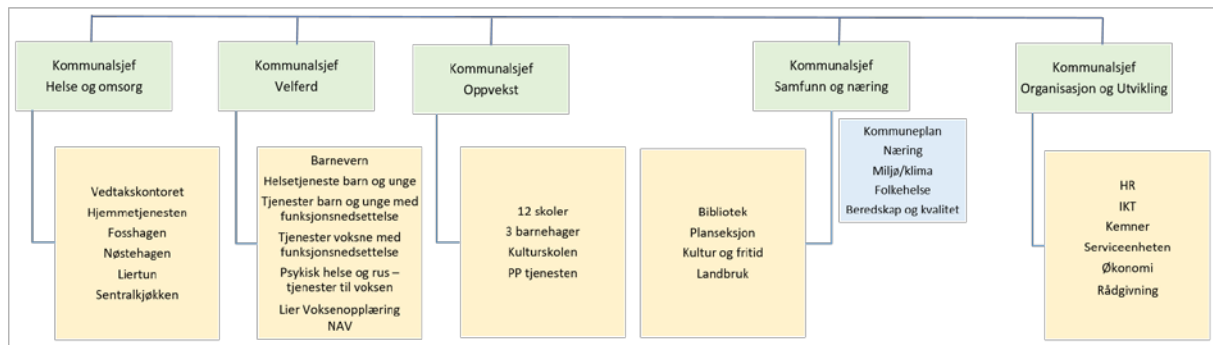
Lier kommune er administrativt organisert i en modell med tre ledernivåer, hvor formelle fullmaktnivåer er rådmannen med kommunalsjefer og virksomhetsledere.

Figur 7 Organisasjonskart - rådmannens ledergruppe og stabfunksjoner

Rådmannen er kommunens øverste administrative leder og er ansvarlig for saksutredninger for folkevalgte organer og iverksettelse av politiske vedtak. Rådmannens ansvar og myndighet er nærmere beskrevet i delegeringsreglementet som er vedtatt av kommunestyret.

Virksomhetsleder rapporterer til kommunalsjef og er ansvarlig for sine virksomheter innen rammen av de fullmakter som er delegert fra rådmannen. Det innebærer at virksomhetslederne har myndighet til å sikre enhetenes drift, både når det gjelder faglige, økonomiske, personalmessige og organisatoriske forhold.

Figur 8 Organisasjonskart - virksomheter og stabsfunksjoner under kommunalsjefer

Avdelingsleder rapporterer til virksomhetsleder og har de fullmakter virksomhetsleder har videre delegert innenfor ovennevnte rammer.

Videreutvikling av kommuneorganisasjonen

Rådmannens administrative organisasjonsutviklingsprosjekt vil bli videreført i 2019. Målsettingen med prosjektet er å «Sikre en fremtidsrettet organisasjon med gjennomføringskraft, hvor følgende områder har fokus:

- *Kontinuerlig forbedring* – fokus på kvalitet, ta initiativ, prøve ut nye løsninger, lære av feil.
- *Effektive arbeidsprosesser* – definere arbeidsprosesser og grensesnitt for å identifisere rom for forenkling og/eller forbedring i oppgaveutførelse.
- *Kompetanse og samarbeid* – legge til rette for formell og uformell læring og samarbeid på tvers som grunnlag for videreutvikling av Lier kommunes organisasjonskultur.

I 2019 skal ny organisasjonsstruktur for virksomhetene under kommunalsjef Samfunn og næring og kommunalsjef Organisasjon og utvikling, implementeres. Det vil også bli foretatt en gjennomgang av virksomhetenes budsjettoppsett.

Plansystemet og strategier

Det kommunale plansystemet

Kommuneplanen er kommunens overordnede styringsdokument. Den består av en samfunnsdel med tilhørende handlingsdel og arealdel. Samfunnsdelen fastsetter langsiktige mål og strategier for kommunesamfunnet og kommunen som organisasjon. Handlingsdelen angir hvordan planen skal følges opp de fire påfølgende årene, og revideres årlig. I Lier inngår handlingsdelen som en del av Handlingsprogrammet. Arealdelen er en oppfølging av føringene gitt i samfunnsdelen og legger føringen for arealbruken i kommunen. Kommuneplanens arealdel består av et juridisk bindende plankart med tilhørende planbestemmelser.

Øvrige strategier og temaplaner

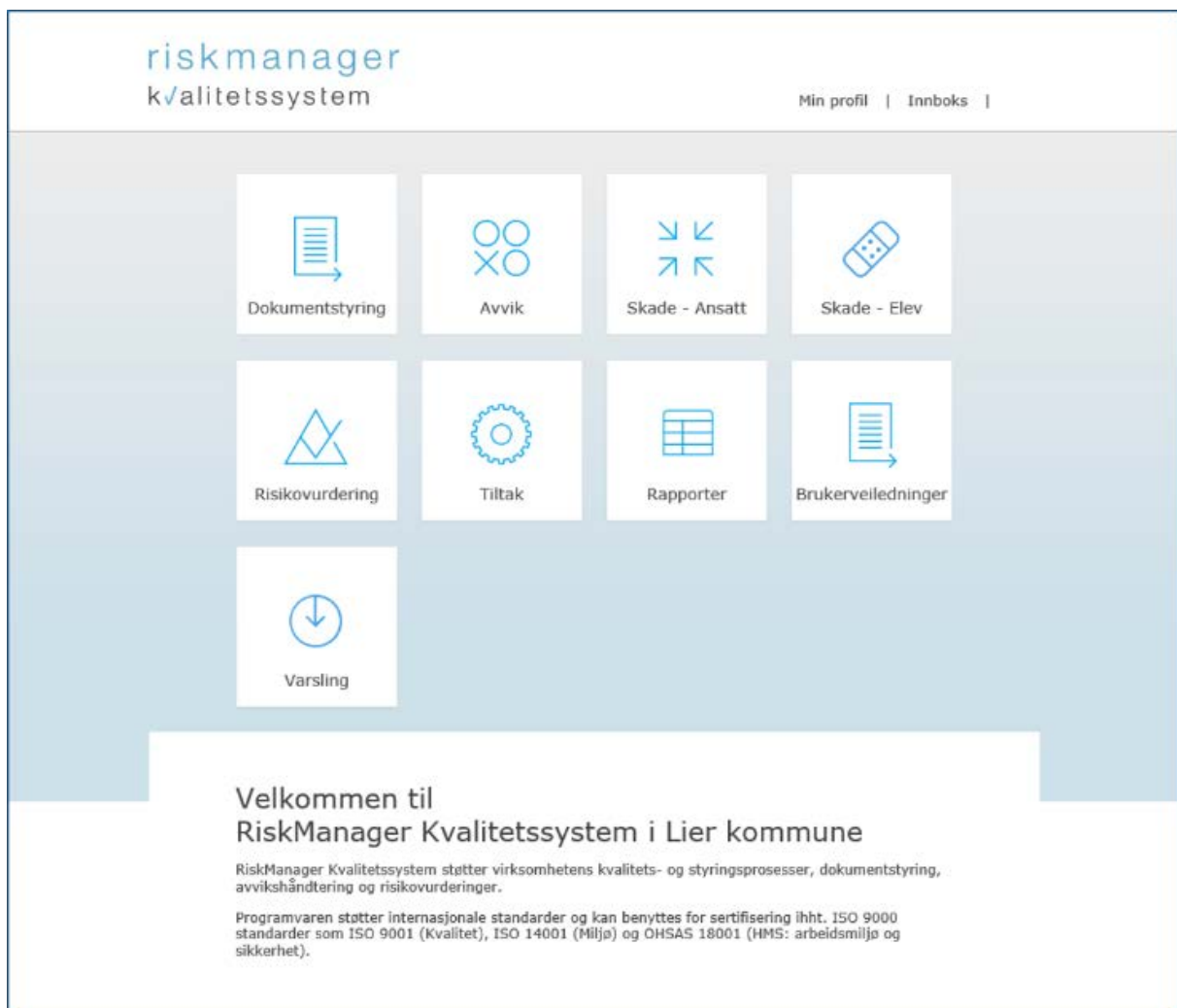
I tillegg til kommuneplan har kommunen strategier som gjelder på tvers av organisasjonen, og temaplaner som gjelder for utvalgte temaer.

Årsbudsjett og økonomiplan

Kommunens økonomiplan skal gi en realistisk oversikt over sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver for kommunens virksomhet. I Lier kommune innarbeides økonomiplanen og årsbudsjettet i handlingsprogrammet. Handlingsprogrammet inneholder økonomiske rammer, mål og planlagte aktiviteter for kommende fireårsperiode.

Styringssystem

Lier kommune har et helhetlig digitalt kvalitetssystem som skal brukes av alle virksomhetene.

Figur 9 Lier kommunes kvalitetssystem

Kvalitetssystemet er et av rådmannens styringsverktøy for å styre, sikre, dokumentere og utvikle kvalitet på alle tjenester innenfor alle tjenesteområder innenfor gjeldende lover, regler

og økonomiske rammer. Kvalitetssystemet skal også sikre at medarbeiderne i Lier kommune har tilstrekkelig informasjon tilgjengelig slik at tjenestene kan utføres faglig og forsvarlig.

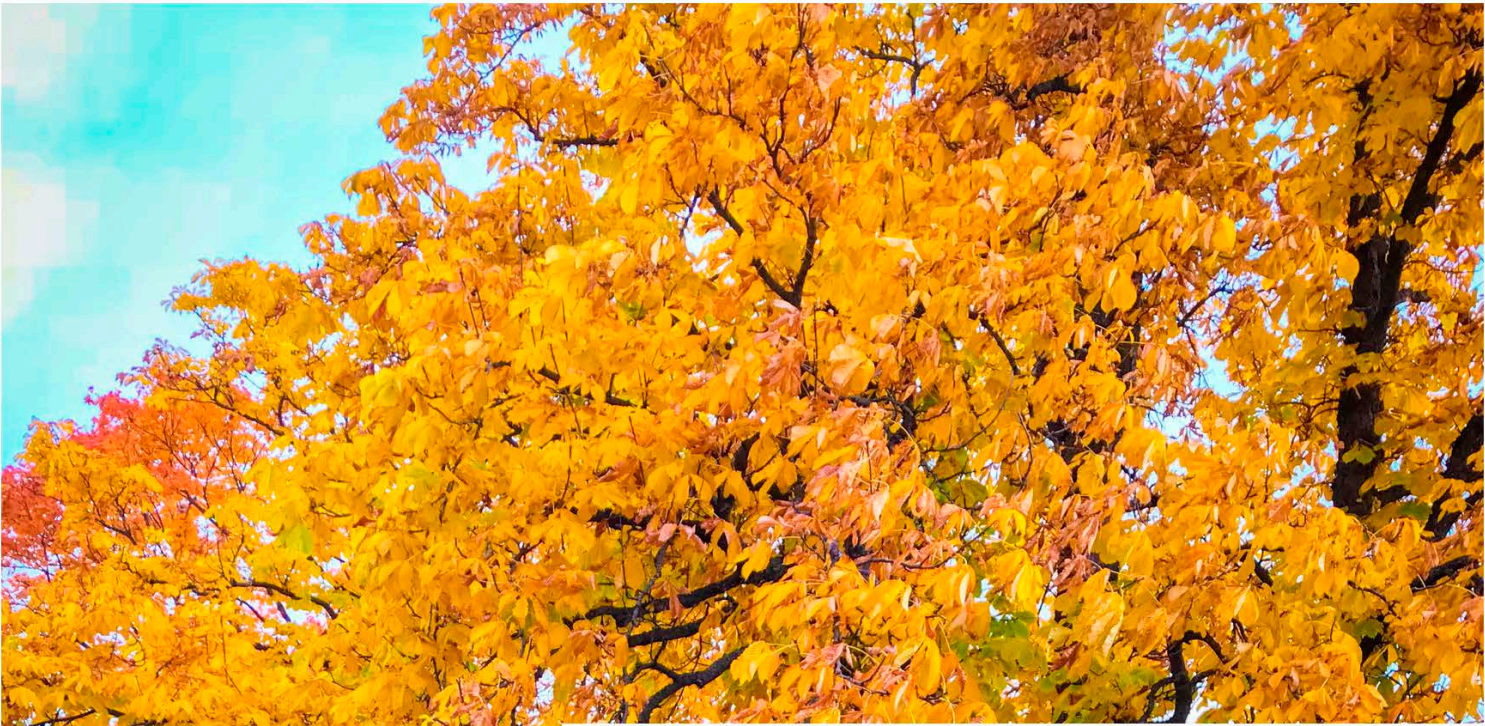
Lier kommunes kvalitetssystem omhandler i hovedsak arbeidsprosesser i tjenesteområdene Velferd, Oppvekst og Helse og omsorg. Overordnede styringsprosesser er ikke fullt ut beskrevet, og kvalitetssystemet er følgelig ikke er helhetlig styringsverktøy.

Intern kontroll

Rådmannen skal sikre at det føres kontroll med at økonomisk forvaltning foregår i samsvar med gjeldende bestemmelser og vedtak. Det skal også gjennomføres systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger. Kontrollutvalget utøver tilsyn med at rådmannen ivaretar dette ansvaret på en betryggende måte. Ny kommunelov erstatter gjeldende bestemmelse om å utøve «betryggende kontroll» med egen paragraf om internkontroll.

Tiltak

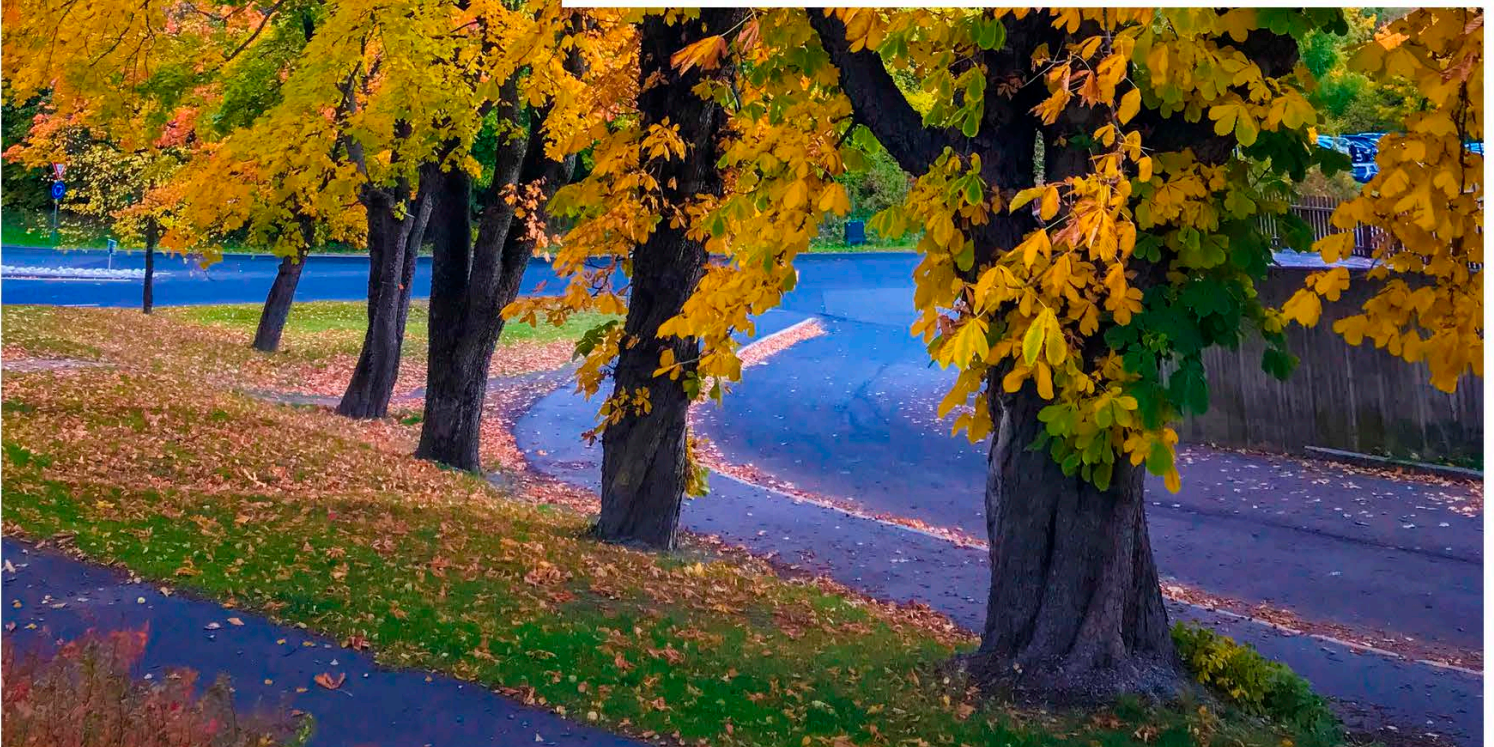
- Implementere ny organisasjonsstruktur på tjenesteområdene Samfunn og næring og Organisasjon og utvikling.
- Revidere Lier kommunes styreveileder.
- Videreutvikle kvalitetssystemet med overordnede styringsprosesser.
- Evaluere administrasjonens internkontroll opp mot bestemmelse i ny kommunelov.

KAPITTEL 4

PLAN OG SAMFUNN

HP 2019-2022

Innledning

Tjenesteområdet Plan og samfunn omfatter samfunnsutvikling, Landbrukskontoret, planseksjonen, beredskap, klima/miljø, næring og folkehelse.

Tjenesteområdet omfatter samfunnsutviklingsarbeid, planlegging, forvaltning og saksbehandling etter flere lovverk: Plan- og bygningsloven, Jordlova, Forurensingsloven, Markaloven, Naturmangfoldloven, Folkehelseloven, Sivilbeskyttelsesloven mv.

Tjenesteområdet omfatter også opprettelse og vedlikehold av kommunens kartverk og matrikkel, tilskudd og kontroll i landbruket, samt overordnet planlegging og interkommunalt samarbeid.

Status

Lierstranda er kommunens og regionens største utviklingsområde på lang sikt, og dette skal planlegges og realiseres. Det gjennomføres flere store og parallelle planprosesser i og rundt Fjordbyen, som omfatter både arealbruk og samferdselsinfrastruktur. Samtidig pågår revidering av kommunens overordnede strategi, kommuneplanens samfunnsdel. Tjenesteområdet Plan og samfunn står derfor overfor både utfordringer og muligheter når planene skal koordineres og det skal sikres sammenheng.

Energi- og klimaplan (2017-2020) har satt som hovedmål at liersamfunnet skal være lavutslippsamfunn innen 2030. Planen inneholder tiltak for å redusere klimagassutslipp både for kommunens organisasjon og for Liersamfunnet. For å nå målet må virkemidlene brukes på en best mulig måte og kommunen må gå foran som et godt forbilde. Lier kommune skal derfor gjennomføre tiltak, og eventuelt kompensere egne restutslipp, slik at kommunens egen drift er klimanøytral innen 2025.

Tiltakene gir konsekvenser for alle kommunens tjenesteområder, i tillegg til å gi retning for revidering av kommuneplanen. Det må være et særlig høyt klimafokus i arealplanleggingen, det må satses på grønn mobilitet og næringslivet må engasjeres til klimainnsats.

Det planlegges også for et grønt folkehelseskifte i liersamfunnet, med vekt på forebygging fremfor reparerende innsats for å sikre god helse i befolkningen. Dette skal skje med tiltak innenfor de fem sentrale kriteriene for et helsefremmende liersamfunn: (1) gode og trygge oppvekst- og levevilkår (2) aktivitet, inkludering og mestring, (3) Utdanning og arbeid for alle, (4) Frivillighet, allsidig kulturtilbud og sosiale møteplasser, (5) frisklivstilbud og gode helsetjenester. Tiltaksplan folkehelse er under utarbeidelse og skal ferdigstilles i 2019.

Strategisk næringsplan, med tiltaksplan 2017-2020, skal følges opp for å sikre sunn næringsutvikling i grønne Lier. Dette skjer med tiltak innenfor fem innsatsområder: (1) Helseklynge Brakerøya, (2) Lier matklynge, (3) Lierbyen gründerlandsby, (4) vertskapskommunen, (5) smart arealbruk.

Det skal satses særlig på digitalisering på plan- og byggesaksområdet i HP-perioden. Blant annet gjennom digital dialog med innbyggere knyttet til plan- og byggesaker, samt innsynsløsninger. Sentralt i arbeidet står videreutvikling av kartportal og brukervennlige løsninger for informasjon for innbyggere og andre interesserte.

Mål for tjenesteområdet

- Utvikle et trygt, framtidsrettet, helsefremmende og bærekraftig liersamfunn.
- Sikre at Liersamfunnet blir et lavutslippssamfunn innen 2030.
- Gjøre Lier kommunes egen drift klimanøytral innen 2025 ved å gjennomføre klimatiltak, og sekundært kompensere egne restutslipp.
- Landbruket i Lier skal videreutvikles som en bærekraftig og allsidig næring.
- Tilby effektiv og korrekt saksbehandling, brukervennlige innsynsløsninger og kartportal.
- Planlegge og realisere kommunens utviklingsområder, med Fjordbyen som det største prosjektet.

Utfordringer

- Planlegge for gjennomføringen av et grønt folkehelseskifte gjennom en egen tiltaksplan for folkehelse.
- Parallell planlegging av kommunedelplan for Rv 23 (E134) og kommunedelplan for samferdselsinfrastruktur og kollektivknutepunkt i Fjordbyen. Planlegging må skje i sammenheng.
- Sikre at kommunedelplan for Gullaug bygger opp under utviklingen av Fjordbyen.
- Jordvern, miljøhensyn og markagrensen blir utfordret av etterspørsel etter nye arealer til boliger, vei og næringsaktivitet.
- Økt matproduksjon i samsvar med nasjonale mål krever forutsigbare rammebetingelser for næringen.
- Skaffe økt kunnskap om følgene av flom og oversvømmelser – også som følge av forventede klimaendringer - for å kunne forebygge skader.
- Utvikle helhetlig og samordnet areal- og transportplanlegging.
- Ivareta samfunnssikkerhet og beredskap i kommunens planverk.

Tiltak

- Utarbeide revidert kommuneplan for sluttbehandling i 2019 og øvrige overordnede kommunale planer i henhold til vedtatt fremdrift.
- Ferdigstille tiltaksplan folkehelse i 2019 for å sikre et grønt folkehelseskifte.
- Gjennomføre detaljregulering av nytt sykehus på Brakerøya.

- Videreutvikle en brukervennlig og oppdatert kartportal og etablere innsynsløsning for byggesaker (byggesaksdialog).
- Gjennomføre prosjektet for innføring av modellen Sunne og Aktive liunger i alle barnehager og skoler, og videreutvikle frisklivstilbudet - med hovedvekt på barn og unge.
- Oppfølging av energi- og klimaplan (2017-2020) med mål og tiltak både for kommunens egen drift og liersamfunnet. Gjennomføre klimatiltak som sikrer at Lier kommunes egen drift er klimanøytral innen 2025.
- Oppfølging av strategisk næringsplan (2017-2020) som er kommunens plan for tilrettelegging for næringslivet.

Måleindikatorer

Plan

Område	Måleindikator	Kilde	Resultat	Mål	
			2017	2019	2022
P 1					
Byggesak Saksbehandlingstid i dager	P 1.1 Rammesøknader	KOSTRA	44	50	84
	P 1.2 Reguleringsplaner	KOSTRA	71	70	84
	P 1.3 Ett-trinns søknader	KOSTRA	20	21	21
	P 1.4 Enkle tiltak uten ansvarsrett	KOSTRA	23	21	21
P 2					
Kvalitet	P 2.1 Antall omgjorte vedtak av fylkesmannen	Fylkesmannen	9,10 %	<20%	<20%
P 3					
Landbruk	P 3.1 Redusere omdisponering av dyrket mark	prod.statistikk i daa	26	0	0
	P 3.2 Dyrket areal i drift	prod.statistikk i daa	39 645	39 700	39 700
P 4					
Økologiske matvarer	P 4.1 Økologisk produksjon	prod.statistikk i daa	12,46 %	14 %	14 %
	P 4.2 Kommunalt forbruk kroner	regnskap	526 520	750 000	750 000

Tabell 2 Måleindikatorer Plan

Samfunn

Område	Måleindikator	Kilde	Resultat	Mål	
			2019	2019	2022
S 1					
Reisevaner*	S 1,1 Andel daglige reiser basert på kollektivtransport	Reisevaneundersøkelsen 2013/2014	7 %	9 %	13 %
	S 1,2 Andel daglige reiser på sykkel		1 %	4 %	7 %
	S 1,3 Andel daglige reiser til fots		15 %	16 %	20 %
	S 1,4 Andel daglige reiser som bilfører		67 %	60 %	50 %
	S 1,5 Andel daglige reiser som bilpassasjer		8 %	10 %	10 %
S 2					
Pendling	S 2,1 Arbeidsplass dekning i prosent i Lier	SSB	105 %	100 %	100 %
	S 2,2 Utpendling i prosent	SSB	64 %	62 %	62 %
S 3					
Transport	S 3,1 Gang- og sykkelvei i km	VIVA	37	39	43
	S 3,2 Antall kjøretøykilometer per innbygger	SSB	7483	7350	7300
S 4					
Klima og energi - kommunal	S 4,1 Andel el-biler/plug-in hybrid	Kommunal telling	14 %	50 %	80 %
	S 4,2 Antall el-sykler	Kommunal telling	6	13	20
	S 4,3 Endring i total stasjonært energiforbruk (ref. år 2007)	Kommunal telling	4 %	-18 %	-20 %
	S 4,4 Energiforbruk i kommunale bygg per kvm (ref. år 2007)	Kommunal telling	-16 %	-20 %	-20 %
S 5					
Klima- og energi	S 5,1 Endring i el.forbruk per private husholdning (ref. år 2007)	Glitre Energi	-13 %	-15 %	-20 %
	S 5,2 Antall energitiltak støttet av kommunen eller Enova	Kommunal telling/Enova	61	65	70
S 6					
Folkehelse	S 6,1 Andel barnehager og skoler som deltar i programmet sunne og aktive liunger	Kommunal telling	50 %	75 %	100 %
	S 6,2 Andel av befolkningen som benytter seg av frisklivstilbudet	Kommunal telling	5 %	10 %	20 %
	S 6,3 Andel seniorer 80 + som ikke mottar jevnlig omsorgstjenester (grønt nivå)	Kommunal telling	61 %	66 %	70 %

Tabell 3 Måleindikatorer Samfunn

Økonomi

Driftsbudsjett og rammeendringer

Plan/Samfunn								
	Regnskap 2017	Vedt. Bud 2018	Just. Bud 2018	Prog 2018	Rammer i faste 2019-kroner			
					2019	2020	2021	2022
10 Utgifter	59 223	43 753	46 599	0	42 473	42 823	41 323	41 323
30 Inntekter	-39 972	-15 836	-20 128		-16 274	-16 274	-16 274	-16 274
Netto ramme	19 251	27 917	26 471	0	26 199	26 549	25 049	25 049
Konsekvensjusteringer								
Overføring mellom ansvar					0	0	0	0
Pris- og lønnsvekst					-68	-68	-68	-68
1 HP 15-18 Plan - Regplan nytt sykehus (justert)					-100	-100	-100	-100
2 HP 15-18 Plan - Byggesak nytt sykeh. (justert)					-100	-100	-100	-100
3 HP 16-19 Plan - Styrking av IKT (justert)					-500	-500	-500	-500
4 HP 18-21 Plan - Planarb RV 23 Linnes E18/Lianåsen					-250	-250	-250	-250
5 HP 18-21 Sunne og aktive Liunger, SAL modell (Friskliv)					500	-1 000	-1 000	-1 000
6 HP 18-21 Samfunn - Revisjon av kommuneplanen					-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
7 HP 17-20 KS Samfunn - Mathall/MatRIKET, ref 2.14					-100	-100	-100	-100
8 HP 18-21 Planleggerstilling					400	400	400	400
9 HP 18-21 Planarbeidet Sykehuset					0	-150	-150	-150
Sum konsekvensjusteringer					-1 218	-2 868	-2 868	-2 868
Nye tiltak								
10 Kommunalt fond til tiltak for å bedre vannkvaliteten i Lierelva					50	50	50	50
11 Lierlaben					100	100	100	100
12 Etablererveiledning					100	100	100	100
13 Områdeutvikling					-300	-300	-300	-300
14 Innspill Rådmannen - SAL forskyvning					-500	1 500	0	0
15 ABC-modellen					50	50	50	50
Sum nye tiltak					-500	1 500	0	0
Innsparing/omstilling								
-					0	0	0	0
Sum innsparing/omstilling					0	0	0	0
Sum					-1 718	-1 368	-2 868	-2 868

Beskrivelser av rammeendringer

1. Reguleringsplan for nytt sykehus på Brakerøya var beregnet ferdig i 2016 og bevilgning på 0,125 mill. kr var vedtatt avsluttet i 2017. Det er tidligere fratrasket 0,25 mill. kr. Mesteparten av arbeidet slutføres i 2018.
2. Behandlingen og oppfølgingen av byggesak for nytt sykehus, som også vil foregå i samarbeid med Drammen kommune. Prosjektet er estimert til å starte i 2017 og ferdigstilles innen 2022. På lik linje med de overnevnte prosjekter vil dette heller ikke kunne finansieres med gebyrer. I HP 15-18 ble det bevilget opp 0,1 mil. kr i 2017. I 2017 og 2018 ble det lagt inn en økning slik at det totalt er bevilget 0,2 mill. kr årlig de to siste årene.
3. I HP 16-19 ble det bevilget midler for innfasing av plandialog og byggesaksdialog. Økt innsats i på 0,25 mill. kr i 2016 og 0,5 mill. kr i 2017 (økning på 0,25 mill. kr). Fra 2018 er arbeidet ivaretatt gjennom IKT-handlingsplan.
4. Dette er en kommunedelfplan og ikke innenfor Planseksjonens ansvarsområde (selvkost).
5. Prosjektet «Sunne og aktive liunger» (SAL) ble bevilget opp med 0,5 mill. kr årlig i HP 16-19. Utrullingen av prosjektet pågår. I beslutningsgrunnlaget legges det opp til en forskyvning av midlene

- til utrulling med ett år. Det vil i 2019 bli vurdert om det er videre opptrappingsbehov i budsjettet for å slutføre utrulling av prosjektet til alle skoler og barnehager i Lier.
6. Revidering av kommuneplanen har pågått i 2017 og 2018, og det tas sikte på slutføring av arbeidet tidlig i 2019.
 7. KS endringer som del av vedtatt HP 17-20. Etablering av en MatRIKET/ Mathall i Ytre Lier i regi av næringen gjennom «Det regionale partnerskapet for landbruksbasert næringsutvikling i Buskerud» kan gi ønsket fremdrift for tiltaket. Kommunen stiller seg positiv til et slikt tiltak gjennom støtte til forprosjekt etter nærmere søknad og fremdriftsrapportering, og vil bl.a. bidra med nødvendige planavklaringer.
 8. Forlengelse av planleggerstilling knyttet til overordnede planarbeider.
 9. Bidrag fra planseksjonen til arbeidet med planprosessene for Fjordbyen og sykehuset. Arbeidet faller utenfor selvkost.
 10. Opprette et jordbruksfond med formål å gi støtte til tiltak i jordbruket som bedrer vannkvaliteten i Lierelva. Nasjonalt er det økt fokus på drenering av jordbruksarealer for å redusere erosjon og overflateavrenning, samt å øke produksjonspotensialet. Ved å opprette et jordbruksfond for å stimulere slike tiltak vil man kunne oppnå bedre vann-kvalitet i elva, mindre erosjon og overflateavrenning og økt produksjonskapasitet på arealene.
 11. Lierlaben har vært gjennomført som prøveprosjekt i 2018. Ved videreføring av prosjektet i 2019 er det behov for midler over budsjett til inndekking av driftskostnader.
 12. Etablererveiledningen har satt opp prisen for tjenesten fra og med 2018 som følge av at fylkeskommunen har trukket seg fra samarbeidet. Prisøkningen lå ikke i budsjettet for 2018, og foreslås tatt inn i budsjettet fra 2019.
 13. Endret organisering av arbeidet med områdeutvikling, som i det videre ivaretas innen gjeldende budsjettrammer.
 14. Grunnet mulighet for å benytte oppsparte fondsmidler forskyves opptrappingen ett år.
 15. Innføring av ABC-modellen – samfunnsmodell for bedre folkehelse implementeres gradvis i kommunens arbeid på alle områder.

KAPITTEL 5

OPPVEKST

HP 2019-2022

Innledning

Tjenesteområdet Oppvekst omfatter barnehage tilbud, grunnskoleopplæring, kulturskole og PPT.

Alle barn og unge har rett til omsorg, utvikling, læring og deltagelse i samfunnet, uavhengig av forutsetninger. Tjenestene samhandler på tvers for å utvikle gode oppvekstsvilkår. Barn og unge skal utvikle kunnskap, ferdigheter og holdninger som grunnlag for livsmestring og for å kunne delta i arbeid og fellesskap.

Det går 1404 barn i barnehage, og 3437 elever i skolene i Lier kommune. Utover høsten har ytterligere 59 barn fått barnehageplass. Dette innebærer høyere tilskudd til de ikke-kommunale barnehagene i 2019.

Status

Lierbarnehagen er i ferd med å utarbeide kvalitetsplan: Lek, læring og livsmestring 2018 – 2022. I tillegg har vi planer for blant annet Sunne og aktive liunger. Barnehagebehovsplan er under utarbeidelse og vil foreligge i løpet av 2019.

Det er ledige barnehageplasser i Lier, men de ligger ikke der etterspørselen er størst. Dette gjelder særlig på Heia/Tranbyområdet. Ny pedagognorm er innført, men det er ikke tilstrekkelig med barnehagelærere til å oppfylle denne.

Lierskolen arbeider etter kvalitetsplanen Læring og livsmestring 2016 – 2020. I tillegg har vi blant annet tiltaksplaner for Sunne og aktive liunger, for bekymringsfullt skolefravær, for et trygt og godt skolemiljø, trafikkisikkerhetsplan. Skolebehovsplan vil foreligge våren 2019. Lærernorm ble innført fra august, men vi mangler finansiering for å oppfylle normen innenfor budsjetttrammene.

Det ble innført 1:1-dekning av digitale enheter i lierskolen fra august 2018. Barneskolene og 1.-10. trinn på Sylling har fått Ipad, mens det på ungdomstrinnet brukes pc frem til Ipad etter planen skal innføres i august 2019.

Lier er språkkommune og språk, lese- og skriveplanen skal revideres. Språknettverkene er gjeninnført i barnehagene og skolene tilbys kompetanseheving i språk, lese- og skriveopplæring.

Vi deltar i inkluderende barnehage- og skolemiljø i regi av Utdanningsdirektoratet for å forebygge, avdekke og håndtere krenkelser og mobbing i barnehager og skoler.

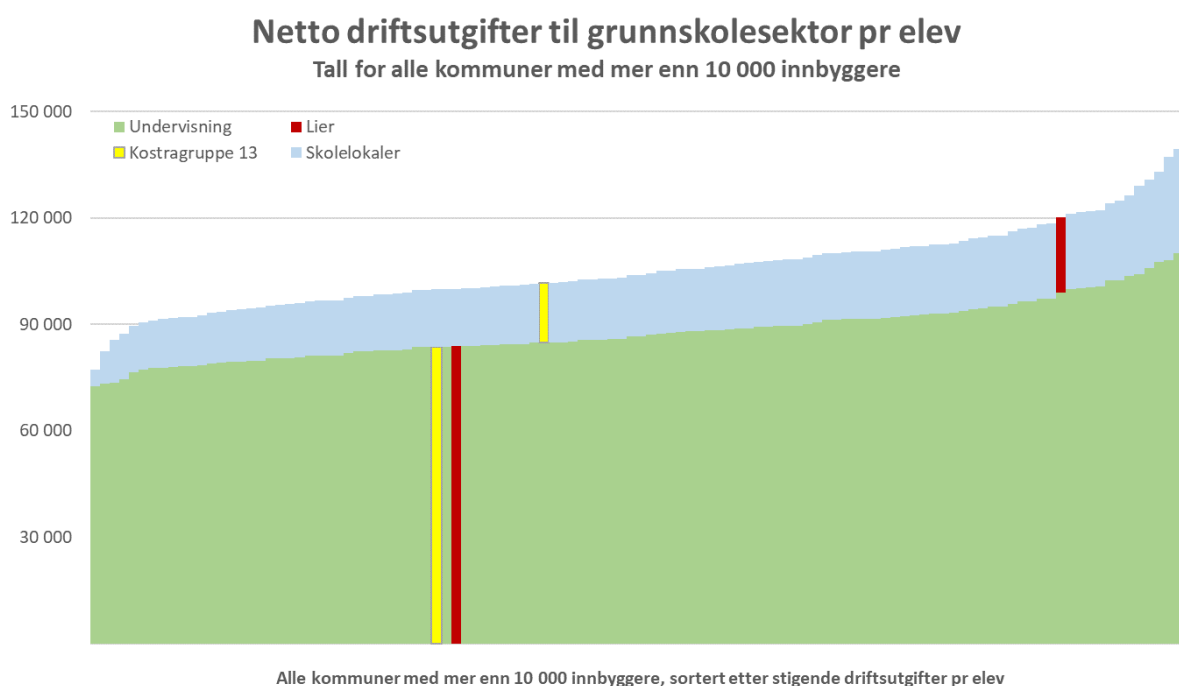

Sammenligning med andre kommuner

Lier har vurdert sine kostnader i 2017 opp mot alle kommuner med mer enn 10 000 innbyggere, samt kommunegruppe 13, pr. område. Plasseringen til Lier er markert med rødt og plasseringen til gjennomsnittet i kommunegruppe 13 er markert med gult.

Skole og PPT

For skole har vi valgt å vise kostnadene til undervisning og lokaler. I figuren under er kommunenes kostnader sortert stigende fra venstre mot høyre.

Figur 10 Netto driftsutgifter til grunnskolesektor pr. elev.

Det blå området i figur 10 viser kostnader til *skolelokaler*. Lier er en vekstkommune. Derfor er det naturlig at kostnaden til lokaler er noe høyere enn gjennomsnittet på grunn av relativt nye skoler og påfølgende avskrivninger. Lier har også mer areal i skolene pr. elev enn gjennomsnittet. Forskjellen i kostnader til lokaler alene mot kommunegruppe 13 er på 17 millioner kroner. Figur 10 over viser også at gjennomsnittet i kommunegruppe 13 har kostnader til lokaler noe under gjennomsnittet i utvalget.

Kostnadene til *undervisning inklusive spesialundervisning* er den største posten. Dette er det grønne området i figur 10. Lier har en mer kostnadseffektiv plassering om vi kun ser på disse kostnadene, hvor Lier ligger marginalt over gjennomsnittet i kommunegruppe 13. Skolestruktur og antall klasser er avgjørende faktorer for kostnadsnivå på undervisning inkludert spesialundervisning. Sammenliknet med andre kommuner ligger det et stort potensiale for å redusere kostnader til skolelokaler i Lier. Potensialet for å redusere kostnader til undervisning er lavere i prosent, men kan også utgjøre flere millioner. Større besparelser på undervisning betinger imidlertid at undervisningen organiseres i en mer effektiv skolestruktur.

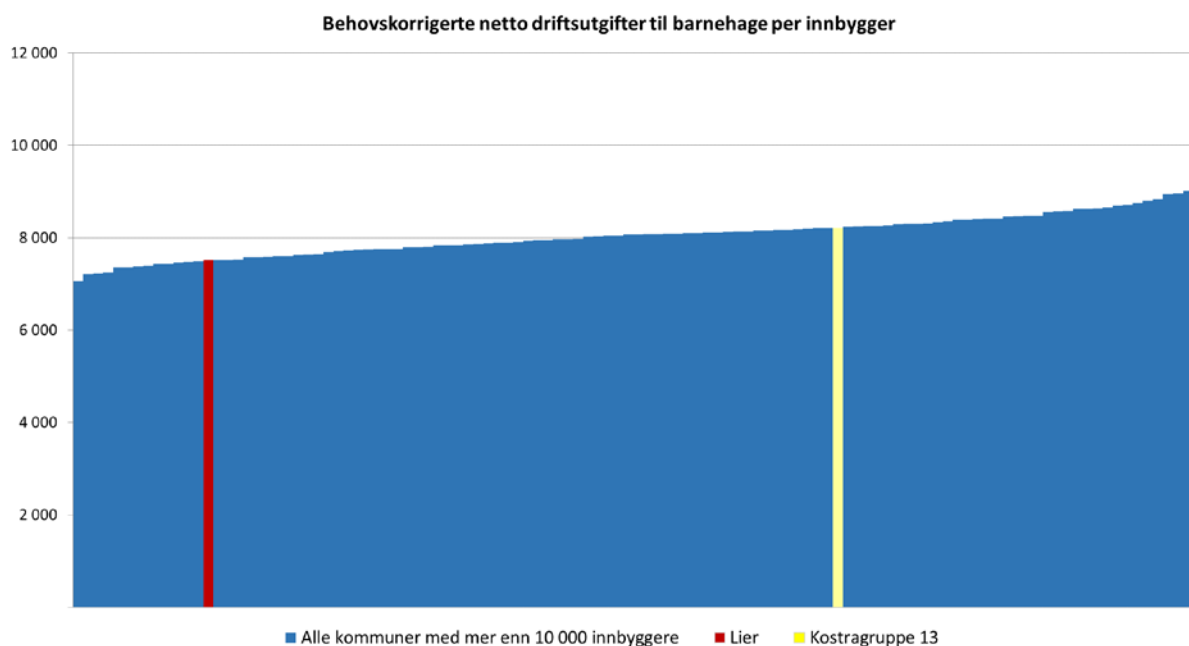
Barnehage

Stortinget har vedtatt en ny *bemanningsnorm* som må innfris innen 1. august 2019. Bemanningsnormen stiller krav om minimum én ansatt pr. tre barn under tre år og én ansatt pr. seks barn over tre år.

Barnehagene måtte også innfri ny *pedagognorm* innen 1. august 2018. Skjerpet pedagognorm innebærer minst én pedagogisk leder pr. syv barn under tre år og minst én pedagogisk leder pr. 14 barn over tre år.

Som det fremgår av figur 11 under hadde Lier kommune lave kostnader til barnehage, og vesentlig lavere kostnader enn gjennomsnittet i kommunegruppe 13. Det er kostnadseffektivt å ha en høy andel private barnehager, kombinert med en effektiv drift av de kommunale barnehagene.

Det er grunn til å tro at forskjellene mellom Lier kommune og kommunegruppe 13 vil bli mindre med ny bemanningsnorm. Kommuner med lave kostnader vil måtte øke sin bemanning og dermed også tilskudd til de private barnehagene. Lier omfattes av disse konsekvensene.

Figur 11 Behovskorrigerte netto driftsutgifter til barnehage pr. innbygger.

Utfordringer

Barnehage:

- De kommunale barnehagene oppfyller pr. i dag bemanningsnormen. Økt bemanning medfører økte kostnader, som igjen fører til økt tilskudd til de ikke-kommunale barnehagene.
- Lier er innvilget 11 dispensasjoner for til sammen 9,6 stillinger fra pedagognorm. Dette fordi vi ikke klarer å oppfylle kompetansekrav i den nye pedagognormen.

- Ivareta barn med psykiske utfordringer, forebygge grensesprengende adferd, mobbing og krenkelser.
- Vi har ulik barnehagedekning med for få barnehageplasser i noen områder og for mange andre steder, og dette endrer seg over tid.
- Å legge til rette for et godt inkluderende barnehagemiljø for alle med hensyn til ulikheter sosialt, kulturelt, med hensyn til mat osv.

Skole:

- Stortinget har vedtatt en lærernorm for barne- og ungdomsskolen. Fra høsten 2018 skal det være en lærer per 16 elever i 1. – 4. klasse og en lærer per 21 elever i 5. – 10. klasse. Det øremerkede tilskuddet dekker ikke den nye normen, og vi mangler i sum midler til ca. fire årsverk.
- Opprettholde elevenes motivasjon for læring gjennom hele læringsløpet.
- Skape helhet og sammenheng i undervisning med vekt på dybdelæring.
- Ivareta elever med psykiske utfordringer, elever med grensesprengende adferd og elever som opplever mobbing og krenkelser.

Satsingsområder

Lierbarnehagen er i ferd med å utarbeide ny kvalitetsplan som vil ha to utviklingsområder: lek og læring og helse og livsmestring.

Lierskolen har i sin kvalitetsplan to utviklingsområder: Dybdelæring og livsmestring.

Tiltak

Barnehage:

- Kompetanseheving for de ansatte innen temaene livsmestring og sosial kompetanse. Fortsette arbeidet med Sunne og aktive liunger, «Være sammen» og inkluderende barnehage og skolemiljø.
-
- Arbeide aktivt med å utjevne forskjeller gjennom holdningsskapende arbeid.

Skole:

- Kompetansetiltak for de ansatte for å få til:
 - o Dybdelæring.
 - o Bedre tilpasset opplæring.
 - o Styrking av elevenes psykiske helse.
 - o Et trygt og godt skolemiljø.
 - o Implementere sunne og aktive liunger.
 - o Bruke digitale verktøy for å lære.
 - o Organisasjonsutvikling, lærende organisasjon.
- 29 lærere går på videreutdanning innen ulike fagområder dette skoleåret.
- Utarbeide skolebehovsplan.
- Teste ut årshjul i livsmestring i to barnehager og på to skoler.
- Vurdere økonomimodellen for skole opp mot ny lærernorm.

Måleindikatorer

Oppvekst

Område	Måleindikator		Kilde	Resultat	Mål	
				2017	2019	2022
O 1						
Elevenes resultater	O 1,1	Lesing, regning og engelsk 5.trinn	Nasjonale prøver	51	>50	>50
	O 1,2	Regning 5. trinn	Nasjonale prøver	50,5	>50	>50
	O 1,3	Engelsk 5.trinn	Nasjonale prøver	50,2	>50	>50
	O 1,4	Lesing 8.trinn	Nasjonale prøver	51,3	>50	>50
	O 1,5	Regning 8.trinn	Nasjonale prøver	49,8	>50	>50
	O 1,6	Engelsk 8.trinn	Nasjonale prøver	50,1	>50	>50
	O 1,7	Lesing 9. trinn	Nasjonale prøver	55,9	>54	>54
	O 1,8	Regning 9. trinn	Nasjonale prøver	55	>54	>54
O 2						
Elevenes resultater på skriftlig eksamen	O 2,1	Engelsk	Eksamen	4,22	>3,8	>3,8
	O 2,2	Matematikk	Eksamen	3,55	>3,4	>3,4
	O 2,3	Norsk	Eksamen	3,7	>3,4	>3,4
	O 2,4	Norsk sidemål	Eksamen	3,3	>3,3	>3,3
O 3						
Grunnskolepoeng	O 3,1	Grunnskolepoeng	KOSTRA	42,55	42,5	43
O 4						
Spesialundervisning	O 4,1	Andel elever som har spesialundervisning	KOSTRA	8,10 %	8 %	8 %
O 5						
VGS	O 5,1	Direkte overgang til VGS	KOSTRA	99 %	99 %	99 %
O 6						
Sunne og aktive	O 6,1	Motivasjon/trivsel	Elevundersøkelsen	54,4 %	61 %	65 %
	O 6,2	Mobbing på skolen	Elevundersøkelsen	4,75 %	0 %	0 %
O 7						
Miljø	O 7,1	Miljøfyrtårnsertifisert	Antall skoler	9	12	12
O 8						
Digitale ferdigheter	O 8,1	Andel elever under kritisk grense	Digital kartleggingsprøve	37,50 %	<33%	<25%
O 9						
Brukerundersøkelsen	O 9,1	Kommunale bhg.	Bedre kommune 2017	5	5,1	5,2
	O 9,2	Private bhg.		5,3	5,3	5,3
O 10						
Fagutdanning	O 10,1	Andel styrere og ped. ledere med godkjent barnehagelærerutdanning	KOSTRA	88,70 %	97 %	100 %
		Andel med dispensasjon fra utdanningskravet i kom. barnehager.	personer	0	0	0
	O 10,3	Andel med dispensasjon fra utdanningskravet i private barnehager.	personer	10	5	0
O 11						
	O 11,1	Andel barn 3-5 år som går i barnehage	KOSTRA	98,3 %	98,5 %	99,0 %
	O 11,2	Andel barn 1-2 år i barnehage	KOSTRA	84,8 %	85 %	85 %
O 12						
Tilrettelagte tilbud	O 12,1	Andel barn ekstra ressurser, ekskl. minoritetsspråkligeKOSTRA	KOSTRA	4,8 %	4,0 %	3,60 %
	O 12,2	Andel minoritetsspråklige som får styrket språktilbud	Egen telling	75,0 %	50 %	33 %
O 13						
Bemanning	O 13,1	Andel menn i barnehager	KOSTRA	6 %	8 %	10 %
	O 13,2	Antall barn per ansatt i kommunale barnehager	KOSTRA	5,9	6,0	6
	O 13,3	Antall barn per ansatt i private barnehager.	KOSTRA	6,3	6,1	6

Tabell 4 Måleindikatorer Oppvekst

Økonomi Grunnskole

Driftsbudsjett og rammeendringer

Grunnskole

	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Prog	Rammer i faste 2019-kroner			
	2017	2018	2018		2019	2020	2021	2022
10 Utgifter	345 267	333 528	337 559	5 500	341 564	342 064	342 064	342 064
30 Inntekter	-48 465	-35 621	-39 398		-36 714	-36 714	-36 714	-36 714
Netto ramme	296 802	297 907	298 161	5 500	304 850	305 350	305 350	305 350
Konsekvensjusteringer								
Overføring mellom ansvar					0	0	0	0
Pris- og lønnsvekst					4 823	4 823	4 823	4 823
1 HP 18-21 Digitale enheter 1:1 i lerskolen					1 000	1 000	1 000	1 000
2 HP 18-21 KS Styrking rammeoverføring, ref 2.14					1 000	1 500	1 500	1 500
<i>Sum konsekvensjusteringer</i>					6 823	7 323	7 323	7 323
Nye tiltak								
3 Ungt entrepenørskap					120	120	120	120
<i>Sum nye tiltak</i>					120	120	120	120
Innsparing/omstilling								
-					0	0	0	0
<i>Sum innsparing/omstilling</i>					0	0	0	0
Sum Grunnskole					6 943	7 443	7 443	7 443

Beskrivelser av rammeendringer

- Høsten 2018 ble det innført 1 til 1 dekning av digitale enheter i skolen. I HP 18-21 ble det vedtatt en oppstartskostnad, en investering, på 2,6 mill. kr i 2018, samt 1 mill. kr til økt driftsbudsjett i 2019. I 2020 vil det være behov for ytterligere midler.
- Høsten 2018 ble det innført en norm for lærertetthet i skolen. Ved behandlingen av HP 18-21 var det ikke kjent hva Lier kommune ville få av midler til ny norm. Dette ble først kjent da revidert statsbudsjett ble lagt frem i mai. Kommunestyret vedtok en rammeøkning på 1 mill. i 2019 og 0,5 mill. i 2020 til den nye normen for lærertetthet.
- Ungt entrepenørskap skal bidra til å fremme entrepenørskapsarbeidet i kommunen, særlig knyttet til arbeidet i skolene med ungdomsbedrifter.

I statsbudsjettet for 2019 er det beskrevet at 200 mill. av veksten i frie inntekter til kommunene er grunngitt med en særskilt satsing på tidlig innsats i skolen, som bl.a. kan benyttes til flere lærerårsverk ved opptapping av lærernormen høsten 2019. Dersom disse midlene ble lagt inn i skolens ramme, så ville dette ha utgjort 1 mill. kr.

Økonomi Barnehage

Driftsbudsjett og rammeendringer

Barnehage

	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Prog	Rammer i faste 2019-kroner			
	2017	2018	2018	2018	2019	2020	2021	2022
10 Utgifter	216 157	221 789	220 851	-5 500	237 177	240 527	240 527	240 527
30 Inntekter	-15 873	-13 684	-13 093		-13 597	-13 597	-13 597	-13 597
Netto ramme	200 284	208 105	207 759	-5 500	223 580	226 930	226 930	226 930
Konsekvensjusteringer								
Overføring mellom ansvar					0	0	0	0
Pris- og lønnsvekst					5 375	5 375	5 375	5 375
1 HP 18-21 Bemanningsnorm barnehage					3 150	6 500	6 500	6 500
Sum konsekvensjusteringer					8 525	11 875	11 875	11 875
Nye tiltak								
2 Økte satser for tilskudd private barnehager					6 500	6 500	6 500	6 500
3 Statsb Gratis kjernetid					450	450	450	450
Sum nye tiltak					6 950	6 950	6 950	6 950
Innsparing/omstilling								
-					0	0	0	0
Sum innsparing/omstilling					0	0	0	0
Sum Barnehage					15 475	18 825	18 825	18 825

Beskrivelser av rammeendringer

1. Ny bemanningsnorm i barnehage ble innført fra august 2018 i de kommunale barnehagene. De private barnehagene kan utsette tilpasning til normen frem til august 2019. Ny pedagognorm er innført i alle barnehager fra august 2018. Ny pedagog- og bemanningsnorm ble i HP 2018-21 beregnet til å koste 3,150 mill. i 2019.
2. Tilskuddet til private barnehager beregnes ut fra regnskapet til de kommunale barnehagene 2 år før tilskuddsåret, det vil si at satsene for 2019 beregnes etter regnskap i de kommunale i 2017. I 2017 innførte de kommunale barnehagene bemanningsnormen på 6 barn per voksen og ny pedagognorm. Dette medfører en økt kostnad per barn i kommunal barnehage, og derved økt sats til private. I tillegg til dette, så var det en betydelig nedgang i barnetall i kommunale barnehager høst 2017. I sum medfører disse endringene en økning i tilskuddet til de private barnehagene på 6,5 mill. kr i 2019 (dette i tillegg til økningen i HP 18-21).
3. Regjeringen utvider ordningen med «Gratis kjernetid» til også å gjelde 2-åringene. Dette skjer fra august 2019. Denne utvidelsen av ordningen, samt helårseffekt av utvidelse i 2018, gir en kostnad på 0,45 mill. kr.

KAPITTEL 6

VELFERD

HP 2019-2022

Innledning

Tjenesteområdet Velferd omfatter virksomhetene Helsetjenesten (helsesykepleiere, jordmor og psykisk helse team barn og unge), Barnevern, Tjenester til barn og unge med funksjonsnedsettelse, Tjenester til voksne med funksjonsnedsettelse, Mangfold og mestring (psykisk helse, rus, flyktningetjenesten, friskliv barn og unge), Lier voksen opplæring, NAV og boligsosialt arbeid.

Det er til sammen ca. 325 årsverk innen området.

Innen tjenesteområdet jobbes det systematisk med det gjennomgående fokusområdet livsmestring og brukermedvirkning. Overskriften her er «hva er viktig for deg». Det betyr at brukere skal få rett tjenester til rett tid på rett sted, gjennom en helhetlig og koordinert velferdstjeneste som er tilpasset den enkelte bruker.

Status

Vi har det siste året jobbet med et prosjekt for å identifisere hvordan vi best skal gi tjenester til barn og familier som har utfordringer.

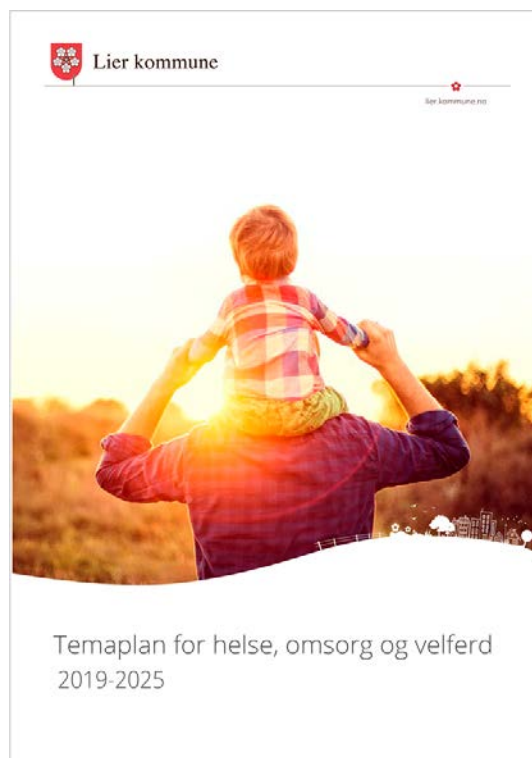
Mennesker som har psykiske lidelser og som samtidig har utfordringer med rus gjør at vi må tenke nytt om hvilke tjenester, og boliger brukergruppen skal ha.

Flere dokumenter styrer det daglige arbeidet vårt og hvilke prioriteringer som gjøres.

[Temaplan for helse, omsorg og velferd](#) er et strategisk dokument som peker på behov, satsninger og tiltak innen tjenesteområdet.

Arbeidet vårt og prioriteringer vi gjør skal bygge opp under innsatsområdene i planen.

Også Stortingsmelding 26 «*Fremtidens primærhelsetjeneste -nærhet og helhet*» er førende for arbeidet vårt. Formålet med stortingsmeldingen er at brukere skal få mer helhetlige, sammenhengende og tilgjengelige tjenester med størst mulig nærhet til der den enkelte lever og bor.

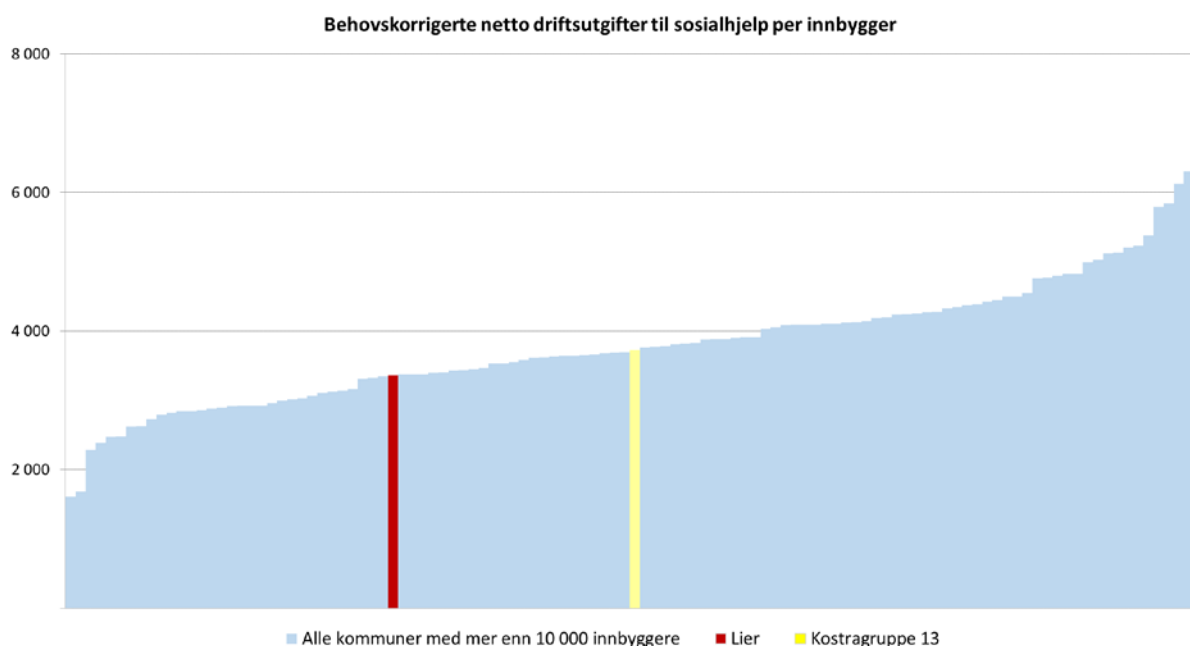

Sammenligning med andre kommuner

Lier har vurdert sine kostnader i 2017 opp mot alle kommuner med mer enn 10 000 innbyggere, samt kommunegruppe 13, pr område. Plasseringen til Lier er markert med rødt og plasseringen til gjennomsnittet i kommunegruppe 13 er markert med gult.

Innen området pleie og omsorg i KOSTRA finner vi flere tjenester som i Lier sorterer organisatorisk inn under både Helse og omsorg og Velferd. I dette kapitlet ser vi kun på tjenester rapportert til KOSTRA, som i sin helhet ligger under Velferd, dvs. sosialtjenester og barnevern.

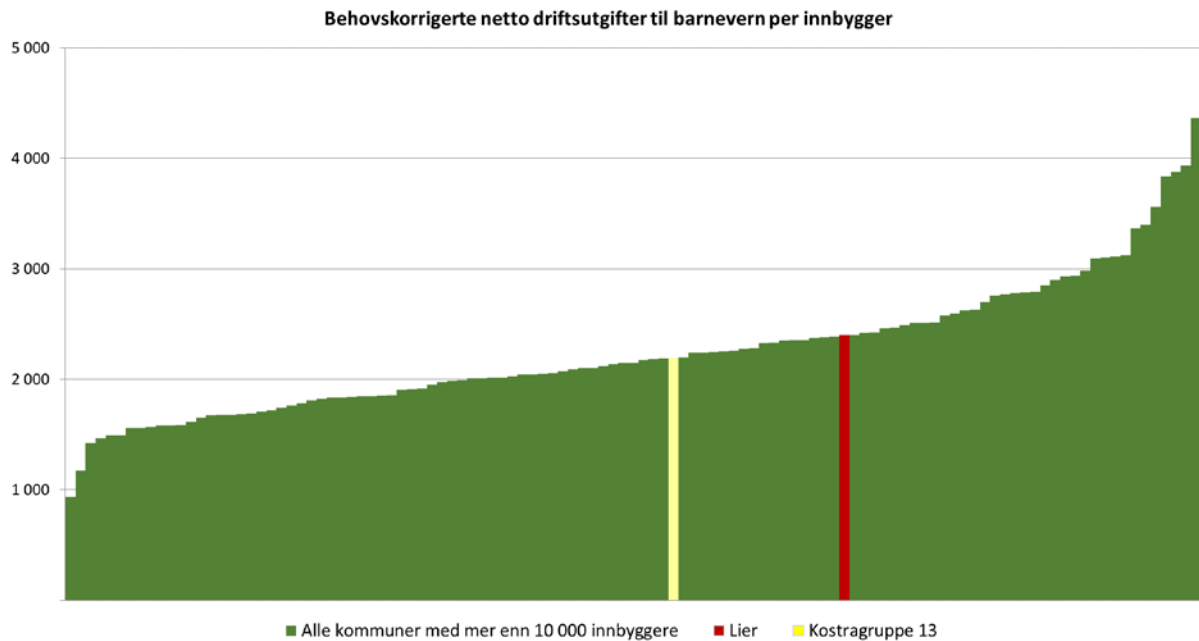
Figur 12 under viser behovskorrigerte kostnader til *sosialtjenester* for alle kommuner med mer enn 10 000 innbyggere. Kommunene er sortert fra venstre mot høyre etter stigende kostnader. Lier er markert med rødt mens gjennomsnittet i kommunegruppe 13 er markert med gult. Liers kostnader til sosialtjenester ligger noe under gjennomsnittet. Vi ser av det blå feltet at det også er relativt stor variasjon i kostnader mellom kommunene.

Figur 12 Behovskorrigert netto driftsutgifter til pleie og omsorg pr. innbygger.

Sammenliknet med andre kommuner har Lier tidligere ligget langt høyere i kostnader til sosialtjenester. Lier har med andre ord redusert sine kostnader justert for behovsutviklingen.

I figur 13 under ser vi et motsatt bilde for *barnevern* i Lier. Det er også for barnevern stor variasjon i kostnadene mellom kommunene innen tjenesteområdet, og gjennomsnittet i kommunegruppe 13 ligger kun marginalt over gjennomsnittet i utvalget. Lier hadde imidlertid relativt høye kostnader til barnevern i 2017. Dette er en ny situasjon for Lier, som tidligere hadde lave kostnader til barnevern sammenliknet med tilsvarende utvalg av kommuner. Noe av årsaken er ekstraordinære høye utgifter i en avviklingsfase av et bofellesskap for enslige mindreårige flyktninger.

Figur 13 Behovskorrigerte netto driftsutgifter til barnevern pr. innbygger

Utfordringer

En av hovedutfordringene for tjenesteområdet er at behovene for tjenester øker, både i antall brukere og i omfang av tjenester. Med den utviklingen som har vært, og prognosene fremover, er det ikke økonomisk mulig å drifte på samme måte som i dag.

Dagens tjenestetilbud mangler fleksible tiltak i kommunal regi. I dag kjøpes og ytes det tjenester som kunne vært gitt på et lavere tjenestenivå. Tjenestetilbudet må derfor legges om slik at flere får tjenester med lavere ressursinnsats enn slik situasjonen er i dag.

Omlegging av tjenestetilbudet må intensiveres, og det må gjennomføres økonomiske innsparinger i tilbud. Dette vil medføre redusert tjenestetilbudet for noen, og noen vil få tjenester på andre måter enn i dag.

Noen av utfordringene:

- Flere ressurskrevende brukere.
- Flere unge som sliter med psykisk helse.
- Det er en del ungdommer som ikke fullfører videregående skole. Dette gir utfordringer med å få innpass i det ordinære arbeidsmarkedet.
- Kommunen mangler boliger med bemanning for psykisk syke og rusmisbrukere.
- Ikke tilstrekkelig samsvar mellom eksisterende kommunal boligmasse og brukernes behov.
- Statlige føringer stiller økende krav til tjenestetilbudet og fører til økte kostnader for kommunen.

Satsningsområder

Rask og riktig hjelp-, tidlig innsats er det viktigste satsningsområdet for å hindre utvikling av større og mer alvorlige lidelser. Boliger og boliger med bemanning til brukere som er psykisk syke og/eller er rusavhengige er et annet prioritert område.

Følgende innsatsområder er prioriterte områder:

- Barn og familier: Gjennom etablering av prosjekt barne- og familiehjelpa vil tidlig innsats og tverrfaglig tilnærming bli løftet fram. Barn og familier med store utfordringer vil da ha «en dør» inn i hjelpeapparatet.
- Arbeid: Selvforsørgelse og arbeid er en av de viktigste faktorene for god helse og livsmestring. Kommunens tiltak skal bidra til å styrke den enkeltes evne til å komme i jobb.
- Det er behov for egnete boliger til mennesker som er i aktiv rus.
- Brukermedvirkning bidrar til økt treffsikkerhet i forhold til utformingen og gjennomføringen av både generelle og individuelle tjenestetilbud.

Tiltak

- Implementere barne- og familiehjelpa.
- Økt fokus på målsetting med vedtak/tjenester, og oppfølging og evaluering av disse.
- Endre deler av tjenestetilbudet innen psykisk helse og rus fra dagtid til også å gi tjenester på kvelder og i helger.
- Fra vedtak til lavterskel «drop in – tilbud» for de som sliter med psykisk psyke. Dette vil bidra til at flere får rask og riktig hjelp.
- Kommunenes virksomheter skal bidra til at NAV kan gjennomføre sin satsning på å hindre at ungdommer ikke fullfører skolegangen. Ref: Melding 22/2018 i KS.
- Gjennomføre boligsatsninger i tråd med boligsosial handlingsplan. Vestsideveien 100 brukes til boliger for mennesker har en utfordring med rus.
- Systematisk brukermedvirkning.

Måleindikatorer

Velferd

Veneru

Område	Måleindikator	Kilde	Resultat	Mål		
			2017	2019	2022	
V 1						
Sosialhjelp	V 1,1	Andel sosialhjelpsmottakere	KOSTRA	1,7	1,7 %	1,7 %
	V 1,2	Antall på stønad mer enn 6 mnd.	KOSTRA	167	150	150
	V 1,3	Gjennomsnittlig stønadstid i mnd 18-24 år	KOSTRA	2,8	2,5	2,5
	V 1,4	Gjennomsnttlig stønadstid i mnd 25-66 år	KOSTRA	5,4	4,5	4,5
	V 1,5	Gjennomsnittlig utbetaling sosialhjelp pr mnd.	KOSTRA	10 305	10 000	10 000
	V 1,6	Antall barnefamilier med sosialhjelp som hovedinntekt	Egen telling	17	10	10
V 2						
Barn og unge med funksjonsnedsettelse	V 2,1	Andel ansatte med høgskoleutdanning	Egen telling	35 %	42 %	45 %
	V 2,2	Andel ansatte med helsefagbrev	Egen telling	24 %	32 %	35 %
	V 2,3	Andel gjennomgatte vedtak tilpasset funksjonsnivå	Egen telling	-	100 %	100 %
V 3						
Voksne med funksjonsnedsettelse	V 3,1	Andel ansatte med høgskoleutdanning	Egen telling	32 %	50 %	50 %
	V 3,2	Andel gjennomgatte vedtak tilpasset funksjonsnivå	Egen telling	-	100 %	100 %
	V 3,3	Antall med dagaktivitet i egen regi i bolig.	Egen telling	startet prosess	13	15
V 4						
Barnevern	V 4,1	Fristoverholdelse på undersøkelser	KOSTRA	98,0 %	100 %	100 %
	V 4,2	Andel barn med utarbeidet tiltaksplan pr 31.12	KOSTRA	71,4 %	90 %	90 %
	V 4,3	Andel fosterhjemsbarn med oppfylt krav til 2-4 oppfølgingsbesøk	KOSTRA	95,0 %	95 %	98 %
	V 4,4	Andel Tilsynsbarn med oppfylt krav til 2-4 tilsynsbesøk	KOSTRA	92,6 %	98 %	98 %
	V 4,5	Andel barn under omsorg med utarbeidet om.plan	KOSTRA	95,0 %	98 %	98 %
V 5						
Skolehelse og helsestasjon	V 5,1	Vaksinasjonsdekning MMR	Folkehelseprofilen	94 %	97 %	97 %
	V 5,2	Hj. besøk innen 14 dager etter fødsel	Kommunebarometeret	96 %	100 %	100 %
	V 5,3	Avvik fra Normtall i helsetjenesten	Egen telling	24 %	0 %	0 %
V 6						
Voksenopplæring	V 6,1	Muntlig (A2 eller høyere)	Kompetanse Norge	90 %	90 %	90 %
	V 6,2	Lytte (A2 eller høyere)	Kompetanse Norge	89 %	90 %	90 %
	V 6,3	Lese (A1 eller høyere)	Kompetanse Norge	75 %	80 %	80 %
	V 6,4	Skriftlig (A2 eller høyere)	Kompetanse Norge	78 %	80 %	80 %
V 7						
Psykisk helse/ rus/flyktning	V 7,1	Antall avsluttede vedtak	Egen telling	-	250	250
	V 7,2	Antall nye brukere inn m/vedtak	Egen telling	-	10	10
	V 7,3	Antall brukere av drop-in/lavterskel	Egen telling	-	300	300
	V 7,4	Overgang fra introprogram til arbeid og/eller utdanning inkl grunnskole	Egen telling	38 %	70 %	70 %
V 8						
Samhandling	V 8,1	Økning antall ungdom med tverrfaglig drøfting (ungdomshjelpa)	egen telling	-	10 %	10 %
	V 8,2	Økning antall brukere på foreldreveiledningskurs (ICDP, TFF, COS-P)	egen telling	-	20 %	20 %
	V 8.3	Egnede boliger til personer med aktiv rus (ROP)	egen telling	-	3	

Tabell 5 Måleindikatorer Velferd

Økonomi

Driftsbudsjett og rammeendringer

Velferd

	Regnskap 2017	Vedt. Bud 2018	Just. Bud 2018	Prog 2018	Rammer i faste 2019-kroner			
					2019	2020	2021	2022
10 Utgifter	404 318	367 355	411 634	17 000	387 386	387 286	387 286	387 286
30 Inntekter	-96 263	-73 853	-110 908		-72 727	-72 727	-72 727	-72 727
Netto ramme	308 055	293 502	300 726	17 000	314 659	314 559	314 559	314 559
Konsekvensjusteringer								
1 Overføring mellom ansvar					2 719	2 719	2 719	2 719
Pris- og lønnsvekst					5 795	5 795	5 795	5 795
2 HP 16-19 NAV - Sosialhjelp (justert)					-1 150	-1 250	-1 250	-1 250
3 HP 18-21 Forskyvn avsetn bem pers med nedsatt funksj					2 000	2 000	2 000	2 000
4 HP 18-21 Utsatt oppstart barn og unge					1 000	1 000	1 000	1 000
5 HP 18-21 Styrkning i tilpasningsfase					-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
6 HP 18-21 KS 'EMA – tilpassing, ref 2.13					-750	-750	-750	-750
7 HP 18-21 1. tertial - NAV rettighetsavklaring					-1 600	-1 600	-1 600	-1 600
Sum konsekvensjusteringer					5 014	4 914	4 914	4 914
Nye tiltak								
8 1. tert Helårseffekt VTA plasser					600	600	600	600
9 Barnevern					5 000	5 000	5 000	5 000
10 Nye brukere					8 000	8 000	8 000	8 000
11 Kjøp av plasser (ubalanse)					1 500	1 500	1 500	1 500
12 Statsb Utskrivningsklare Psykisk helse					900	900	900	900
13 Statsb Opptrappingsplan rus					1 000	1 000	1 000	1 000
14 Statsb økt egenandel ressurskrevende tjenester					2 000	2 000	2 000	2 000
15 Statsb Boligsosialt tilskudd					43	43	43	43
Sum nye tiltak					19 043	19 043	19 043	19 043
Innsparing/omstilling								
16 Innsparing psykisk helse					-2 500	-2 500	-2 500	-2 500
17 Psykososialt kriseteam					-400	-400	-400	-400
Sum innsparing/omstilling					-2 900	-2 900	-2 900	-2 900
Sum					21 157	21 057	21 057	21 057

Beskrivelser av rammeendringer

- Består i hovedsak av økning i integreringstilskuddet med tilsvarende økning i utgiftene for introduksjonsordningen. Deler av en stilling fra hjemmetjenesten som er overført til Psykisk helse.
- Det er fra HP 16-19 lagt inn flere krav til reduksjon i sosialhjelpsutbetalinger. Samlet sett ligger det inne en reduksjon i rammene for sosialhjelp på 1,15 mill. kr i 2019
- Det er tidligere bevilget 6 mill. kr til bemanning for personer med nedsatt funksjonsevne som står i kø for tjenester i bolig. Etablering av tjenestene henger sammen med når boliger kan skaffes. Det er gjort en forskyvning slik at avsatt ramme er 3 mill. kr i 2017, 4 mill. kr i 2018, og 6 mill. kr fra 2019. Det vil si en økning med 2 mill.kr fra 2018-2019
- Det ble i HP 17-20 bevilget rammer til etablering av bolig for personer med nedsatt funksjonsevne til gruppen som er i overgangen mellom barn og voksen. Det ble bevilget 1,8 mill. kr fra 2017 og ytterligere 2,2 mill. kr fra 2018. Pga. utsatt oppstart ble 1 mill. kr. i økningen flyttet til 2019.
- I HP 18-21 ble det lagt inn en midlertidig bevilgning for 2018 på 3 mill. kr i en overgangsfase med omstillingsbehov. Bevilgningen tas ut fra 2019.
- I HP 18-21 la Kommunestyret inn krav om tilpasning til rammene for enslige mindreårige asylsøkere (EMA). Rammene reduseres med 0,75 mill. kr i 2019.

7. I 2018 ble det lagt inn 1,6 mill. kr til stillinger for å følge opp et rettighetsavklaringsprosjekt. Prosjektet arbeidet med å avklare langtidsmottakere av sosialhjelp mot andre ytelser. Bevilgningen for prosjektet var 2018, og arbeidet går over i ordinær drift fra 2019.
8. Formannskapet vedtok i sak 42/2018 å etablere 5 nye kommunale VTA plasser (varig tilrettelagte arbeidsplasser) ved Asvo. Tiltaket ble finansiert opp i 2. tertial 2018. Plassene har en helårskostnad på 120.000 pr. plass, totalt 600.000 kr.
9. Barnevernet har hatt økning i plasseringer og et overforbruk i på 4,4 mill. kr i 2017. For 2018 melder tjenesten om mulig overforbruk på rundt 7 mill. kr. Rådmannen foreslår å bevilge 5 mill. kr fra 2019. Dette forutsetter en nedgang i kostnadene fra 2018 nivå. Barnevernet er i gang med en analyse av tjenesten.
10. Det er etablert flere nye tjenester psykisk helse og personer med nedsatt funksjonsevne i 2018, totalt er det etablert tjenester for 10 mill. kr. Rådmannen foreslår å bevilge opp 8 mill. kr, dette forutsetter at området må finne innsparinger.
11. Utgiftene til kjøp av eksterne plasser har over tid økt utover rammen. I 2. tertial meldes om et overforbruk på 3 mill. kr. Det bevilges opp deler av ubalansen.
12. Det skal innføres betalingsplikt for utskrivningsklare pasienter i psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert behandling av rusavhengighet (TSB) i 2019. Tjenesten kompenseres med den økningen som er tilført rammetilskuddet.
13. I økningen av kommunens frie inntekter legger regjeringen inn intensjon om styrkning av rusarbeidet i henhold til opptrappingsplan for rus. Rådmannen foreslår at Liers vekst bevilges opp til formålet.
14. Egenandelen for tilskudd til ressurskrevende tjenester øker med 50.000 utover lønnsveksten. Dette utgjør for Lier 2 mill. kr. Rådmannen foreslår å bevilge opp reduksjonen av tilskudd.
15. Deler av tilskudd til boligsosialt arbeid og boligsosiale kompetansetilskudd blir innlemmet i rammetilskuddet. Rådmannen bevilger opp endringen i rammetilskuddet for Lier.
16. Psykisk helse er under omstilling. Det etableres et døgntilbud for rusarbeidet, 3 kjøp av tjenester avsluttes og leveres av kommunen. Samlet sett skal denne omleggingen gi en kostnadsreduksjon på 2,5 mill. kr.
17. Psykososialt kriseteam legges om og ressursene halveres. Dette betyr at det er en person på vakt istedenfor 2. Dette gir en innsparing på 0,4 mill. kr.

KAPITTEL 7

HELSE OG OMSORG

HP 2019-2022

Innledning

Tjenesteområdet Helse og omsorg består av heldøgns omsorgstjenester, hjemmebaserte tjenester, Fysioterapitjenesten, dagsenter, seniorsenter og andre dagaktivitetstilbud til eldre, sentralkjøkken og Vedtakskontoret. Tjenesteområdet har som målsetning å underbygge livsmestring ved å yte rett tjeneste, på rett nivå og til rett tid.

Hovedmålgruppen er innbyggere over 60 år som trenger tjenester på grunn av nedsatt evne til egenomsorg. Vi jobber aktivt for å dreie tjenestebildet mot forebyggende tiltak og hverdagsmestring som fokus.

Helse og omsorg har totalt ca. 470 ansatte som yter vedtaksfestede tjenester til ca. 1400 brukere. Vi tilbyr også ulike lavterskeltilbud som når over 1000 innbyggere hvert år. Helse og omsorgs totale budsjett er 275 millioner kroner.

Overordnede mål for helse og omsorg er:

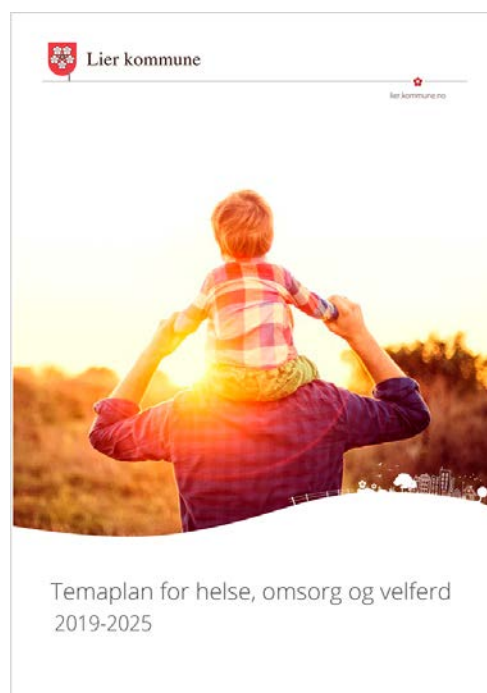
- Kvalitativt gode tjenester gitt på rett nivå til rett bruker.
- Kvalitet og hensiktsmessig struktur på tjenestene.
- Folkehelseperspektivet - helsefremming og forebygging.
- Fokus på brukermedvirkning og egenmestring.
- Rekruttere, beholde og utvikle medarbeidere.
- Implementering av velferdsteknologi.

Status

Andelen innbyggere over 80 år vil øke vesentlig mer enn befolkningen forøvrig det kommende tiåret. Dette gjør at vi må tenke annerledes for hvordan vi tilpasser omsorgstjenestene våre til denne gruppen. Stortingsmelding 15 «Leve hele livet» gir retning for tjenesteområdet, og stiller krav til satsningsområder kommunene skal jobbe for.

[Temaplan for helse, omsorg og velferd](#) (HOV-planen) er førende for arbeidet på tjenesteområdet. Retningen som er pekt ut i planen er i samsvar med nasjonale føringer.

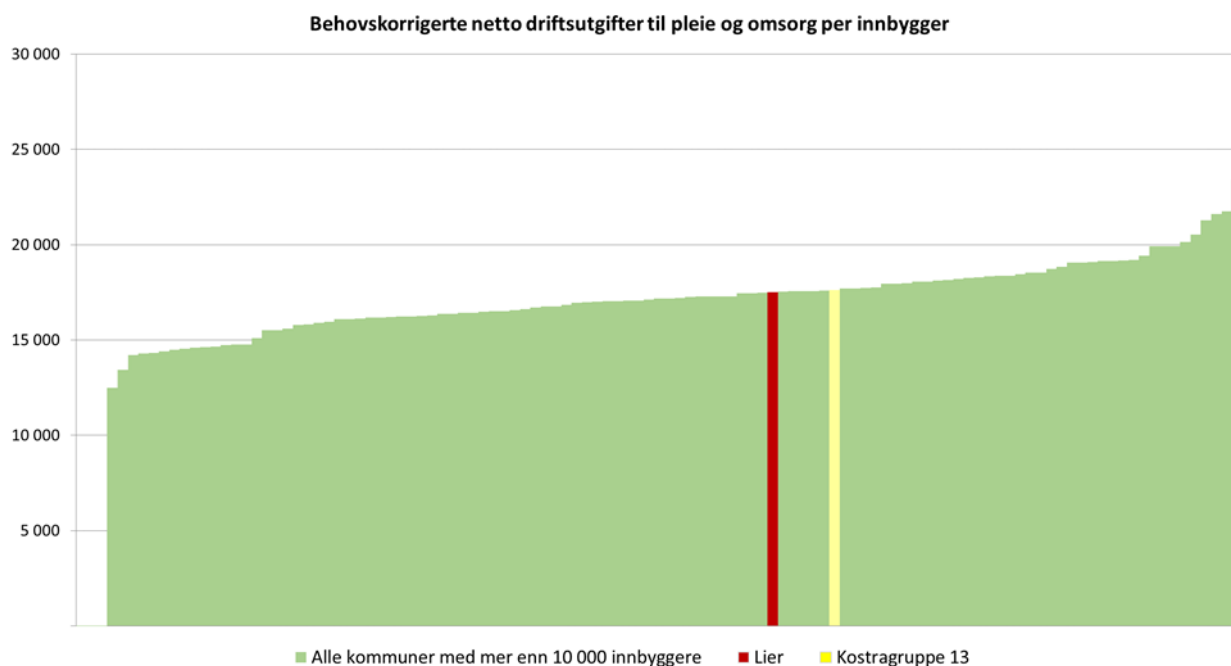
Både stortingsmeldingen og HOV-planen fremhever viktigheten av å bistå innbyggerne til selv å kunne ivareta sin egenomsorg best mulig. Tilrettelagte botilbud er et viktig virkemiddel for å nå dette målet. Botilbud som gir mulighet for sosiale samlingsplasser og underbygger muligheten til et selvstendig liv, livet ut. Også velferdsteknologi er et viktig virkemiddel her. Både for en enklere hverdag for eldre, og for å sikre kvalitet i tjenestene. Tett oppfølging og heldøgns omsorg skal gis når det er behov. Målsetningen er samtidig å sette flest mulig av kommunens innbyggere i stand til å bo i egen bolig, og mestre dagliglivet på mest mulig selvstendig grunnlag hele livet.

Sammenligning med andre kommuner

Lier har vurdert sine kostnader i 2017 opp mot alle kommuner med mer enn 10 000 innbyggere, samt kommunegruppe 13, pr tjenesteområde. Plasseringen til Lier er markert med rødt og plasseringen til gjennomsnittet i kommunegruppe 13 er markert med gult. Innen området pleie og omsorg i KOSTRA finner vi flere tjenester som i Lier sorterer organisatorisk inn under både Helse og omsorg og Velferd. Figur 14 dekker derfor mye av begge disse tjenesteområdene.

Figur 14 Behovskorrigerte netto driftsutgifter til pleie og omsorg pr. innbygger.

Kostnadene har steget relativt mye de siste tre årene. Økningen er større enn hva endringer i det objektive behovet tilsier fra 2015. Som figur 14 over viser har likevel gjennomsnittet i kommunegruppe 13 fortsatt høyere behovskorrigerte kostnader enn Lier.

Hovedsakelig har veksten kommet innen hjemmetjenesten, som pr mottaker er et svært rimelig og kostnadseffektivt tilbud. Det er fullt mulig at nivået på hjemmetjenester på hjul var for lavt i 2015. I følge rapport utarbeidet av konsulentselskapet Kaupang har vi også «færre årsverk i den ambulante hjemmetjenesten per innbygger (behovskorrigert) enn referansegruppen og kommunene i sammenlikningen».

Det er viktig at man satser tilstrekkelig på tilbud på lave nivåer i omsorgstrappen. Dette for å unngå press på de mest kostnadskrevenende tjenestene, slik som langtidsplasser på institusjon. Færre lavterskeltilbud vil innebære økt behov for dyrere tjenester senere i løpet.

Utfordringer

- Forventer sterk økning i antall over 80 år de kommende årene uten at det er iverksatte/vedtatte planer for å håndtere denne utviklingen.
- Nye brukere gir nye komplekse utfordringer som tidligere ble håndtert i 2 linje tjenesten.
- Ansattgruppen har ikke tilstrekkelig kompetanse på alle områder for å takle nye utfordringer som nevnt over.
- Forventninger og statlige føringer stiller stadig økende krav til tjenestetilbudet.
- Redusert satsning fra Buskerud fylkeskommune på kulturelle tiltak for eldre på institusjon.

Satsingsområder

Hovedutfordringen innen helse og omsorg ligger i befolkningsveksten i aldersgruppen over 80 år og kompleksiteten i helseutfordringene som i dag forventes å ivaretas innenfor kommunal sektor. Dette utfordrer kommunen i forhold til å ha tilfredsstillende kompetanse hos medarbeiderne for å dekke brukernes behov. Veksten i brukergruppen krever også nytenkning og innovasjon, her er velferdsteknologi en viktig brikke for å løse noe av utfordringen. Tidlig innsats, forebyggende arbeid og rehabiliterende tiltak er også avgjørende element om vi skal lykkes med en bærekraftig utvikling innen programområdet i årene som kommer. Her er det å satse på utvidet dagsentertilbud et særskilt viktig tiltak.

Hvordan vi bor og hvem og hva vi har i gangavstand fra egen bolig er viktige element som påvirker muligheten for egenmestring og selvstendighet i eget liv, livet ut.

Satsningsområder er:

- Tilstrekkelig og riktig kompetanse hos ansatte.
- Kunnskap, kapasitet og økonomi til å implementere rett type velferdsteknologi.
- Tilstrekkelig tilbud innen forebyggende og rehabiliterende tiltak.
- Utvikle liersamfunnet med egnede botilbud for eldre, ikke bare i form av institusjonsplasser og omsorgsboliger.

Tiltak

- Utvikle kompetanseplan som skal gi grunnlag for et systematisk kompetansehevende arbeid der alle ansatte gjennomgår nødvendig faglig opplæring i forhold til egne arbeidsoppgaver og ansvarsområde.
- Etablere team med avanserte kliniske sykepleiere (AKS) på tvers av virksomhetene. AKS teamet vil styrke kompetansen og gi muligheter for kvalitativt gode tjenester til brukere med komplekse utfordringer uavhengig av hvor i kommunen de skal mota tjenestetilbudet.
- Videreutvikle hjemmerehabilitering for å sikre at alle med potensiale for å gjenvinne eller bedre sin egenomsorgsevne får bistand til dette.

- Øke dagsenter kapasiteten slik at alle som er i behov av dette for å fortsatt kunne ivaretas på en god måte i eget hjem kan motta dette tilbudet.
- Strategisk plan for utvikling av botilbud for eldre må innlemmes i ny handlingsplan for bolig. Nasjonale anbefalinger og svar fra spørreundersøkelse blant Liers seniorer vil være naturlig grunnlagsmateriale som vektlegges.
- Samarbeide med kultur i kommunen om fortsatt opprettholdelse av kulturelle kvalitetstilbud på alle kommunens institusjoner.

Måleindikatorer

Helse og omsorg

Område	Måleindikator	Kilde	Resultat	Mål	
			2017	2019	2022
H 1					
Kvalitet	H 1,1 Andel av beboere på langtidsplass i institusjon som har aktiviteter i tiltaksplan	Egen telling	X	80 %	100 %
	H 1,2 Antall tilbudte fellesaktiviteter på institusjonene sammenlagt	Egen telling, snitt pr. mnd	100	100	120
	H 1,3 Antall implementerte pasientsikkerhetsområder pr. avdeling	Egen telling	X	4	8
H 2					
Struktur på tjenestene, inkl. ikke lovpålagt	H 2,1 Rett pasient på rett plass	Rapport vedtakskontoret	X	80 %	95 %
	H 2,2 Betalingsdøgn på sykehuset i snitt pr. mnd	Rapport Vestre Viken	7,6	2,5	0
	H 2,3 Antall gjennomførte hjemmerehabiliteringsløp	Årsrapport prosjekt	X	40	50
	H 2,4 Andel over 80 år som er hjemmeboende	KOSTRA 2016/17	91 %	93 %	95 %
H 3					
Kompetanse	H 3,1 Andel med høyskoleutdanning	HRM	31,8 %	33 %	35 %
	H 3,2 Andel ufaglærte i faste stillinger (ikke medregnet studenter under utdanning)	HRM	17,7 %	17 %	15 %
	H 3,3 Alle ansatte har gjennomført planlagt opplæringsprogram	Egen telling	X	90 %	97 %
H 4					
Forebyggende helsearbeid	H 4,1 Andel personer over 80 år som ikke mottar vedtaksfestede omsorgstjenester	KOSTRA 2016/17	57 %	65 %	68 %
	H 4,2 Aktive seniorer, antall som deltar på treningstilbud i kommunal regi	Egen telling. Snitt pr. uke	160	180	200
	H 4,3 Deltagere på seniorsentrenes aktiviteter	Egen telling. Snitt pr. uke	X	900	1000

Tabell 6 Måleindikatorer Helse og omsorg

Økonomi

Driftsbudsjett og rammeendringer

Helse og omsorg

	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Prog	Rammer i faste 2019-kroner			
	2017	2018	2018		2019	2020	2021	2022
10 Utgifter	306 555	299 592	301 631	0	307 126	307 126	307 126	307 126
30 Inntekter	-33 257	-26 308	-29 168		-26 596	-26 596	-26 596	-26 596
Netto ramme	273 298	273 284	272 463	0	280 530	280 530	280 530	280 530
Konsekvensjusteringer								
1 Overføring mellom ansvar					-508	-508	-508	-508
Pris- og lønnsvekst					4 993	4 993	4 993	4 993
2 HP 16-19 Kreftsykepleieren Bortfall av tilskudd					136	136	136	136
3 HP 18-21 KS Videreføring hverdagsrehabilitering, ref 2.19					1 125	1 125	1 125	1 125
Sum konsekvensjusteringer					5 746	5 746	5 746	5 746
Nye tiltak								
4 Statsb Opptappingsplan for habilitering og rehabilitering					500	500	500	500
5 Dagsenter					1 000	1 000	1 000	1 000
Sum nye tiltak					1 500	1 500	1 500	1 500
Innsparing/omstilling								
-					0	0	0	0
Sum innsparing/omstilling					0	0	0	0
Sum Helse og omsorg					7 246	7 246	7 246	7 246

Beskrivelser av rammeendringer

1. Overføring av midler for del av stilling fra hjemmetjenesten til Psykisk helse.
2. Kreftforeningen har gitt tilskudd for å dekke deler av kreftkoordinator stilling i kommunen. Kreftforeningen har varslet at de avvikler tilbudet. Kreftkoordinatorstillingen ønskes videreført og bortfall av tilskudd kompenseres.
3. Kommunestyret la inn midler for videreføring av prosjekt hverdagsrehabilitering. Rammen ble økt med 0,35 mill. kr i 2018 og 1,125 mill. kr i 2019. Totalt bevilget 1,5 mill. kr.
4. I statsbudsjettet ble deler av veksten i de frie inntektene begrunnet med opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering. Rådmannen foreslår å bevilge opp tilsvarende økningen i rammetilskuddet.
5. Rådmannen foreslår å bevilge 1.0 mill. kr til etablering av nye dagaktivitetsplasser til hjemmeboende personer med demens. Regjeringen har satt av tilskuddsmidler inn til 50% av nye dagaktivitetsplasser. Effektivering forutsetter at kommunen får innvilget tilskuddsmidler.

KAPITTEL 8

KULTUR

HP 2019-2022

Innledning

Tjenesteområdet Kultur består av kulturskolen og Kultur og fritid, som også omfatter idrett og friluftsliv, og Lier bibliotek.

Kulturområdet i Lier har stor bredde i tilbud og tjenester til innbyggerne. Virksomhetene samarbeider tett med frivillige, foreninger og flere andre aktører. Tilbudene og tjenestene på kulturområdet retter seg i stor grad mot hele befolkningen, men har et særlig fokus på spesifikke målgrupper som f.eks. barn og unge. Kulturområdet er et viktig innsatsområde for livsmestring, tilhørighet og trivsel for alle, og bidrar til identitetsbygging og stedsutvikling.

Kulturvirksomhetenes strategier og utviklingsmål er forankret blant annet i den strategiske planen «For kropp og sjel», sist revidert i 2017

Mål for tjenesteområdet

- Utvikle og drive allsidige og inkluderende kulturaktiviteter og –tilbud av god kvalitet.
- Utvikle og drive gode barne- og ungdomstilbud og sikre at alle skal kunne delta og medvirke.
- Utvikle og drive åpne og aktive arenaer og øke bruken av disse.
- Legge til rette for bedre folkehelse og økt friluftsliv for flere, jfr. bl.a. statusen vår som (ti)årets friluftslivskommune.
- Bidra aktivt til stedsutvikling og identitetsbygging for Lier.
- Samarbeide med den lokale frivilligheten og andre lokale aktører.

Utfordringer

- Sosioøkonomisk bakgrunn og helsesituasjon påvirker deltakelse i kultur- og fritidstilbud. Vi ønsker i større grad å sikre alle tilgjengelighet og deltakelse og økt bruk av etablerte tilbud.
- Kulturskolens vedtatte rammeplan «Mangfold og fordypning» krever økt satsing og nye grep for å sikre både breddeprogram, kjerneprogram og fordypningsprogram. Vi ønsker også å redusere ventelister der de er lange og øke søkertilgangen der tilbudsmulighetene åpner for det.
- Hovedbiblioteket er lite moderne og har lite synlige lokaler i Lierbyen.

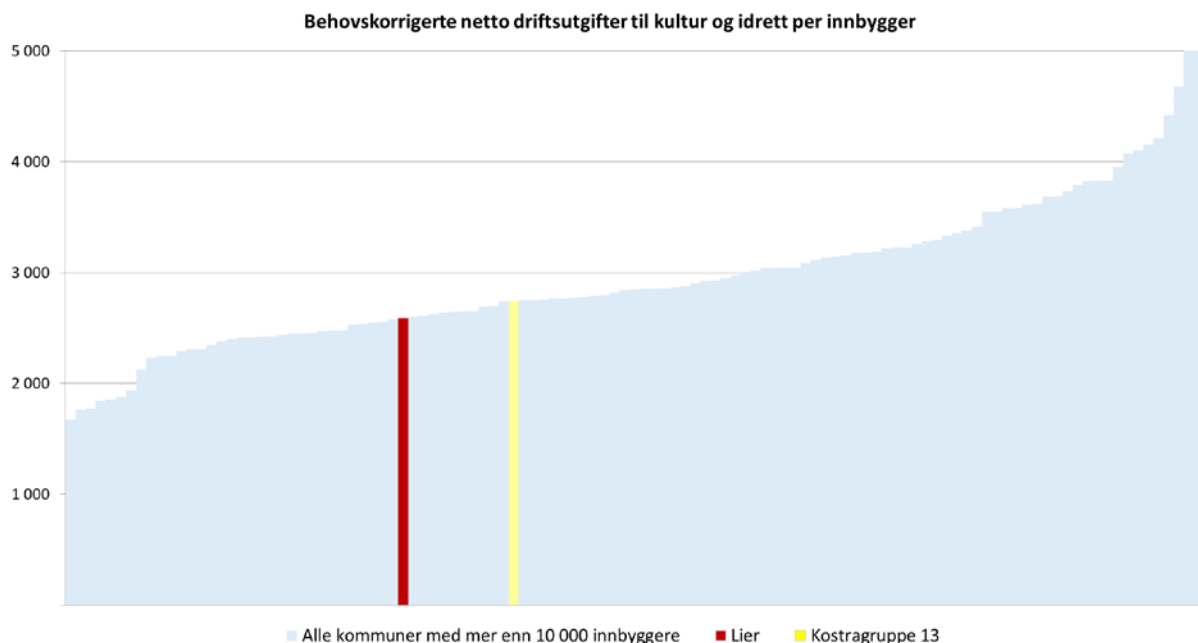
Det foreslås igangsatt et omstillingsprosjekt der de tre kulturvirksomhetene: kulturskolen, biblioteket og kultur og fritid i større grad samordnes og ses i sammenheng. Det er lagt inn et budsjettkutt knyttet til omstillingsprosjektet, og prosjektet må avklare hvordan kuttet kan realiseres. Dette vil også innebære kutt i tjenestetilbudet på kulturområdet.

Noen av Kulturskolens tilbud foreslås å økes noe mer enn deflator. Dette gjøres for at Kulturskolen skal kunne ha midler til å gjennomføre allerede vedtatte rammeplan, og for å sikre de øvrige tilbudene. Prisnivået i Lier har ligget noe under kommunene rundt oss (se prislister 2019 i vedlegg 6).

Sammenligning med andre kommuner

Lier har vurdert kostnadene sine på kulturfeltet i 2017 opp mot alle kommuner med mer enn 10 000 innbyggere, samt kommunegruppe 13, pr område. Plasseringen til Lier er markert med rødt og plasseringen til gjennomsnittet i kommunegruppe 13 er markert med gult.

Figur 15 Behovskorrigerte netto driftsutgifter til kultur og idrett pr. innbygger.

Det er stor variasjon i mellom kommunene i utvalget når det kommer til midler til kultur og idrett. I figur 15 over inngår en beregnet kostnad for hall-leie. Dette for å vise at vi har dette tilbudet i Lier kommune.

Tiltak

- Øke bibliotekets digitale formidling, bl.a. med ebok-utlån fra «Digitale hyller».
- Følge opp og videreutvikle bibliotekets arrangementsmodell, med vekt på kulturformidling, dialog, verkstedmetodikk og lokalt samarbeid.
- Jobbe for å innfri vedtatt rammeplan for kulturskoler; med tilbud i breddeprogram, kjerneprogram og fordypningsprogram med tilhørende lokal læreplan (lokale fagplaner).
- Sette kulturskolefagene generelt og teater, dans, nysirkus og sang spesielt på folkehelsekartet. Særlig i forbindelse med SAL i skole/SFO (Sunne Aktive Liunger).
- Arbeide kontinuerlig med at ventelistene holdes på et forsvarlig nivå. Redusere ventelisten der den er lang, og øke søkerlistene der elevgrunnlaget svikter.
- Bruke kunst og kultur som verktøy i stedsutviklingsarbeid i samarbeid med planmiljøene og andre virksomheter.

- Sikre BUA Lier en robust og god driftsplattform og utvidede faste tilbud innenfor gjeldende rammer. Fortsatt søke tilskuddsmidler til videreutvikling.
- Utvikle Gamle Hegg skole som kulturhus for ungdom med bredde i tilbud og bred ungdomsmedvirkning.
- Utvikle og tilrettelegge for anlegg og drift som både ivaretar funksjonalitet og miljøhensyn i samarbeid med brukerne av anleggene. Dette gjelder ikke minst kunstgressbanene våre, både en ny på Lierskogen og de etablerte flere steder i bygda.
- Gjennomføre Lierdagene og frivilligbørs i 2019.

Måleindikatorer

Kultur

Område	Måleindikator	Kilde	Resultat	mål	
			2017	2019	2022
K 1					
Kultur og fritid	K 1,1 Billettsalg Lier kulturscene	Egen telling	5739	6500	7500
	K 1,2 Besøk på Lier kulturscene	Egen telling	11749	13000	14000
	K 1,3 BUA kunder *	Egen telling	568	1100	1250
	K 1,4 BUA utlån *	Egen telling	1143	5500	6000
K 2					
Biblioteket	K 2,1 Utlån pr innb.	KOSTRA	1,8	2,0	2,1
	K 2,2 Besøk pr innb.	KOSTRA	2,9	3,1	3,3
	K 2,3 Antall besøkende på arrangementer	Egen telling	1292	1450	1500
K 3					
Kulturskolen	K 3,1 Elevplasser i fordypningsprogram	Egen telling	15	30	40
	K 3,2 Antall elever sangundervisning	Egen telling	16	30	30
	K 3,3 Antall elever pianoundervisning	Egen telling	111	130	130
	K 3,4 Følelse av tilhørighet til kulturskolen	Brukerundersøkelsen 201	4,7	4,8	4,9
	K 3,5 Tilstrekkelig undervisning	Brukerundersøkelsen 201	4,9	5	5
	K 3,6 Venteliste totalt alle tilbud	Egen telling okt. 2017	173	100	100
	K 3,7 Venteliste for de uten tilbud	Egen telling okt. 2017	101	75	50

Tabell 7 Måleindikatorer Kultur

Økonomi

Driftsbudsjett og rammeendringer

Kultur

	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Prog	Rammer i faste 2019-kroner			
	2017	2018	2018		2019	2020	2021	2022
10 Utgifter	41 640	40 814	40 884	0	41 273	41 173	41 173	41 173
30 Inntekter	-6 799	-4 632	-4 632		-4 747	-4 747	-4 747	-4 747
Netto ramme	34 841	36 182	36 251	0	36 526	36 426	36 426	36 426
Konsekvensjusteringer								
Overføring mellom ansvar					0	0	0	0
Pris- og lønnsvekst					644	644	644	644
1 HP 18-21 Miljø og anleggsforpliktelser PIF					150	150	150	150
2 HP 18-21 Samarbeidsavtale, kulturminner					0	-400	-400	-400
Sum konsekvensjusteringer					794	394	394	394
Nye tiltak								
3 Økt mediebudsjett						100	100	100
4 BUA verksted og aktivitet, fra prosjekt til drift					500	600	600	600
5 Økt ramme til vedlikehold av lekeutstyr på skoler og barnehager						100	100	100
9 2. tertial - Ruspolitisk handlingsplan					50	50	50	50
Sum nye tiltak					550	850	850	850
Innsparing/omstilling								
7 Kutt Lier kulturskole, bibliotek og kultur					-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Sum innsparing/omstilling					-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Sum					344	244	244	244

Ordningen med gratis leie av haller/baner og KOSTRA føring er budsjettert med 7,4 mill. kr etterberegnes ifm. årsregnskapet.

Beskrivelser av rammeendringer

1. Miljø- og anleggsforpliktelser innenfor park, idrett og friluftsliv. Det jobbes aktivt med mer miljøvennlig drift av uteanleggene, både når det gjelder overgang til mekanisk ugrasbekjempelse og bekjempelse med varmtvann, og økt gjenbruk av gummigranulat på kunstgressbaner. Det gjøres en prioritering innenfor beløpet, der lovpålagte krav gjennomføres først.
2. Identitetsskapende tiltak, prosjekter og partneravtaler med lokalhistorisk forankring ble vedtatt i HP 2017-18 for en treårsperiode. Fremmes i egne saker.
3. Bibliotekets ressurser til mediekjøp, dvs. kjøp av bøker, lydbøker, film etc til utlån, er blitt gradvis redusert gjennom mange år. Det er foreslått 0,2 mill.kr. i investering for å oppgradere dette og 0,1 mill.kr. hvert år i resten av handlingsprogramperioden for å vedlikeholde.
4. Tilskuddsmidler fra Barne- og familiedirektoratet bortfaller fra 2019 og tilbudet må driftes fremover med egne driftsmidler.
5. De siste årene har det vært en satsing på store, kostbare lekeinstallasjoner ved skolene og barnehagene i Lier. Dette utgjør et større og mer resurskrevende vedlikehold samtidig som det stadig stilles større krav til godkjenning i forhold til sikkerhet.
6. Som del av vedtak om ruspolitisk handlingsplan i KS 47/2016, tiltak 6, ble det vedtatt å bevilge 50 000 kr til rusfrie møteplasser.
7. Kutt Lier kulturskole, bibliotek og kultur. Det igangsettes omstillingsprosjekt der de tre virksomhetene skal ses i sammenheng. Dette vil innebære kutt i tjenestetilbudet under dagens tre kulturvirksomheter.

The background of the cover is a photograph of a desk. It features several yellow sticky notes with handwritten text in Norwegian. One note has a large orange handprint drawn on it. Another note has a green dollar sign. The text on the notes includes words like 'SISTEMET', 'METODISK', and 'MAN'. There is also a small green graphic of a building on a note in the bottom left corner. The overall scene suggests a workspace for planning or organization.

KAPITTEL 9

ORGANISASJON OG UTVIKLING

HP 2019-2022

Innledning

Organisasjon og utvikling omfatter virksomhetene Rådgivning, Økonomi, HR, Serviceenheten, IKT og Kemneren.

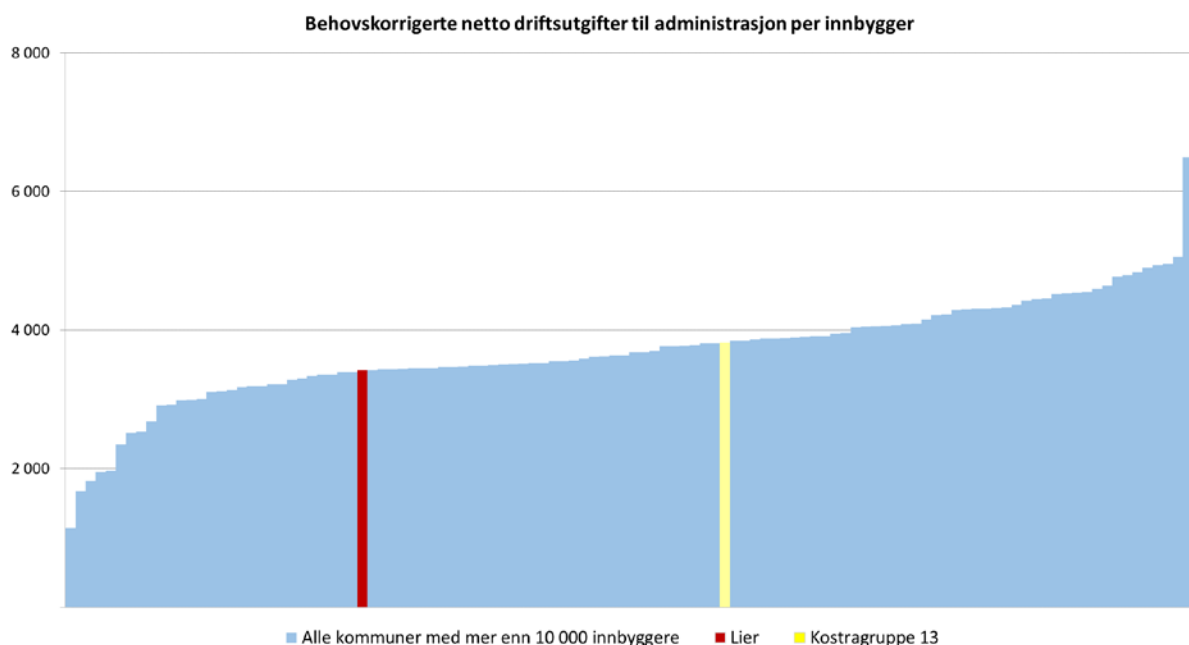
Virksomhetene har blant annet ansvar for å tilrettelegge for politiske og administrative beslutnings- og styringsprosesser. Andre ansvarsområder er dokumenthåndtering, IKT og driftsstøtte, kompetanse- og organisasjonsutvikling, samt innkreving av skatter og avgifter, analyse- og utredninger, eierstyring og digitalisering. Organisasjon og utvikling har også ansvaret for utvikling og implementering av de fleste tjenesteovergripende strategier. Virksomhetenes rolle er tredelt ved at de gir støttetjenester, utøver styring, og jobber med strategisk utvikling.

Status

Virksomhetene innen Organisasjon og utvikling har en viktig rolle i å sikre at kommuneorganisasjonen ivaretar helhet, og jobber systematisk og enhetlig på kommuneovergripende fagområder.

Sammenligning med andre kommuner

Lier har vurdert sine kostnader i 2017 opp mot alle kommuner med mer enn 10 000 innbyggere, samt kommunegruppe 13, pr område. Plasseringen til Lier er markert med rødt og plasseringen til gjennomsnittet i kommunegruppe 13 er markert med gult.

Figur 16 Behovskorrigerte netto driftsutgifter til administrasjon pr. innbygger.

Figur 16 viser at Lier totalt sett har noe lavere kostnader på administrasjon og politisk styring enn de fleste av kommunene i utvalget og gjennomsnittet i kommunegruppe 13. Lier har lave kostnader til administrasjonslokaler, som forklarer noe av dette.

Satsningsområder i virksomhetene

Arbeidsgiverpolitisk plattform

Arbeidsgiverpolitisk plattform ble vedtatt i kommunestyret i 2012. Plattformen bygger på kommunens visjon og verdier og gir gjennom fokusområder syv føringer for perioden:

- Kompetente og engasjerte medarbeidere.
- Verdsatte medarbeidere i ulike livsfaser.
- Arbeidsglede og nærvær.
- Kvalitet gjennom mangfold.
- Ledere som kan, tør og vil.
- Ansvarlig medarbeiderskap.
- Nyskaping – rede for neste steg.

Kommunens arbeidsgiverpolitikk utvikles og endres i tråd med samfunnsutvikling, organisasjonens behov og arbeidsmarkedet i stort. Revidering av arbeidsgiverpolitisk plattform vil bli gjennomført i løpet av 2019.

Digitaliseringsstrategi

Økt digitalisering vil i årene fremover utfordre våre etablerte organisasjonsstrukturer, oppgavefordeling, ansvar og myndighet, og stille krav til endrings- og omstillingsevne. Flere tiltak innen digitalisering er allerede under utvikling. Lier kommune skal i begynnelsen av 2019 ferdigstille sin digitaliseringsstrategi. Strategien skal sette ambisjonen for området og gi felles føringer og mål som grunnlag for Lier kommunes digitale satsingsområder. I 2019 vil arbeidet med å implementere digitaliseringsstrategien igangsettes.

Innkjøpsstrategi

Revidering av kommunens innkjøpsstrategi fremmes mot slutten av 2018. Miljø og arbeidslivskriminalitet er de to store områdene som blir tydeligere adressert i den nye strategien. Rådmannen har allerede høyt fokus på disse to områdene. Videre arbeid med strategien i 2019 innebærer blant annet en revidering av kommunens anskaffelsesreglement og vurdering av de krav rådmannen setter til sine virksomheter og innkjøpere både i anskaffelsesprosessen og i oppfølgingsfasen.

Kompetansestrategi

Det å være en attraktiv arbeidsgiver handler også om at Lier kommune tilbyr medarbeidere mulighet for utvikling og læring, både gjennom konkrete kompetanseutviklingstiltak og gjennom å tilby spennende arbeidsoppgaver. I 2019 skal arbeidet med å sette tiltak til kompetansestrategien igangsettes.

Rekrutteringsstrategi

Økt konkurranse i arbeidsmarkedet, gjør det helt nødvendig å fremstå som en attraktiv arbeidsgiver for fremtiden. Omdømmebygging som synliggjør Lier kommune som en attraktiv arbeidsgiver er en vesentlig suksessfaktor for å lykkes med rekruttering. Konkurransen i

arbeidsmarkedet er merkbart høy i dag, og det kan antas at dette blir mer og mer krevende etter at kommunereformen trer i kraft.

Den kommende rekrutteringsstrategien vil omhandle en rekke tiltak med hensikt å tiltrekke, utvikle og beholde kompetente og engasjerte medarbeidere. Planer for tiltakene utarbeides når strategien foreligger og i tråd med rådmannens prioritering.

Rekrutteringsstrategien er nært knyttet til kompetansestrategi og lønnspolitikk.

Organisasjonsutvikling

IKT og støttesystemer

Et sentralt arbeid for IKT vil være å sikre hensiktsmessige systemer for kommunen som helhet, hvor nye krav til personvern ivaretas.

Bruken av bemanningsplanleggings- og ressursstyringssystemet GAT skal styrkes i 2019. Nye og hensiktsmessige moduler og funksjoner skal bidra til bedre bruk og styring med bemanningsløsninger. Dette skal i større grad sikre redusert bruk av overtid, hindre brudd på arbeidsmiljøloven, og gi effektive turnusoppsett.

Eporthe er Lier kommunes sak- og arkivsystem og dagens løsning har vært i bruk siden 2001. I 2019 skal valg av system, eventuelt ny og modernisert versjon av Eporthe, gjennomføres. Det er også behov for å se på digitalt verktøy og elektroniske sakssystem for å sikre mer effektiv prosess for saksforberedelse og oppfølging av politiske saker.

Gode samhandlingsverktøy gir mer effektive arbeidsprosesser, øker kvaliteten i arbeidet og frigjør tid til andre viktige oppgaver. I 2019 ønsker derfor rådmannen å anskaffe et helhetlig styringsverktøy (BI, Business Intelligence) for å sikre at ledelsen har best mulig tilgjengelig styringsinformasjon.

Prosjektstyring

Effektive arbeidsprosesser krever at det legges bedre til rette for samhandling på tvers av virksomheter. Slik kan vi utnytte bredden av kompetanse som finnes i organisasjonen. Det ligger muligheter for forbedring og effektiviseringer i arbeidet vårt med prosjekter. Gjennom prosjektarbeid gis også medarbeidere mulighet for læring og kompetanseheving. Økt grad av prosjektarbeid og etablering av enhetlig prosjektstyringsmetodikk vil bli prioritert i 2019.

Medarbeidertilfredshetsundersøkelsen 10-FAKTOR

Medarbeidertilfredshetsundersøkelsen 10-FAKTOR skal gjennomføres i 2019. Den har fokus på både ledelses- og medarbeiderutvikling med særlig vekt på mestring, motivasjon og mening. Undersøkelsen er et svært viktig forbedringsverktøy.

Rådmannen har prioritert oppfølging av faktorene «mestringsorientert ledelse» og «mestringsklima» som oppfølging av undersøkelsen i 2017. Disse faktorene påvirker forbedring på samtlige av de øvrige faktorene.

Resultatene fra medarbeiderundersøkelsen 10-FAKTOR skal analyseres og også sammenstilles med fraværstatistikk for de enkelte virksomhetene. Dette vil gi grunnlag for å finne ytterligere målrettede tiltak før økt nærvær.

Nærværarbeidet

Satsingen på mestringsorientert ledelse (nærledelse) og tett oppfølging i sykefraværarbeidet fortsetter. Ledere og medarbeidere skal også ha fokus på funksjonsvurdering – det vil si helse nok til å arbeide.

Det skal settes inn ekstra tiltak i virksomheter med særlig høyt sykefravær, dvs. over 15 prosent. For ytterligere å styrke innsatsen på helsefremmende arbeid, skal et eget fraværforum etableres. Målsettingen med dette skal være å etablere en møteplass for å bygge kompetanse, utveksle erfaringer og sikre læring på tvers. I 2019 skal det også gjennomføres LMU-samling. Samlingen skal planlegges og gjennomføres som et samarbeidsprosjekt mellom partene (arbeidsgiver og arbeidstakerorganisasjonene).

Kontinuerlig forbedring og kvalitet

Undersøkelser viser at økt registrering av avvik og arbeid med årsaksanalyser gir færre uønskede hendelser. I 2018 forventes at antall registrerte avvik blir omtrent 1500. Det er behov for å styrke bevisstheten på forbedringskultur innen både fag og HMS. Økt avviksregistrering og forbedringsarbeid er derfor et mål for 2018.

Nytt blikk - veien til heltid

Heltidskultur er avgjørende for å møte fremtidige kompetansebehov og beholde godt kvalifiserte medarbeidere i kommunen. Kommunen etablerte høsten 2017 et heltidsprosjekt som skal innhente kunnskap og erfaringer, samt utrede alternative tiltak og piloter for mulig gjennomføring i 2019 – 2021. Tall fra KS viser at gjennomsnittlig stillingsstørrelse i kommunesektoren i 2017 var 82,2 prosent. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse i Lier kommune i 2017 var 79 prosent. Arbeidet med heltidskultur videreføres med høyt fokus i 2019.

Lærlinger og arbeidsutprøving

Lier kommune skal være foretrukket som arbeidsgiver blant lærlinger i vårt område. Mål for antall lærlinger er én pr. 750 innbyggere. Lærlingeordningen koordineres på samme måte i 2019, inkludert deltakelse i prosjektet «Menn i helse».

Kommunen stiller midlertidige arbeidsplasser til disposisjon for arbeidsutprøving for ungdom og voksne som av ulike grunner har falt ut av arbeidslivet. Lier kommune bidrar også med et stort antall studentplasser/praksisplasser både for høyskolestudenter og for elever i videregående skole.

Kommunens opplæringskontor i Buskerud IKS (KOB) fungerer som opplæringskontor for 16 kommuner. Lier kommune er medeier i dette interkommunale selskapet. Også KOB vil bli påvirket av pågående kommunereform, noe som kan få betydning for dette området.

Ledelse

Lier kommune har tre ledernivåer, dvs. rådmann med kommunalsjefer, virksomhetsledere og avdelingsledere. Pr. september 2018 er antall kommunalsjefer fem, hvorav fire er kvinner. Antall virksomhetsledere er 42, hvorav 35 er kvinner og syv er menn. Antall avdelingsledere er 30, hvorav 23 er kvinner og syv er menn. Arbeidet med kjønnsfordeling på ledernivå henger tett sammen med arbeidet med rekrutteringsstrategi.

Endringer skjer stadig raskere, med teknologi som forventet viktig driver. I tillegg er det store ambisjoner for videreutvikling av Lier kommune i årene fremover. Dette krever lederkapasitet og et godt fundament for utøvelse av ledelse. Arbeidet med Lier kommunes lederplattform – lederverdiene – er igangsatt og videreføres i 2019. I 2019 videreføres også modulkurs for mellomledere, med særlig fokus på opplæring og utvikling av avdelingsledere.

Måleindikatorer

Organisasjon og utvikling

Organisasjon og utvikling					
Område	Måleindikator	Kilde	Resultat	Mål	
			2017	2019	2022
F 1					
Organisasjons- utvikling	F 1.1 Mestringsorientert ledelse	10-Faktor	3,9	4,0	4,1
	F 1.2 Mestringsklima	10-Faktor	4,0	4,1	4,2
	F 1.3 Heltidskultur - gj. stillingsstørrelser	Intern måling	0,8	0,8	0,83
	F 1.4 Registrering av avvik	Kvalitetssystemet	2 183	2 500	4 000
F 2					
Adm.	F 2.1 Andel av lønn som går til adm.	KOSTRA	5,7 %	6,0 %	6,0 %
	F 2.2 Netto driftsutgifter til adm. Pr. innbygger	KOSTRA	3 019	3 000	3 000
F 3					
Sykefravær Legemeldt	F 3.1 Helse og omsorg	Legemeldt	8,3 %	7,0 %	5,0 %
	F 3.2 Oppvekst	Legemeldt	6,1 %	5,5 %	4,5 %
	F 3.3 Velferd	Legemeldt	7,7 %	7,2 %	5,0 %
	F 3.4 Kultur, plan og samfunn	Legemeldt	2,7 %	2,5 %	2,0 %
	F 3.5 Organisasjon og utvikling	Legemeldt	7,0 %	4,0 %	3,0 %
	F 3.6 Samlet i Lier kommune	Legemeldt	6,8 %	6,5 %	5,0 %
F 4					
Økonomi	F 4.1 Netto driftsresultat kommune som konsern	KOSTRA	1,9 %	1,0 %	1,75 %
	F 4.2 Disposisjonsfond i millioner	Regnskapet	126	150	200
	F 4.3 EK finansiering investeringer i millioner	Regnskapet	38	5	10
	F 4.4 Gjeldsgrad som konsern inkl. selvkost	KOSTRA	88 %	100 %	120 %
	F 4.5 Arbeidskapital (eks. premieavvik)	KOSTRA	12,7 %	15,0 %	20,0 %
F 5					
IKT	F 5.1 Oppetid selvdriftede systemer	Intern måling	Ikke målt	99,95 %	99,95 %

Tabell 8 Måleindikatorer Organisasjon og utvikling

Tiltak

- Revidere arbeidsgiverpolitisk plattform.
- Ferdigstille digitaliseringsstrategi og utarbeide tiltaksplan for digitale satsningsområder.
- Oppgradere GAT med nye funksjoner og styrke bruk.
- Iverksette lederopplæring av avdelingsledere.

- Revidere Lier kommunes anskaffelsesreglement.
- Utarbeide strategi for å styrke rekrutteringsgrunnlaget til Lier kommune og iverksette tiltak.
- Implementere felles prosjektstyringsmetodikk.
- Anskaffe styrings- og rapporteringsverktøy (BI, Business Intelligence).
- Forsterke arbeidet med nærvær i virksomheter med sykefravær over 15 prosent
- Styrke arbeide med kontinuerlig forbedring gjennom økt fokus på avviksregistrering og årsaksanalyser.
- Styrke arbeidet med å øke andel heltidsstillinger.
- Utrede alternativ organisering av lærlingeordningen.
- Implementere nye lederverdier.

Økonomi

Driftsbudsjett og rammeendringer

Organisasjon og utvikling

	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Prog	Rammer i faste 2019-kroner			
	2017	2018	2018	2018	2019	2020	2021	2022
10 Utgifter	96 914	98 257	99 810	-500	103 962	101 812	102 162	101 712
30 Inntekter	-11 357	-7 409	-4 609		-7 913	-7 913	-7 913	-7 913
Netto ramme	85 557	90 848	95 201	-500	96 049	93 899	94 249	93 799
Konsekvensjusteringer								
Overføring mellom ansvar					0	0	0	0
Pris- og lønnsvekst					951	951	951	951
1 Valg hvert annet år					850	0	850	0
2 Erkjentlighetsgavefest hvert annet år					-300	0	-300	0
3 HP 18-21 Overgang nytt kommunestyre					0	100	100	100
4 HP 16-19 KS Sykefravær – økt innsats					-500	-500	-500	-500
5 HP 18-21 IKT - oppløsning av § 27					-600	-600	-600	-600
6 HP 18-21 Rådgiver eierstyring					600	600	600	600
7 HP 18-21 Styringssystem					500	500	500	500
8 HP 18-21 Konsulent komm.reform					0	-200	-500	-500
9 HP 18-21 KS Nye stillinger – utgår, ref 2.12					-600	-400	-100	-100
10 HP 18-21 KS IKT – tilpassing, ref 2.12					0	-600	-900	-900
Sum konsekvensjusteringer					901	-149	101	-449
Nye tiltak								
11 1. tertial -					4 500	4 500	4 500	4 500
12 Helårsvirkning Lærlingeendring					-900	-900	-800	-700
13 Redusert antall kommunestyrerepresentanter						-400	-400	-400
14 Rådgivning selskapsstruktur					700			
Sum nye tiltak					4 300	3 200	3 300	3 400
Innsparing/omstilling								
-					0	0	0	0
Sum innsparing/omstilling					0	0	0	0
Sum					5 201	3 051	3 401	2 951

Beskrivelser av rammeendringer

1. Kommunevalg i 2019 og stortingsvalg i 2021.
2. Erkjentlighetsgavefest hvert annet år.
3. Opplæring av nytt KS, tidligere underfinansiert.
4. I HP 16-19 la kommunestyret inn en økning på 0,3 mill. kr til sykefraværarbeid, med måltall om 95 % nærvær. Fra 2017 ble det lagt inn en forventet innsparing på 2,3 mill. kr med økning på til 3,3 mill. kr fra 2019. Beløpet på 3,3 mill. kr utgjør ca. 10 % av sykepengerefusjonene. I dag budsjetteres ikke sykepengerefusjoner og virksomhetene kan leie inn vikarer utfra den faktiske refusjonsstørrelsen for virksomheten. Rådmannen har fulgt opp oppdraget med arbeid rettet mot å redusere sykefraværet. Sykefraværet har gått noe ned i 2017, men reduksjonen er ikke i nærheten av å gi en økonomisk effekt i samsvar med vedtaket. Rådmannen har utarbeidet en melding som belyser problemstillingen og gir ulike salderingsalternativer.
5. Konsekvens av at Hurum kommune har gått ut av samarbeidet om felles IKT tjeneste.
6. Ny stilling for å styrke arbeidet med eierstyring.
7. Lisenskostnad for IKT- system for handlingsprogram, økonomiplan, årsbudsjett, virksomhetsplan oppfølging og rapportering. Et helhetlig samhandlingsverktøy for å styrke oppfølging av rammer og tiltak, måneds- og tertialrapporteringer.
8. Kjøp av spisskompetanse til vurderinger som følge av endringer i kommunekartet og konsekvensene for Lier kommunes deltagelse i samarbeid og interkommunale selskaper.
9. Nye stillinger innen ledelse, politikk og konserntjenester stilles i bero inntil arbeidet med evaluering av kommuneorganisasjonen på folkevalgt og administrativt nivå, ref. sak KS 67/2017 er gjennomført. Dette gjelder også den varslede sak om digitalisering og bruk av IKT i forbindelse med avviklingen av IKT-samarbeidet mellom Hurum og Lier, ref. sak KS 75/2017.
10. Se pkt. 9.
11. Jfr. melding 2017/4778 Innsparing knyttet til redusert sykefravær. Bevilget 3,3 mill kr. Og Fiber 1,2 mill. kr.
12. Fjorårets lærlingenivå var basert på 1 årsverk per 750 innbyggere. Justering til 1 hode per 750 innbyggere gir helårsvirkning for 2019 tilsvarende en kostnadsreduksjon på 0,9 mill. kr. Lier kommune budsjetterer et nivå i fireårsperioden på 1 hode per 750 innbyggere med samme lærlingesammensetning som det er i 2019. Lærlingeløpene er nå på et nivå som gjør det mulig å prognostisere for fireårsperioden og ikke bare et år av gangen.
13. KS sak 127/2017, Kommunestyret skal reduseres fra 49 til 41 representanter.
14. Midlertidig stilling for å arbeide med selskapsstruktur.

KAPITTEL 10

INFRASTRUKTUR

HP 2019-2022

Innledning

Tjenesteområdet Infrastruktur omfatter forvaltning, drift og vedlikehold (FDV), samt rehabilitering og utvikling av og investering i infrastruktur innenfor følgende områder:

- Kommunens bygg og eiendomsmasse
- Vei, vann, avløp og overvann
- Avfall og gjenvinning

Tjenesteområdet er organisert i kommunalt foretak, interkommunale selskap, og ulike aksjeselskaper som inngår i kommunen som konsern. Gjennom de interkommunale selskapene og flerkommunale samarbeidene løses en rekke samfunnskritiske eller viktige forvaltningsoppgaver og tjenester. Målene for selskapene er nedfelt i eierstyringsdokumentene. Måleindikatorene på området defineres av selskapene selv, i tråd med de målene som er satt i strategiske planer og av eierne i fellesskap. Selskapene rapporterer på disse måleindikatorene til sine styrer og representantskap, samt til eieren i form av blant annet årsrapporter, selskapsrapporter og Eiermeldinger.

Handlingsprogrammet legger rammer for selskapenes leveranser ved å fastslå økonomiske rammer og budsjettrelaterte oppdrag for handlingsprogramperioden. På bakgrunn av oppdrag og økonomiske rammer gitt i handlingsprogrammet, utarbeides det egne oppdragsbrev til kommunale foretak.

Status

Lier Eiendomsselskap KF (LEKF) vil i 2019 også omfatte tidligere Lier Boligselskap AS og Lier Everk Eiendom AS som er vedtatt innlemmet i foretaket. Alier AS leverer tjenester innen renhold, bygningsdrift og vedlikehold. Hovedoppdraget for LEKF er definert gjennom vedtektsfestet formål. Foretakets forståelse av oppdraget beskrives også slik: *«Lier Eiendomsselskap KF skal på en profesjonell måte, og i samarbeid med kommunens virksomheter, verne om- og utvikle de bygg og eiendoms kvaliteter som fremmer kommunens vedtatte tjenesteproduksjon og bidrag til gode bomiljøer.»* .

I kommunene rundt Lier kommer det større endringer i kommunekartet fra og med 1. januar 2020 som følge av kommunereformen. Arbeidet med å avklare videre samarbeidsområder for området infrastruktur må derfor videreføres i 2019. En konkret konsekvens av kommunereformen er at Viva IKS i løpet av 2019 skal klargjøres for avvikling. Her har Lier kommune besluttet å opprette et kommunalt foretak for å løse de oppgaver som i dag tilligger Viva IKS. En viktig oppgave i 2019 i blir å klargjøre foretaket for operativ drift.

I vedlegg 9 gis en oversikt av interkommunale selskaper og samarbeid som Lier kommune er deleier av eller deltager i. Flere av disse har betydning for området vei, vann og avløp.

Samfunnsutviklingen i Lier kommune styres gjennom flere vedtatte styringsdokumenter. Viktige temaplaner og hovedplaner for området infrastruktur er:

- Energi og klimaplan 2017 – 2020.
- Temaplan vann og avløp 2010-2021.
- Felles hovedplan for vannforsyning og avløp i Drammensregionen 2010-2021.
- Hovedplan vann- og avløp for Lier kommune 2017-2041.

- Hovedplan vei for Lier kommune 2017-2026.
- Temaplan overvannshåndtering og flomberedskap 2018-2028.
- Trafikksikkerhetsplan 2017-2020.

Måleindikatorer

Infrastruktur - bygg

Område	Måleindikator	Kilde	Resultat	Mål	
			2017	2019	2022
I 1					
Vedlikehold	I 1.1 Forbruk til vedlikehold kr pr m²	KOSTRA	67,1	>100	>100
I 2					
Eiendomsdrift	I 2.1 Areal kommunen eier pr innbygger m²	KOSTRA	4,4	<4	<4
	I 2.2 Renhold pr m²	KOSTRA	173,6	<185,0	<185
I 3					
Energi	I 3.1 Energi forbruk kwh pr m²	LEKF regnskap	169,41	<160	145
	I 3.2 Energikostnad kr pr kvadratmeter.	KOSTRA	89,1	<88	86

Tabell 9 Måleindikatorer Infrastruktur - bygg.

Utfordringer

Lier Boligselskap AS og Lier Everk Eiendom AS ble i juni 2018 vedtatt slått sammen med Lier Eiendomsselskap KF. Et viktig arbeid i 2019 vil bli å lykkes med en god integrasjon av de to selskapene inn i Lier Eiendomsselskap og utnytte synergier. Arbeidet med vedtatte ambisjoner og mål for 2018 vil bli videreført i 2019. I tillegg vil kompetansekartlegging, arbeid med økt nærvær, og generelt forbedringsarbeid blir prioritert.

I 2019 skal Lier kommunalteknikk KF klargjør et kommunalt foretak for drift av vei, vann og avløpstjenester fom 1. januar 2020. Arbeidet med å avvikle Viva IKS tilligger styrende organer i Viva IKS. Overgangen fra et samarbeid mellom tre kommuner til et kommunalt foretak vil være en betydelig endring i organisering av tjenestene, hvor dimensjonering av investeringsbehov også avhenger av avviklingsoppgjør og fordeling av selskapets midler og eiendeler. Endringen innebærer også store konsekvenser for den enkelte medarbeider i Viva.

Tiltak

Uttrekk fra Lier Eiendomsselskap KF sin tiltaksplan:

- Følge opp virksomhetsoverdragelse gjennom å utnytte synergier og tiltak for felles kultur.
- Gjennomføre kompetansekartlegging og etablere plan i tråd med kommunens strategi.
- Etablere kundeløfte.
- Utvikle og ferdigstille kommunikasjonsplan og etablere hjemmeside.
- Videreføre forbedring- og kompetanseutviklingsprosesser innen økonomi og innkjøp.
- Delta i kommunens digitaliseringsstrategi og utvikle egne tilpassede tiltak som gir bidrag.

- Forbedre kvalitetssystem.
- Fortsette profesjonaliseringen av forvaltning, drift og vedlikehold av kommunens bygg og anleggsportefølje.
- Etablere boligteamet i ny organisasjon med mål om positive synergier og videreutvikling av kommunens boligmasse.

Økonomi

Driftsbudsjett og rammeendringer

Infrastruktur - Bygg, VA, Vei								
	Regnskap 2017	Vedt. Bud 2018	Just. Bud 2018	Prog 2018	Rammer i faste 2019-kroner			
					2019	2020	2021	2022
10 Utgifter	75 440	98 703	102 044	0	100 422	99 682	99 682	99 682
30 Inntekter	-75 440	-17 155	-20 496		-17 820	-17 820	-17 820	-17 820
Netto ramme	0	81 548	81 548	0	82 602	81 862	81 862	81 862
Konsekvensjusteringer								
Overføring mellom ansvar					0	0	0	0
Pris- og lønnsvekst					1 349	1 349	1 349	1 349
1 HP 18-21 Økt tilgang utleielokaler (KF)					-450	-450	-450	-450
2 HP 18-21 Økt areal Vestsidenv. 100 (KF)					198	198	198	198
Sum konsekvensjusteringer					1 097	1 097	1 097	1 097
Nye tiltak								
3 Husleieinntekt DRBV (konsekvensjustering)					-190	-190	-190	-190
4 Økt tilgang til utleielokaler					450	450	450	450
5 Elevtallsvekst Høvik skole					97	232	232	232
6 Tapte leieinntekter, Regnbuen					1 000	0	0	0
7 Leiekostnader hjemmetjenesten					1 100	1 100	1 100	1 100
8 Grønn strøm						125	125	125
Sum nye tiltak					2 457	1 717	1 717	1 717
Innsparing/omstilling								
9 Lavere kost mot Alier AS					-2 500	-2 500	-2 500	-2 500
Sum innsparing/omstilling					-2 500	-2 500	-2 500	-2 500
Sum					1 054	314	314	314

Beskrivelser av rammeendringer

1. Jfr. kommunestyrets vedtak i sak 78/2017
2. Vestsidveien 100 kommer i drift sommeren 2019.
3. Tidligere overføring til DRBV ble budsjettert netto under kommunen sitt fellesområdet. Når nå husleien budsjettes for seg, medfører dette en inntekt for LEKF som de tidligere ikke har hatt. Rammen reduseres derfor tilsvarende denne inntekten.
4. Vedtak i KS sak 78/2017. Økt tilgang til utleielokaler og utstyr – regeljusteringer.
5. Ny paviljong på Høvik skole i drift fra august 2019. 290 m² à 800 kr/m² i FDV – kostnad. 5/12 i 2019 og helårsvirkning fra 2020.
6. Lier Boligselskap AS har i 2018 leieinntekter på 1,440 mill.kr. for Regnbuen, denne bortfaller fra 01.01.2019.
7. Behov for leie av lokaler for hjemmetjenesten.
8. Avtale om garantert grønn strøm for å gjøre kommunens egen drift klimanøytral innen 2025.
9. Alier AS melder om redusert kost for sine tjenester som påvirker kost hos Lier Eiendomsselskap KF direkte. Rammen reduseres derfor tilsvarende.

KAPITTEL 11

ØKONOMI OG INVESTERING

HP 2019-2022

Innledning

Realveksten kommunen får i statsbudsjettet skal dekke en objektiv behovsvekst. Dersom kommunen skal kunne disponere realveksten til tjenestene i tråd med veksten i demografien uten å redusere driftsmarginen, forutsetter det at tjenestene driftes i balanse i 2018 og at det ikke pålegges oppgaver uten finansiering.

For 2019 er det svært lite av realveksten som kan allokere til virksomhetene i henhold til den objektive veksten i behovet. Flere tjenester trenger ressurser for å finansiere dagens drift, spesielt barnevernet. Samtidig krever en ny bemanningsnorm i barnehagene at tilskudd til private barnehager justeres opp.

De fleste virksomhetene i kommunen må derfor ta en vesentlig del av behovsveksten innen eksisterende ramme. Dette blir utfordrende.

Det budsjetteres med betydelige investeringer i kommende fireårsperiode. Dette gjelder både innen og utenfor selvkostområdet. Samtidig overtar Lier Eiendom KF, eiendomsporteføljen til Lier Boligselskap, mens kommunen overtar gjelden. LEKF skal dekke kommunens økte finanskostnader som følge av denne ordningen, men dette øker også kommunens gjeldsgrad.

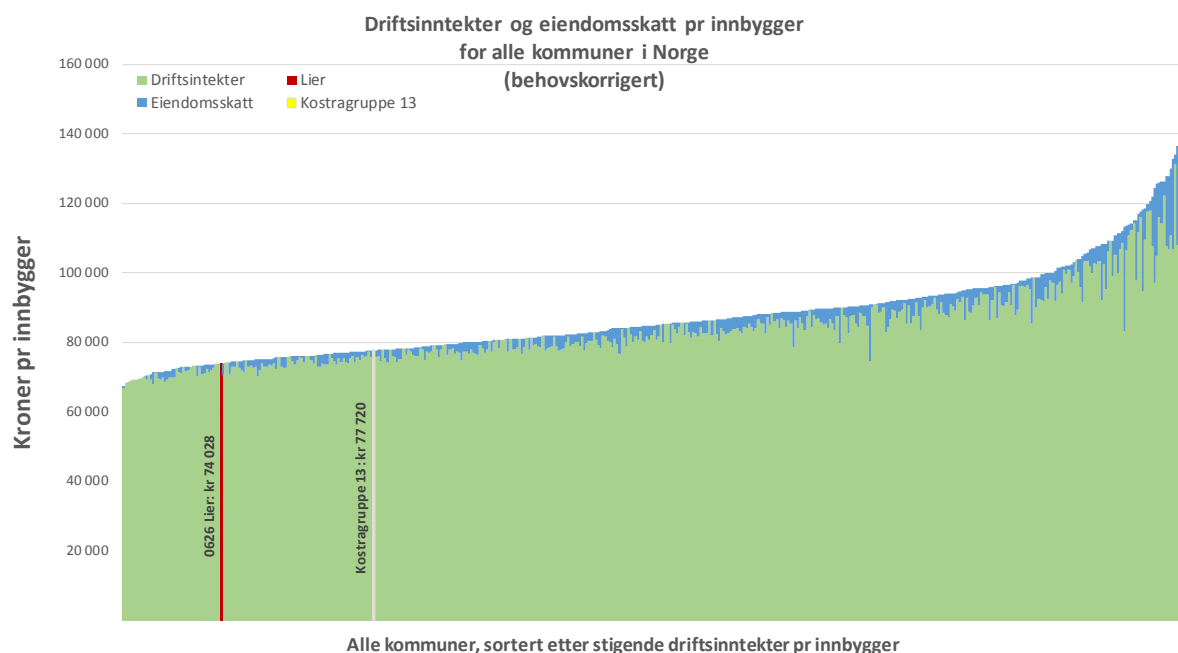
Forutsetninger

Kommunestyret har vedtatt målsettinger som skal sikre en sunn økonomi:

- Netto driftsmargin på 1,75 prosent.
- Disposisjonsfond på minst 5 prosent av driftsinntekter, og minst 100 mill. kr.
- Gjeldsgrad på maks 100 prosent av driftsinntektene for kommunen som konsern.

Disse forutsetningene ligger til grunn for økonomiarbeidet i kommunen, men mht. mål for netto driftsresultat og gjeldsgrad, har vi ikke lyktes med å nå disse målsettingene. For gjeldsgrad er det imidlertid investeringer innen selvkostområdene vann og avløp, samt innlemmingen av Lier Boligselskap i LEKF og etableringen av et lånefond for eiendomsmassen knyttet til denne fusjonen som øker gjeldsgraden betydelig.

Lier kommune har lave inntekter pr innbygger. I 2017 lå Lier på 376. plass for inntekter pr innbygger, av landets 428 kommuner i henhold til kommunebarometeret. Det betyr at det er begrensede ressurser til kommunal tjenesteproduksjon.

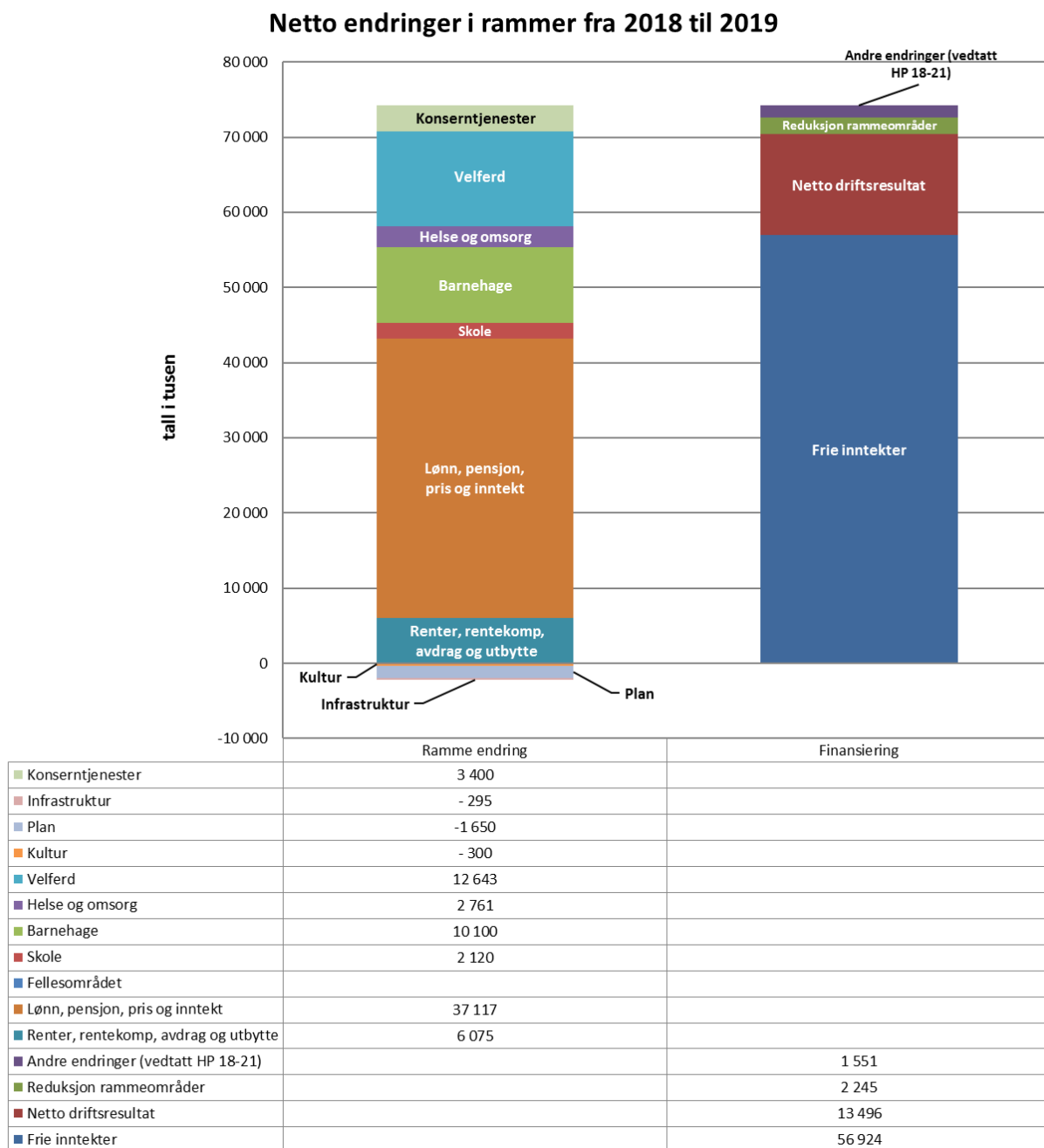
Figur 17 Driftsinntekter inkludert eiendomsskatt pr. innbygger for alle kommuner i Norge (behovskorrigert).

Figur 17 over viser alle kommuner sortert etter stigende inntekter pr innbygger fra venstre mot høyre. Plasseringen til Lier er markert med rødt og plasseringen til gjennomsnittet i kommunegruppe 13 er markert med gult.

Oversikten viser utfordringen Lier har med langt lavere inntekter pr. innbygger enn gjennomsnittet av norske kommuner. Dette gjelder både for kommunen som konsern og for kommunen som egen kasse. Inntekten er lavere enn gjennomsnittet for kommunegruppe 13. Av figuren fremgår også hvor mange kommuner som hadde eiendomsskatt, og hvor stor andel disse inntektene utgjorde av totale driftsinntekter pr innbygger for de ulike kommunene i 2017.

Det er flere måter å gjøre denne type sammenlikninger på. Plasseringen til Lier i figuren over sammenfaller godt med kommunebarometeret sin metode. Sammenlignet med mange av landets småkommuner, har Lier noen stordriftsfordeler som bidrar på kostnadssiden. Stordriftsfordelene oppveier imidlertid ikke de lave behovskorrigerte inntektene.

Disponering av realveksten

Figur 18 Viser endringer i rammene inkl. vedtatte endringer fra HP 18-21.

I figur 18 over har vi illustrert hvordan de økonomiske prioriteringene er fordelt. Om vi ser bort fra pris- og lønnsvekst, er økningen størst for velferd og barnehage. Dette er grunnet vesentlig økte kostnader gjennom 2018 for velferd og ny bemanningsnorm for barnehage. Det blir også en økning i netto finanskostnader. Som det fremgår av figuren er veksten i frie inntekter ikke nok til å dekke opp både pris og lønnsvekst samt veksten i tjenesteområdene. Netto driftsresultat er derfor redusert med 13,5 millioner kroner.

På grunn av en inngående ubalanse på driftskostnader fra 2018 og lovpålagt bemanningsnorm i barnehagene, dekker ikke realveksten at kommunen får nye oppgaver knyttet til nye og eldre innbyggere. Rådmannen har gitt alle virksomheter et oppdrag på omstilling.

Det er heller ikke kompensert fullt ut for merforbruk i 2018 eller kompensert for alle nye brukere. Flere må ta vekst i nye brukere innen eksisterende ramme.

Usikkerhet i budsjettforutsetningene

Budsjettet er lagt ut fra de beste prognosene som forelå da budsjettet ble utarbeidet. Det er imidlertid flere elementer det knytter seg usikkerhet til.

Risikofaktorer i budsjettet er:

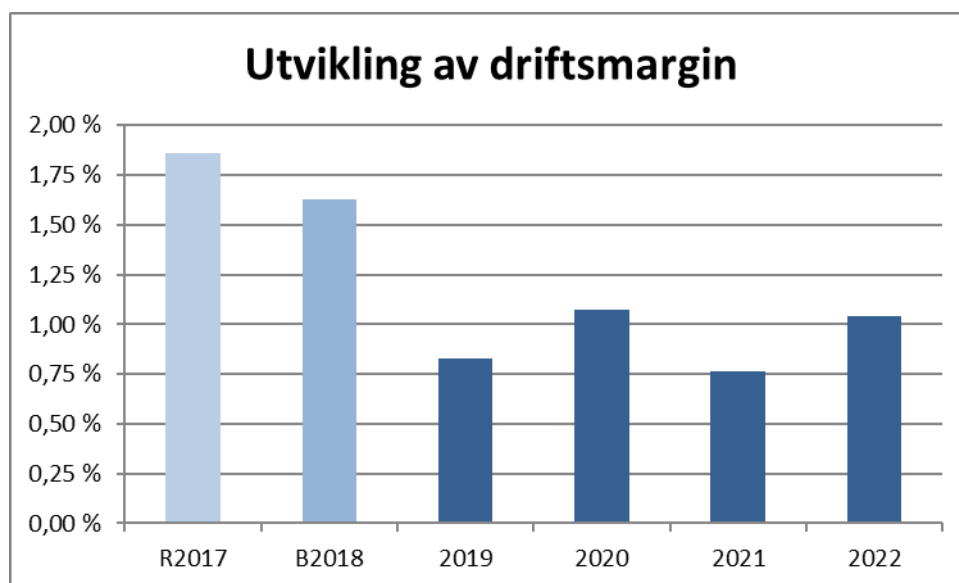
- Befolkningsutvikling, herunder utvikling i objektivt behov for tjenester.
- Effektivitet, dvs. samsvar mellom objektivt behov og innvilgede tjenester.
- Produktivitet, kostnadsutvikling i tjenesteproduksjonen.
- Skatteinngangen.
- Byggeprosjekter inkl. fremdrift, ikke minst knyttet til vann og avløp.
- Renterisiko.
- Politiske vedtak

Økonomiske nøkkeltall

Netto driftsresultat uttrykker hvilke midler som ikke er benyttet i driftsregnskapet, og som gjenstår til avsetninger til disposisjonsfondet og investeringer. Inngående balanse for disposisjonsfond uten bindinger er 109, 6 mill.kr.

Tall i hele tusen	2019	2020	2021	2022
Netto driftsresultat	15 066	19 632	14 021	19 234
Driftsmarging	0,83 %	1,08 %	0,77 %	1,04 %
Disposisjonsfond uten bindinger	114 663	124 295	128 316	137 550
Disposisjonsfond i % av inntektene	6,3 %	6,8 %	7,0 %	7,5 %

Driftsmargin er et uttrykk for netto driftsresultat i prosent av inntektene. Teknisk beregningsutvalg anbefaler minimum 1,75 prosent driftsmargin. Kommunestyret vedtok også i HP 2015 – 2018 at målsetning om driftsmargin settes til 1,75 prosent.

Figur 19 Utvikling i driftsmargin

I rådmannens beslutningsgrunnlag er det lagt opp til en driftsmargin på 0,83 prosent i 2019.

Det er langt opp til målsettingen om 1,75 prosent i hele fireårsperioden. Det må dermed påregnes betydelig omstilling i tiden fremover, om man vil opp på en driftsmargin på 1,75 prosent. Driftsmarginen i budsjettet er en buffer mot underskudd i regnskapet.

Bruk av netto driftsresultat

Netto driftsresultat er disponert ved overføring til investeringer og avsetninger til disposisjonsfondet.

Tall i hele tusen	2019	2020	2021	2022
Overføring til investeringer	10 000	10 000	10 000	10 000
Avsetninger til disposisjonsfond	5 066	9 632	4 021	9 234
Netto driftsresultat	15 066	19 632	14 021	19 234
Netto driftsresultat i % av inntekter	0,83 %	1,08 %	0,77 %	1,04 %

Disposisjonsfondet er kommunens reserve til å dekke uforutsette utgifter og underskudd for ikke å havne under administrasjon, dvs. på ROBEK-listen (Register om betinget godkjenning og kontroll).

Disposisjonsfondet burde kunne dekke akkumulert premieavvik på cirka 100 mill. kr og/eller en økonomisk konsekvens av en kritisk hendelse i henhold til ROS-analysen (også 100 mill. kr). Fylkesmannen anbefaler at disposisjonsfondet bør utgjøre minst 8 prosent av brutto driftsinntekter.

Tall i hele tusen	2019	2020	2021	2022
Avsetning til disposisjonsfond	5 066	9 632	4 021	9 234
Disposisjonsfond totalt	131 571	141 203	145 224	154 458
I % av inntekter	7,2 %	7,7 %	7,9 %	8,4 %
Disposisjonsfond uten bindinger	114 663	124 295	128 316	137 550
I % av inntekter	6,3 %	6,8 %	7,0 %	7,5 %

I beslutningsgrunnlaget er det lagt opp til avsetning på totalt 29 mill. kr til disposisjonsfond i handlingsprogramperioden. Disposisjonsfond uten bindinger vil i utgangen av perioden utgjøre 137,6 mill. kr. Dette er under forutsetning av at det ikke er behov for bruk eller strykninger av planlagte avsetninger.

Det er et mål i kommuneplanen om egenandelfinansiering av investeringer på 25 prosent. Dette forutsetter at kommunen må ha en driftsmargin og/eller betydelige avsetninger før vi kan gjennomføre investeringer. Dette utgjør også en utfordring knyttet til store svingninger i investeringsnivå. Vi beregner egenfinansieringen i forhold til investeringer som ikke er en del av selvkostfinansieringen (vann og avløp) og inklusiv refusjon for merverdiavgift (mva.).

Tall i hele tusen	2019	2020	2021	2022	Totalt
Investeringer inkl. mva (eks. selvkostområdene)	239 967	226 878	176 266	99 856	742 967
Egenfinansiering av investeringer	10 000	10 000	10 000	10 000	40 000
Sum	4,2 %	4,4 %	5,7 %	10,0 %	5,4 %

I handlingsprogramperioden er det lagt opp investeringer (utenom investeringer på vann og avløpsområdet) på 743 mill. kr inkl. mva. Av denne investeringen har kommunen 5,4 prosent egenfinansiering fra drift, resten må løses ved låneopptak eller salg av investeringsobjekter.

Inntekter

Frie inntekter består av skatt og rammetilskudd fra staten.

I beslutningsgrunnlaget er det budsjettert med en økning i skatteinntektene på 5 millioner ut over anslaget i forslag til statsbudsjett. Dette er i tråd med de siste års praksis.

Lier får en oppgavekorrigert vekst på 3 prosent, med en beregnet lønns- og prisvekst på 2,8 prosent (deflator).

Skatteutjevning

Skatteinntektene i Lier ligger ca. 11 prosent over landsgjennomsnittet. Kommuner med høyere skatteinntekt enn landsgjennomsnittet må dele 60 prosent av skatten over snittet med kommuner som ligger under snittet. Alle kommuner trekkes også for å kompensere opp kommuner med inntekter under 90 prosent av landsgjennomsnittet. Lier sitter igjen med ca. 103 prosent av landsgjennomsnittet etter utjevning. Skatteinntektene utgjør rundt 45 prosent av kommunens samlede inntekter.

Teknisk justering mva. og sykepengeinntekter

Det budsjetteres ikke refusjon for merverdiavgift (mva.) eller refusjoner for sykepenger på virksomhetene. Dette er en praksis for bedre styring på virksomhetsnivå. Mva. refusjon har en motpost i utgifter og går i 0 uavhengig av nivået på denne type utgifter. Sykepengene kan benyttes til vikarutgifter, og styres etter reell inngang.

Siden dette er inntekter og utgifter som ikke er budsjettert tidligere har budsjettene totalt sett vært lavere enn det faktiske regnskapet pr område. Det legges nå teknisk inn ett inntekts- og utgiftbudsjett på fellesområdet som skal angi nivået på de ubudsjetterte inntektene og utgiftene på virksomhetene.

Dette vil gi et mer korrekt inntekts- og utgiftsnivå totalt sett, uten at eksisterende praksis endres for virksomhetene. Dette vil få konsekvenser for budsjettert netto driftsresultat i prosent av inntektene da inntektene økes. Dette er mer riktig enn tidligere praksis. For 2019 er inntektene og utgiftene økt med 87,6 mill. kr.

Generelle statstilskudd

Kommunen mottar følgende kompensasjonstilskudd knyttet til investeringer:

- Rentekompensasjon for skolebygg (husbankrente).
- Kompensasjon for boliger og institusjoner, eldresatsingen (husbankrente).
- Kompensasjon for boliger, opptrappingsplanen for psykisk helse (husbankrente).
- Kompensasjon for investeringer i kirkebygg (husbankrente).

Beslutningsgrunnlaget er oppdatert med beregninger basert på dagens rentenivå og endringer. I vedlegg 1 «sentral budsjettering» vises summene som er budsjettert på ordningene.

Integreringstilskudd

Det er lagt opp til at endringer i ordinært integreringstilskudd justeres mot endringer i kostnader på tjenesteområdet.

Refusjon for ressurskrevende tjenester

Det er en egen refusjonsordning knyttet til kommunens ressurskrevende tjenester.

Staten refunderer 80 prosent av lønnsutgiftene over egenandel. Kommunens egenandel for tilskudd til ressurskrevende tjenester økes med 50 000 kr. utover prisvekst. Dette vil medføre ca. 2 mill. kr mindre i tilskudd til Lier. I beslutningsgrunnlaget foreslår rådmannen at bortfallet av tilskudd kompenseres.

Budsjettforutsetninger

Deflator – lønns- og kostnadsvekst

Kommunene blir i inntektssystemet kompensert for en beregnet kostnadsvekst (deflator). Deflatoren er et uttrykk for kommunens forventede økning i utgifter, og består av lønnsvekst (utgjør cirka 2/3) og prisvekst (utgjør cirka 1/3).

Rammene er i beslutningsgrunnlaget justert for en deflator på 2,8 prosent, med en lønnsvekst på 3,25 prosent og prisvekst på 2 prosent. Dette samsvarer med statsbudsjettets forutsetninger.

Priser og gebyrer

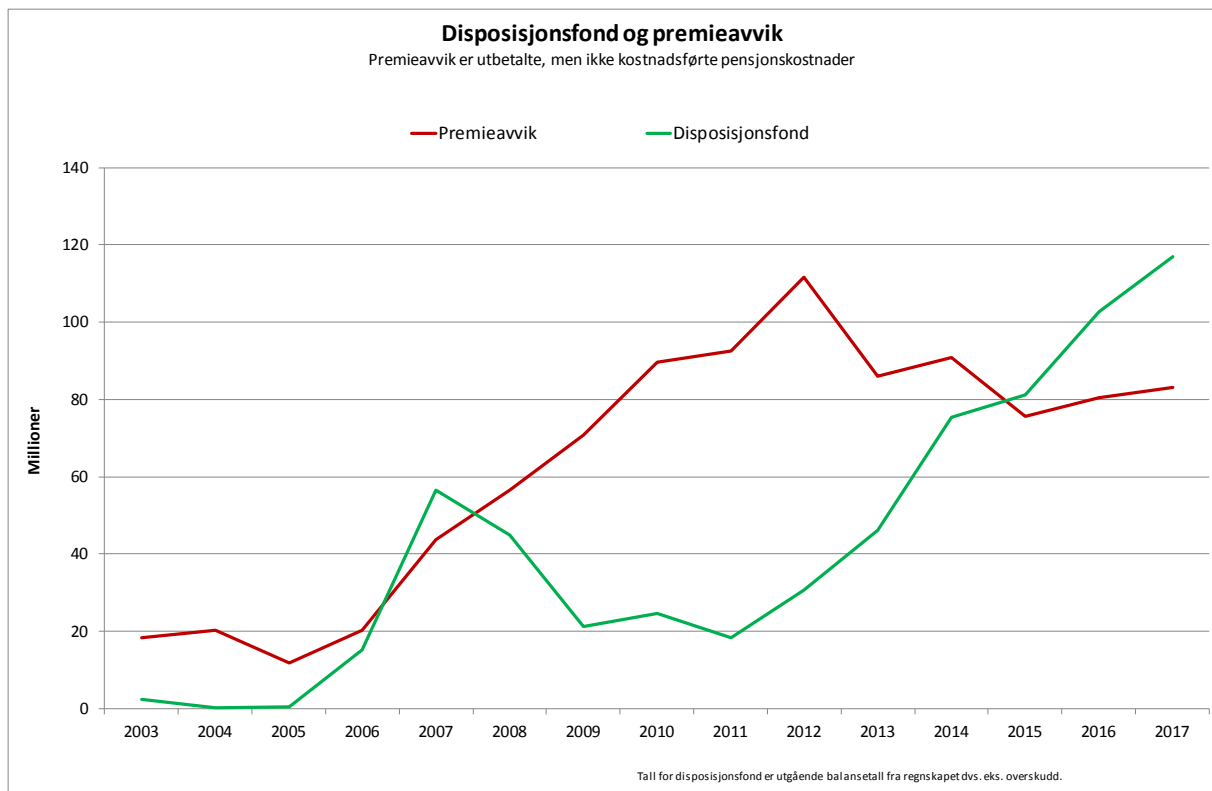
I rådmannens beslutningsgrunnlag er generelle priser og gebyrer økt med 2,6 prosent, jamfør kommunens kostnadsvekst på 2,8 prosent (deflator).

Mange av kommunes priser og gebyrer er styrt av regelverk eller selvkostprinsipp. Alle satser finnes i vedlagt oversikt over avgifter, gebyr og egenbetaling (vedlegg 6).

Pensjon og premieavvik

Kommunen betaler årlig inn pensjonspremie til sine pensjonsleverandører. Samtidig beregnes netto pensjonskostnader på grunnlag av kriterier fastsatt av Kommunal- og regionaldepartementet. Den beregnede pensjonskostnaden har frem til nå vært lavere enn hva kommunen betaler i pensjonspremie. Differansen mellom innbetalt premie og netto pensjonskostnad betegnes som premieavvik, og skal inntekts- eller utgiftsføres i regnskapet.

Premieavviket er innført for at kommunene skal få en jevnere utvikling av pensjonskostnader ført i regnskapet. Premieavviket det enkelte år fordeles over sju år. Ordningen med å utgiftsføre et lavere beløp enn vi betaler, kan medføre en likviditetsutfordring for kommunene. Det fører også til at kommunene skyver deler av regnskapsføringen av pensjonskostnadene ut i tid. Lier har et høyere disposisjonsfond enn akkumulert premieavvik jf. figuren under.

Figur 20 Disposisjonsfond og premieavvik

Overføringer til kirke, gravlunder og andre trossamfunn

Lier kommune overfører midler til Den Norske Kirke. Overføringen justeres for pris og lønnsvekst.

Lier kirkeråd har spilt inn behov for 0,73 mill. kr til en diakonstilling. Rådmannen har ikke funnet rom til dette, kirken må evt. finne rom for innspillet innenfor egen ramme.

Overføringer til andre trossamfunn:

Kommunene utbetaler tilskudd til andre trossamfunn utfra antall registrerte medlemmer. Tilskuddsordningen er lovregulert, og det er sentral registrering av trossamfunn og medlemmer. Tilskuddsbeløpet baserer seg på overføring pr. medlem til Den norske kirke. Tilskuddssummen har økt over tid og budsjettet styrkes med 0,4 mill. kr.

Huseiergebyrer - selvkostområdene

Lier kommune har valgt å fullfinansiere alle kommunens kostnader innen vann, avløp og feiing gjennom huseieravgifter. Avgiftsgrunnlagene består av både kapitalutgifter og driftsutgifter. Renovasjon er et lovpålagt selvkostområde.

Selvkostprinsippet betyr:

- Inntektene fra gebyrene skal kun dekke kostnadene kommunen har for tjenesten.
- Hvis inntektene er høyere enn faktiske kostnader settes disse av på en egen konto (fond) som kun kan brukes til å dekke kostnader i de kommende år. Hvis inntektene er lavere enn kostnadene hentes det penger fra fondet.
- Kommunen fører et eget selvkostregnskap på disse tjenestene som sikrer at gebyrene ikke går til andre tjenester.

Det er flere forhold som påvirker kommunens kostnader på disse områdene. Drift av tjenestene, vedlikehold av utstyr/anlegg og renter og avskrivninger på investeringer. I utarbeidelsen av gebyrene er noe av målet å få en jevn prisutvikling.

Gebyrutvikling og fond:

Noe av utfordringen med gebyrene er at kostnadene kan svinge mye fra år til år. Satsene utarbeides derfor utfra forventet utvikling. Derfor vil gebyrinntektene i noen år være høyere enn de faktiske kostnadene. Overskudd fra år med lavere kostnader enn inntekter, brukes i år hvor kostnadene øker mye. Med denne ordningen unngår en at prisene settes ned ett år, for så å øke mye neste år. Selvkostordningen er lovregulert. Kommunen kan heller ikke bygge opp for store fond, og inntekter som er satt av på fond må brukes innen fem år.

Forslag til gebyrer

Forslagene er utarbeidet av:

- Viva IKS – Gebyrer for vann og avløp.
- Renovasjonsselskapet for Drammensregionen IKS (RfD) – Renovasjonsgebyr.
- Drammensregionens brannvesen IKS (DRBV) - priser for feiing og tilsyn med fyringsanlegg.

Satsene vedtas som del av handlingsprogrammet. Oversendt dokumentasjon fra selskapene legges frem som egen sak parallelt med handlingsprogrammet.

Gjennomsnittskostnad for en husstand:

	2018	2019
Vann (150m3)	3 704	3 801
Avløp (150m3)	5 987	6 144
Renovasjon (standard)	3 336	3 403
Feiing (1 pipeløp, hvert 2. år) *	308	316
Sum	13 334	13 664
Endring i kr.		330
Endring i %		2,47 %
Kostnader i kr. pr. enhet		
Vann (pr. m3)	18,69	19,18
Fastledd vann	900	924
Avløp (pr. m3)	33,91	34,80
Fastledd avløp	900	924

Figur 21 Forslag til gebyrer

Figur 21 viser at totalt øker kostnadene for en gjennomsnittlig husstand med 330 kr, tilsvarende 2,47 prosent, i 2019.

Alle satser er i oversikten over avgifter, gebyrer og egenbetalinger (vedlegg 6).

Renovasjonsgebyrer

- Standard renovasjonsgebyr for Lier kommune fastsettes i henhold til beregningsgrunnlag fra RfD
- Øvrige renovasjonsgebyrer settes som prosentvise satser av standardgebyret
- Det foretas ingen endringer i tjenestetilbudet, og kostnader til sommertømming og hageavfallsinnsamling inkluderes i det kommunale renovasjonsgebyret

Feie- og tilsynsgebyrer

- Gebyr for utført feiing og tilsyn øker i gjennomsnitt med 2,5 prosent.
- Gebyr for behandling av fyrverkerisaker øker med 2,5 prosent.
- Gebyr på feiing og tilsyn av fritidsboliger gjennomføres på lik linje som på boliger, jfr. §17 om krav til feiing og tilsyn med fyringsanlegg i alle byggverk, Forskrift om brannforebygging. Ref. vedlegg 3 til egen gebyrsak for DRBV. Gebyrene ligger i prislisten.

Vann- og avløpsgebyrer

- Det er foreslått gebyrøkning for 2019 på 2,6 prosent.
- Gebyrene for VA i perioden 2020 – 2022 er ikke endelig vedtatt av VIVA IKS. Det planlegges vesentlige investeringer i renseløsninger i planperioden. Det må i tilknytning til dette påregnes en større økning i gebyrene i slutten av perioden.

Endringer interkommunale selskaper

Veidrift

Drift av vei utføres av VIVA IKS. Budsjettet er økt med 2, 399 mill. kr. i 2019. Dette relaterer seg til:

- Lønns og prisvekst 2018 (fra 2.tertial) og 2019 på til sammen 0,984 mill.kr.
- Reduksjon av budsjett for tilsyn av elveforebygginger på -0,150 mill.kr.
- Drift og forvaltning av Sylling fyllplass på 0,142 mill.kr.
- Justering av forventet veilysinnsparing på 0,150 mill.kr.
- Drift av nye veier på 0,150 mill.kr.
- Nye brøytekontrakter på 0,350 mill.kr.
- Lønn til ny daglig leder på 0,273 mill.kr.

I tillegg er budsjettet styrket i 2021 og 2022 med 1 mill kr. hvert år til reasfaltering som del av hovedplan vei og en justering av veilysinnsparingen som reduserer budsjettet med -0,2 mill.kr. i 2021 og 2022.

Drammensregionens Brannvesen IKS (DRBV)

DRBV har overtatt eierskapet til Sør-Øst 110 IKS, tidl. Vestviken 110 IKS. Overføringen til DRBV øker med deflator. Dette medfører en total økning i overføringen pålydende 1 mill.kr.

Tilskuddsoversikt

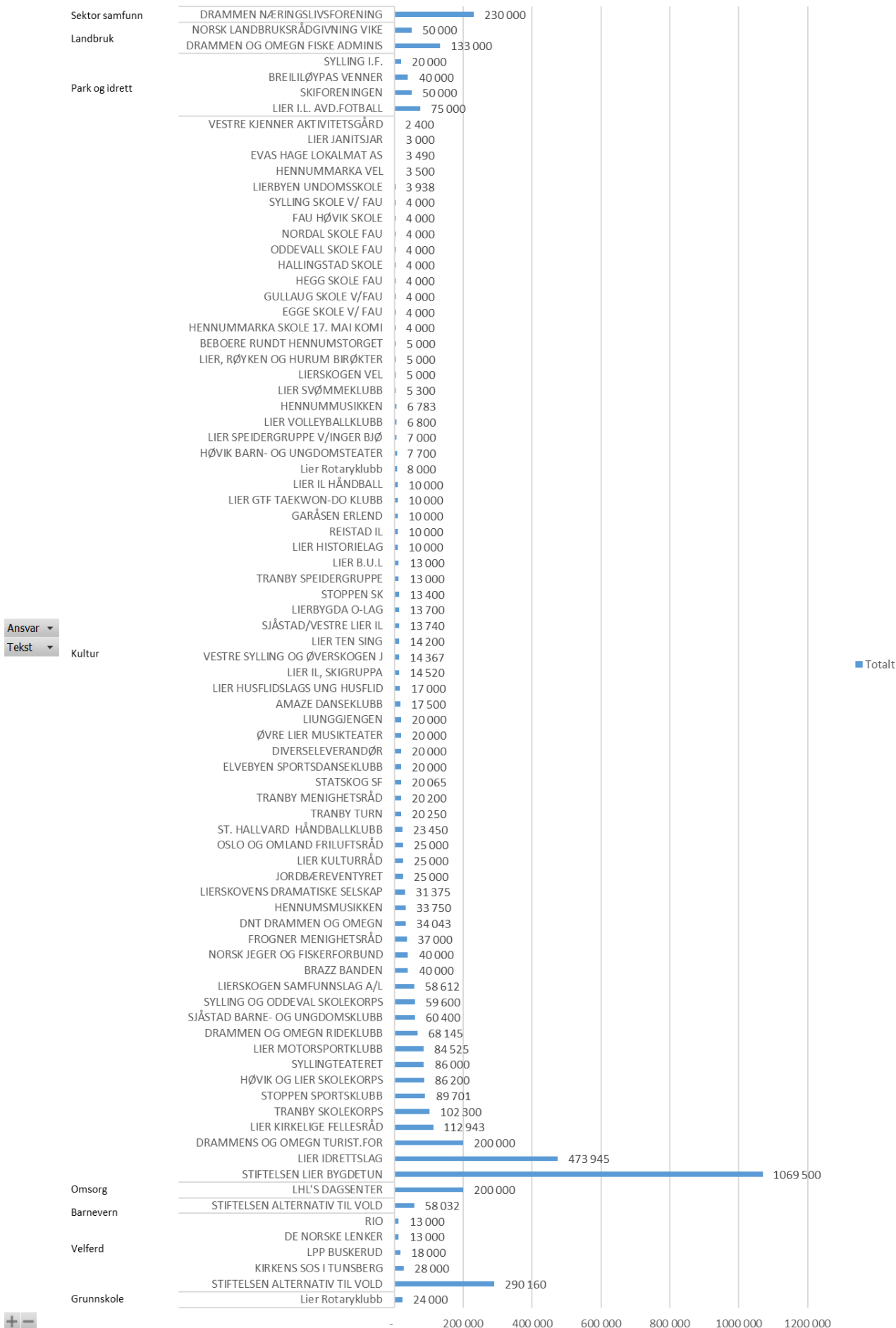
Oversikten i tabellen under viser «ikke-lovpålagte tilskudd» gitt over regnskapet 2017.

Område	Regnskap 2017	Antall	Kommentar
Grunnskole	24 000	1	Driftstilskudd yrkesmessa.
Velferd	362 160	5	Søknadsbaserte tilskudd til brukerorganisasjoner innen psykisk helse og rus. Stiftelsen alternativ til vold ligger inne men er ikke videreført etter 2017.
Barnevern	58 032	1	Stiftelsen alternativ til vold, ikke videreført etter 2017.
Omsorg	200 000	1	Dagsenter for hjerte- og lungesyke, driftstilskudd.
Kultur	3 310 342	68	Både faste og variable driftstilskudd, noen søknadsbaserte, andre gis fast etter tidligere HP vedtak.
Park og idrett	185 000	4	Drift av skiløyper, turløyper og kunstgressbane.
Landbruk	183 000	2	Kompenserende utsetting av sjørørret i Lierelva, samt et engangstilskudd.
Sektor Samfunn	230 000	1	Etablererveiledning
SUM	4 552 534		

Summer av Beløp

Totalt ikke-lovpålagte tilskudd per mottaker ihht. regnskap 2017

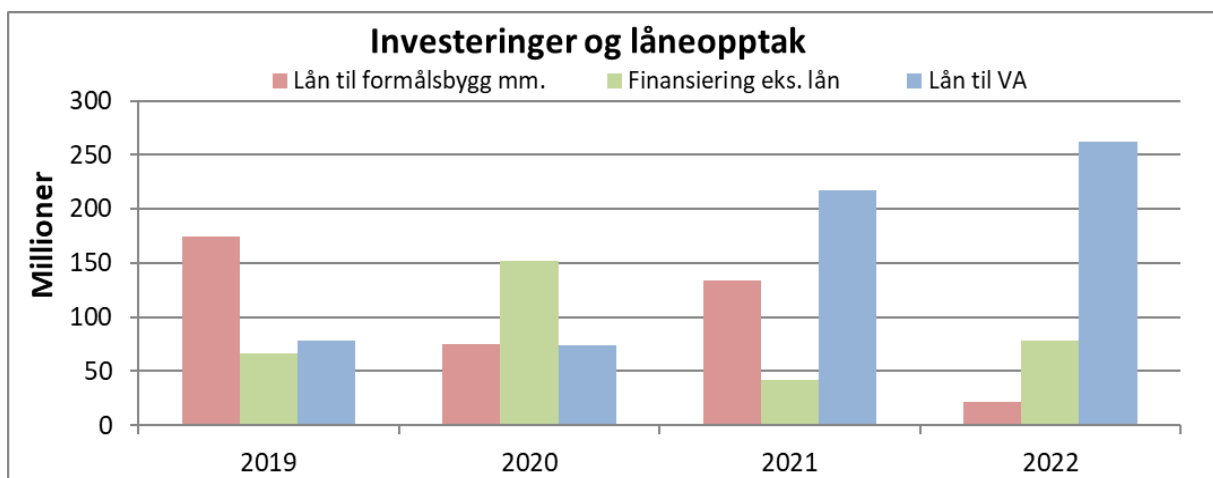

Investeringer

Det er planlagt investeringer, eksklusiv vann og avløp, på 743 mill. kr. i handlingsprogramperioden. For vann og avløp er det planlagt investeringer på ca. 631 mill. kr. i perioden. Tidligere vedtatte investeringer som ikke er gjennomført, kommer i tillegg.

Investeringer og låneopptak

Det er av betydning hvor mye av investeringene som ligger under selvkost. I kommende fireårsperiode skal det investeres mye i vann og avløp. Det skal også investeres i sykehjem og omsorgsboliger med heldøgnsomsorg på Fosshagen trinn 2 og 3. Det gis betydelige investeringstilskudd til omsorgsplasser. Investeringer i vann og avløp ligger under selvkostområder.

Figur 22 Investeringer og låneopptak

I neste fireårsperiode ligger det betydelige investeringer under selvkostområdene. Disse vil kunne dekkes inn gjennom gebyrer. Lån til formålsbygg med mer er på et høyt, men forsvarlig nivå.

Mindre investeringsprosjekter

Lier Eiendomsselskap KF har, sammen med virksomhetslederne, en årlig befaringsrunde ved alle kommunale bygninger for å fange opp behov og innspill knyttet til tiltak på bygninger og utomhusanlegg. Oppgraderinger i henhold til tilstandsanalyse og tiltaksplan har en samlet ramme på 71,8 millioner.

Over/underskudd avsluttede prosjekter, sum prognoser

Det ble i 2017 lagt inn en ny finansieringskilde i handlingsprogrammet. Bakgrunnen var blant annet at tilskuddene til Fosshagen-prosjektet så ut til å bli større enn først antatt. Det er ikke lagt inn nye inntekter på forventet over/underskudd avsluttede prosjekter i årets handlingsprogram. Tilskudd Fosshagen fase 2 og 3 er budsjettert inn.

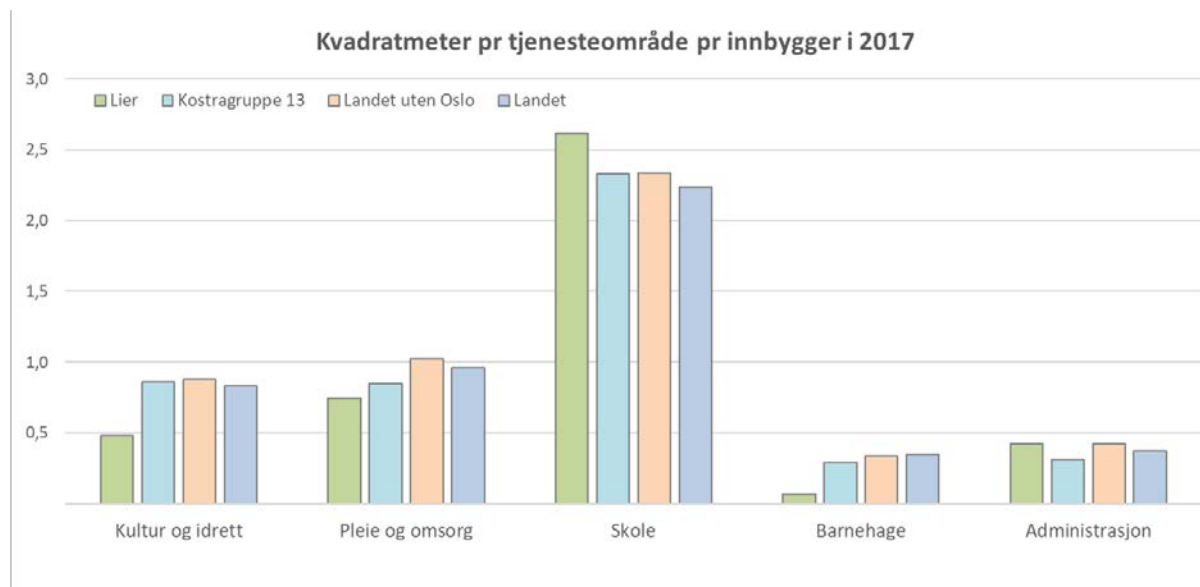
Finansiering av investeringer med salg

Det budsjetteres med 10 millioner fra salg i 2019 og 30 millioner i 2020, som skal finansiere deler av investeringene. Budsjettet konkretiserer ikke salgsobjekter. Budsjetterte midler fra salg i tidligere handlingsprogram er nå oppgjort.

10-årig investeringsplan

I henhold til planstrategien skal det legges inn en tiårig investeringsplan i HP. Det er viktig å tenke langsiktig mht. investeringsbehov og gjeld. Helt enkle analyser kan gi rimelig god innsikt i behov frem i tid. Investeringer i kommunen er i hovedsak styrt av lovpålagte tjenester til befolkningen.

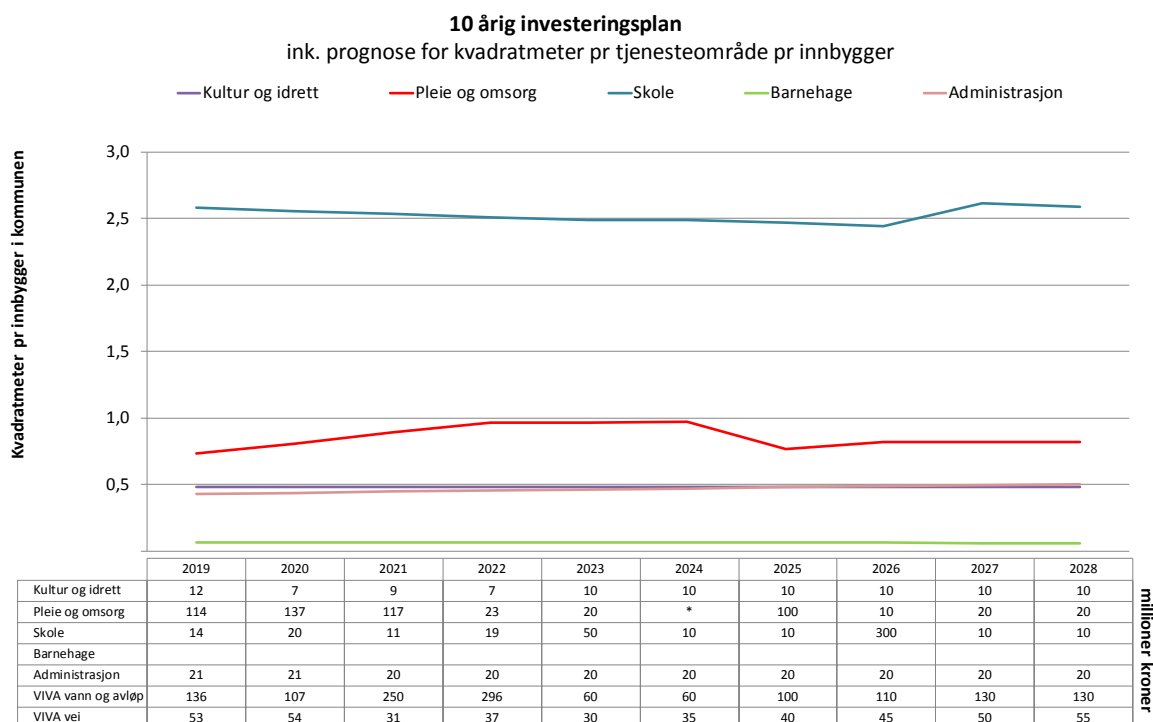
Figur 23 under viser at status for kvadratmeter pr tjenesteområde er forskjellig fra område til område ikke bare fordi tjenestene er forskjellig, men også hvordan Lier ligger i forhold til landet og kommunegruppe 13.

Figur 23 Kvadratmeter pr. tjenesteområde pr. innbygger i 2017

Av figur 23 over fremgår at det er mest areal innen skole i forhold til kommunegruppen og landet. Andel privatskoler påvirker også dette, men i hovedsak har Lier mye skoleareal pr elev. For kultur og pleie og omsorg ligger Lier noe under kommunegruppen og landet. I Lier er 85 prosent av barnehageplassene i private, og det vil ved økt behov kunne bygges både kommunale og/eller private barnehager. For adm. ligger Lier på nivå med Landet uten Oslo. For vann og avløp er hovedplaner lagt til grunn, mens for vei har rådmannen anslått behovet.

Det er utarbeidet en enkel investeringsplan for kommende tiårsperiode. Den er basert på en framskrivning av arealbehov i ulike formålsbygg, beregnet ut fra fremskrevet antall innbyggere i brukergruppene. På grunn av usikkerhet er tall avrundet til nærmeste 5 millioner fra første år etter økonomiplanperioden. Investeringene er ikke spesifisert utover tjenesteområde, beløp og areal. Kun arealer for Liertun sykehjem er fjernet i perioden.

Figur 24 10-årig investeringsplan

Som det fremgår av figur 24 over er det flest kvadratmeter formålsbygg til skole og pleie og omsorg. Det ligger betydelige investeringer også innen vann og avløp, men her ligger det naturlig nok ikke noe info om kvadratmeter pr innbygger i figuren. Mer om hvert enkelt tjenesteområde er beskrevet under.

Kultur og idrett

For kultur og idrett videreføres et investeringsnivå på 10 mill. kr de seks påfølgende årene etter økonomiplanperioden.

Pleie og omsorg

I denne prognosen ser vi velferd og helse og omsorg under ett. Det er lagt inn investeringer til trinn to og tre på Fosshagen i den første fireårsperioden. I denne perioden stiger arealdekningen for tjenesteområdet med 30 prosent. (Liertun med sine 5 700 kvadratmeter fases ut fra 2024, drift på Liertun må trolig reduseres før dette). Det er ikke planlagt med drift av Fosshagen trinn to og tre parallelt med full drift på Liertun. Kvadratmeterdekningen vil ligge mellom dagens nivå og landsgjennomsnittet på én kvadratmeter pr innbygger med denne investeringsplanen. Og 10 prosent høyere om ti år, enn i 2019 pga. en større andel eldre i befolkningen. Tilrettelegging for seniorboliger/bolig+ og liknende vil også kunne bidra til å redusere behov for kommunale investeringer til helse og omsorg.

Hjemmetjenesten trenger nye lokaler ettersom nåværende lokaler ikke er godkjent etter krav om miljørettet helsevern. Det arbeides med alternativer for å finne fram til egnede nye lokaler enten ved kjøp eller leie. Det kan bli aktuelt at hjemmetjenesten flytter to ganger i tiårsperioden.

Barnehage

Lier har tre kommunale barnehager. Det betales ut kapitaltilskudd for å dekke kostnader til bygg for private barnehager.

Det skal utarbeides en barnehagebehovsanalyse i løpet av 2018. Analysen skal se på dagens kapasitet og utvikling i barnetall som grunnlag for framtidig barnehagebehov.

Administrasjon

Lier har lave kostnader til administrasjonslokaler. Investeringsnivå fra fireårsperioden er videreført.

Skole

Lier kommune har vesentlig flere kvadratmeter skoleareal pr innbygger enn landsgjennomsnittet. Også justert for samlet demografi og behovet i kommunen, som er på 107 prosent av landsgjennomsnittet, bør arealet være tilstrekkelig. Befolkningsveksten i de ulike skolekretsene spiller en rolle for kapasitetsvurderingen. Utviklingen i områder som Høvik, Lier sykehus, Gullaug og Lierstranda vil påvirke investeringsbehovet.

Det er gjennomført en skolebehovsanalyse. Sammenhengen mellom investeringer i nye skolebygg og kostnader til undervisning vurderes i skolebehovsplanen. I figuren over er det lagt inn investeringer til en ny skole i 2026. Dette sammenfaller med en anbefaling om en ny ungdomsskole på Høvik i alle de tre alternativene som ble skissert i skolebehovsanalysen. LEKF mente imidlertid at kvadratmeterprisen benyttet i analysen var lavere enn hva de ville benytte. I arbeidet med skolebehovsanalysen kommer det fram at behovet for investering er størst ved Lierbyen skole. Dette må ivaretas i fireårsperioden. Generelt er det kostnadseffektivt mht. areal, å utvide skoler med klasserom opp til kapasitetsbegrensninger for gymsaler, lekearealer ute og øvrige spesialrom.

Vei, vann og avløp

Også for vei vann og avløp et tall fra økonomiplanen benyttet til og med 2022. Det er vedtatt hovedplaner for vann og avløp frem til 2026. Hovedplan vei, strategisk del, ble vedtatt i desember 2016. Det foreligger utkast til tiltaksdel med forslag til investeringsnivå, som er ventet til politisk behandling i 2018. Det kan være avvik mellom prosjekter påbegynt i fireårsperioden, som vil løpe inn i 2023 med avvikende tall fra hovedplanen. Det ligger uansett betydelige investeringer innen vann og avløp som vil kunne påvirke gebyrene.

Rådmannen igangsetter et arbeid for å se på alternative måter å finansiere infrastrukturen.

Fremtidige langsiktige investeringsplaner

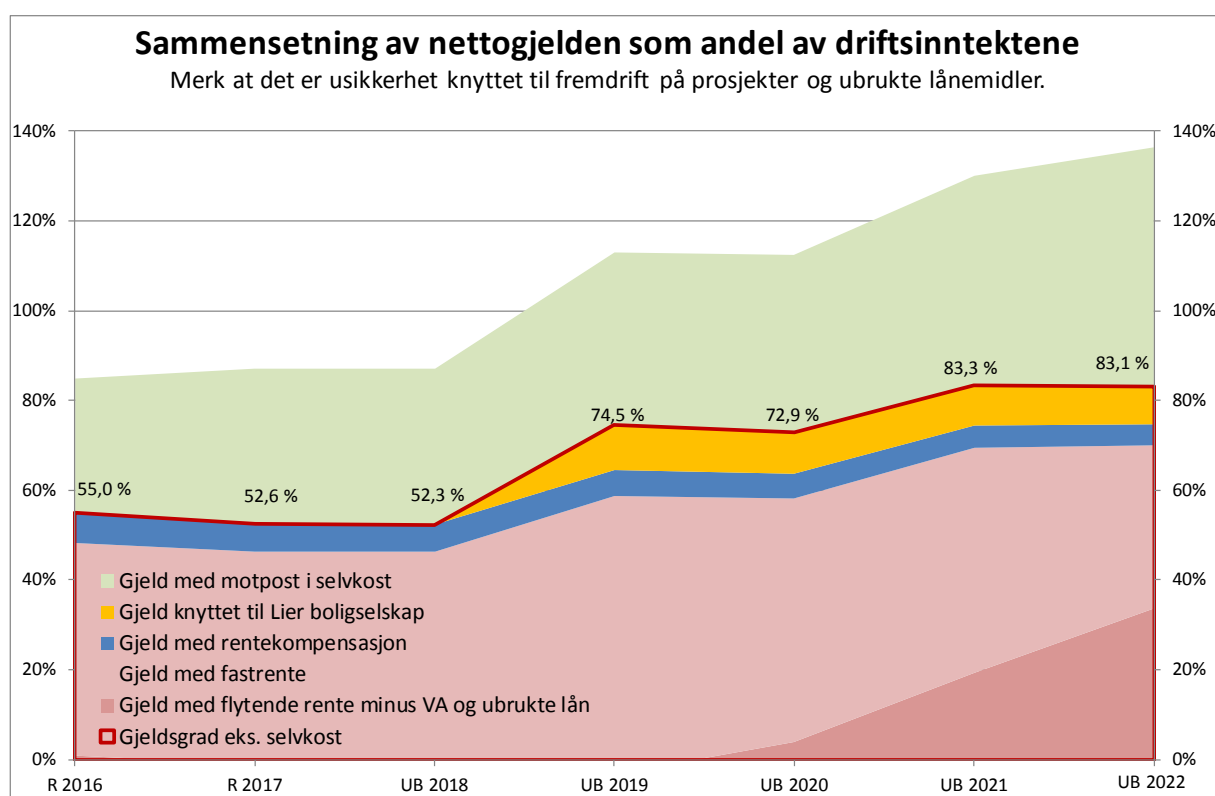
I tillegg til antall kvadratmeter pr. brukergruppe, er det viktig hvilken byggeteknisk stand bygningene holder, og hvor egnet de er for dagens og morgendagens drift. Lier Eiendomsselskap KF jobber med en mer detaljert eiendomsoversikt som kan danne grunnlag for bedre langsiktige investeringsplaner. Vedlikehold som finansieres over investeringer, men som ikke gir noe nytt areal, vil blant annet, kunne behandles mer presist i neste versjon.

Utvikling i lånegjelden, rente- og avdragsutgifter

Det budsjetteres med økning i netto lånegjeld og gjeldsgrad. Det er vekst både innen selvkostområdene vann og avløp, og øvrige investeringer. Dette gjelder eks. overtakelse av gjeld fra Lier Boligselskap, som bidrar ytterligere til økt gjeldsgrad.

I forbindelse med fusjonen mellom Lier boligselskap AS og Lier Eiendomsselskap KF overtar eiendomsforetaket eiendommene til Lier Boligselskap, mens kommunen overtar gjelden. Renter og avdrag knyttet til disse lånene viderefaktureres eiendomsforetaket til markedsrente. Dette er i hovedsak lån i husbanken, men også ca. 60 millioner i Danske Bank. Kommunen vil få bedre rentebetingelser enn Lier boligselskap AS på denne delen av gjelden. Differansen er beregnet til ca. 1 million. Denne gevinsten må tilfalle kommunen, ettersom denne delen av eiendomsforetakets nye virksomhet må driftes med markedsvilkår. Kr. 1 million av budsjetterte renteinntekter kommer fra denne lånefondsordningen.

I figur 25 fremgår hvordan gjeldssammensetningen utvikler seg. Innlemmingen av gjeld som tidligere lå i boligselskapet er markert med fargen oransje.

Figur 25 Sammensetning av nettogjeld som andel av driftsinntektene

Netto lånegjeld budsjetteres ut fra hvordan vi tror fremdriften blir på investeringsprosjekter. I figuren over er ubrukte lånemidler trappet ned til 50 millioner i perioden og vedtatte låneopptak som ikke er gjennomført, på 139 millioner, gjennomføres og trappet ned til null gradvis frem til 2022. Dette er ikke forutsatt når vi har beregnet renter og avdrag i fireårsperioden, ettersom det ikke er det mest sannsynlige scenariet, men et mulig ytterpunkt.

Det vil være en fordel å holde investeringer utenom selvkostområdet nede. Alternativt må kommunen ved behov for ytterligere investeringer, se på mulighetene for å redusere driftskostnader.

Finanskostnader knyttet til selvkost, kan kommunen overføre på brukerne. I dag er renten og kupongrenten lav. Dersom renten går opp, må man være forberedt på at gebyrinntektene også kan gå noe mer opp enn normal prisvekst.

Tall i mill. kr.	2019	2020	2021	2022	Totalt
Gjeld pr. 01.01	2 046 102	2 230 020	2 310 468	2 593 461	
Opptak av lån	251 832	149 311	350 621	284 243	1 036 007
Avdrag	67 914	68 863	67 628	71 808	276 213
Ny lånegjeld	2 230 020	2 310 468	2 593 461	2 805 896	759 794
Endring i lån	9,0 %	3,6 %	12,2 %	8,2 %	37 %

Figur 26 Utvikling av lånegjeld

Fra 1.1.2019 overtar kommunen gjeld fra Lier boligselskap på 181,4 mill. kr. gjelden pr. 1.1.2019 er inkludert denne økningen. Det planlegges å ta opp 1 mrd. i lån til investeringsprosjekter i perioden, av dette er 631 mill. kr knyttet til selvkostområdet (vann og avløp). Lånegjelden øker i perioden med 760 mill. kr tilsvarende 37 % prosent økning fra nivået i 2018. I tillegg kommer evt. tidligere vedtatte investeringer som ikke er gjennomført eller lånt opp.

Finanskostnader og finansiell risiko

Å begrense finansiell risiko handler overordnet om å unngå en situasjon der kommunen ikke klarer å håndtere sine løpende forpliktelser. Det vil si at det ikke bare er større finanskostnader som gir risiko, men også evnen til å bære dem. De viktigste faktorene i vurderingen av risiko for en finansiell stressituasjon er:

- Nettogjeldens størrelse, dvs. gjeldsgraden.
- Andelen gjeld indirekte sikret, blant annet pga. kobling til selvkostområder mm.
- Rentesikringer på kort og lang sikt.
- Disposisjonsfond.
- Ubrukte lånemidler.
- Behov for investeringer frem i tid. Gjerne også mer enn fire år frem.
- Avdragsnivå, dvs. evt. margin over minimumsavdrag.
- Budsjettert netto driftsresultat.
- Budsjettoppnåelse (økonomistyring og realistisk budsjettering).
- Kommunale garantier.

Renter

Renteprognozen i handlingsprogrammet er basert på markedsforventningene til den flytende renten til kommunen.

	2019	2020	2021	2022
Prognose for flytende rente	2,00 %	2,65 %	3,00 %	3,00 %

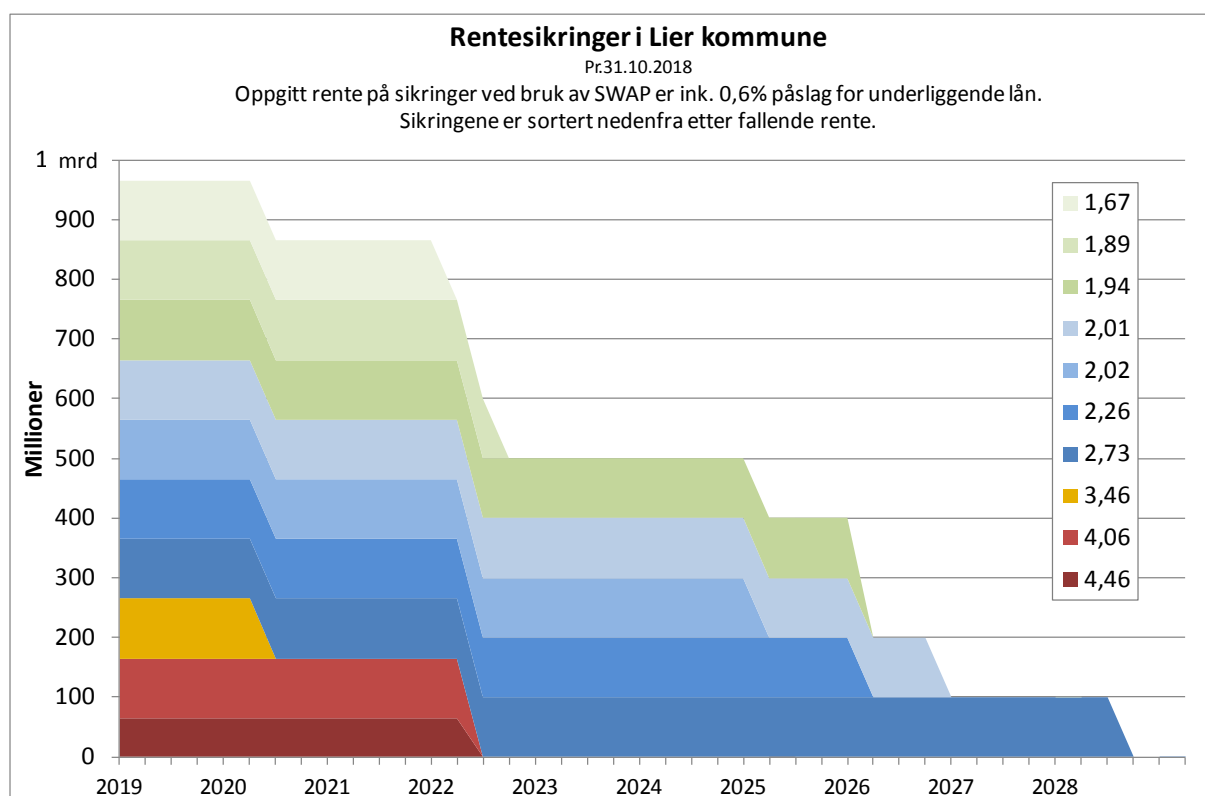
Figur 27 Prognose for rente

Rentesikringer og renterisiko

De samlede finanskostnadene er betydelige for kommunen. Kommunen nyter godt av at det lenge ble betalt mer enn minimumsavdrag. Denne praksisen ble imidlertid krevende og ble avvirket fra og med 2018.

Lier har fortsatt noen rentesikringer der renten ligger vesentlig over dagens flytende rente. Det budsjetteres med flytende rente fra rentebanen, når fastrentene går ut. Figur 26 viser rentesikringer i Lier pr 31.10.2018.

Kommunen overtar 1.1.2019 også alle lån fra Lier Boligselskap, der det er fastrenter på lån for 165 millioner.

Figur 28 Rentesikringer i Lier kommune

Lier kommune har på kort sikt en relativt høy sikringsgrad. Som figur 28 viser, er over 800 millioner kr. sikret godt ut i 2021. Sikringer for hele 365 millioner løper ut i ved årsskiftet 2021 til 2022. Generelt er det ønskelig at sikringer fases ut mer gradvis. Imidlertid medfører utfasing av 165 millioner av disse sikringen relativt liten risiko mht. mulighet for høyere rentekostnader. Dette fordi de er gjort på høyere rentenivåer enn det vi nå ser som sannsynlige på utløpstidspunktet.

Det er gjort flere sikringer i 2018. Disse har vist seg å være gunstige pr oktober 2018. Det er ikke mulig å inngå nye sikringsavtaler på de lave rentenivåene kommunen har hatt tidligere. Dels er dette på grunn av at Lier går inn i en tid der rentebanen uansett har ligget høyere over lang tid, og dels at rentebanen også har løftet seg noe. Lier har en høyere sikringsgrad pr i dag enn for ett år siden. Kr. 700 millioner av sikringene i 2019, er sikret etter at det ble gjenåpnet for nye rentesikringer. Alle disse sikringene er fordelaktige for kommunen fremover pr. oktober 2018. Det vil si at de med gjenværende løpetid, ville vært dyrere å inngå i dag.

Konsekvenser av 1 prosent høyere rente:

Konsekvensen av 1 prosent høyere rente hele året på 2019 nivå, er cirka 12 mill. kr.

Oversikt over investeringsprosjektene som ligger til grunn for rådmannens beslutningsgrunnlag.

Investeringsprosjekter (uten selvkostområdet)

Røde tall er nye innspill. Grønne tall er endringer/flyttinger.

Tall i 1000 kr.

Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 19-22	2019	2020	2021	2022
Lier Kommune								
nr.	Sykehjem							
1	xxxx Takheis Fosshagen	avsl.	200	200	200			
2	9450 Utstyr institusjonskjøkken	løp.		996	249	249	249	249
Divers Omsorg/Velferd								
3	9498 Velferdsteknologi	avsl.		3 000	3 000			
Idrett/friluftsliv								
4	8410 Kommunedelplan idrett/friluftsliv	løp.		4 584	1 146	1 146	1 146	1 146
5	5356 Maskininvesteringer	løp.		3 460	865	865	865	865
6	5356 Ny løypemaskin	avsl.	2 000	2 000			2 000	
7	8512 Sikring av tunnel på turvei	avsl.	2 526	1 661	865	865		
8	9495 Oppgradering/videreutvikling friområder/turstier	løp.		2 248	562	562	562	562
Kultur								
9	8437 Kulturinvesteringer	løp.		2 420	605	605	605	605
10	8410 Utvidet anleggsramme	avsl.	4 500	4 500	4 500			
11	xxxx Oppgradering mediebibliotek	avsl.	200	200	200			
12	8537 Fast investering til IKT/digitale løsninger	løp.		616	154	154	154	154
13	8539 Opprusting av uteanlegg ved skoler mm	løp.		6 168	1 542	1 542	1 542	1 542
Kirke/gravlunder								
14	8409 Kirkeinvesteringer	løp.		13 836	3 459	3 459	3 459	3 459
15	8438 Kirkegårder	løp.		3 896	974	974	974	974
Kart og oppmåling								
16	9520 Kartverk	løp.		2 400	600	600	600	600
17	9522 Utstyr planseksjon	løp.		456	114	114	114	114
IKT-tjenester								
18	8200 IKT handlingsplanen	løp.		23 616	5 904	5 904	5 904	5 904
Annet								
19	xxxx Elsykkelprosjektet	avsl.	1 200	1 200	600	600		
20	xxxx Ladepunkter elbil	avsl.	2 000	2 000	500	500	500	500
21	xxxx Sykkelparkering tjenestesteder	avsl.	1 200	1 200	300	300	300	300
22	xxxx Elsykler tjenestesteder	avsl.	400	400	100	100	100	100
23	9951 Boligpolitiske virkemidler	løp.		22 616	5 654	5 654	5 654	5 654
24	9953 Sikkerhetsavsetning (kommunen er selvasurandør)	løp.		4 216	1 054	1 054	1 054	1 054
25	8004 Egenkapital KLP	løp.		12 608	3 152	3 152	3 152	3 152
Totalt Lier Kommune				119 501	36 099	27 534	28 934	26 934

Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 19-22	2019	2020	2021	2022
LEKF								
Skolebygg								
26	xxxx Sylling ungd. skole solskjerming	avsl. 2 000		2 000	2 000			
27	xxxx Sylling gml.skole drenering, vinduer etc.	avsl. 3 000		3 000		3 000		
28	xxxx Hennummarka skole vent.anlegg etc.	avsl. 16 000		16 000				16 000
29	8530 Paviljong Høvik skole	avsl. 33 958	31 458	2 500	2 500			
30	8520 Heia skole. D-fløy. Oppgradere fasade m/vinduer	avsl. 3 243		3 243	3 243			
31	8524 Oddevall skole - energitiltak isolere vinduer ny fløya	avsl. 3 164		3 164		3 164		
32	8525 Gullaug skole - utskiftning av vinduer	avsl. 3 164		3 164		3 164		
33	8497 Sylling barneskole - oppgradere ventilasjon	avsl. 4 153	1 200	2 953	2 953			
34	8506 Egge skole. Ventilasjonsanlegg	avsl. 21 065	5 245	15 820	7 910	7 910		
35	8506 Flytte midler				-7 910		7 910	
Sykehjem								
36	xxxx Nøstehagen vent.aggregater	avsl. 3 500		3 500			3 500	
37	9547 Liertun- Oppgradering generell	avsl. 10 872	7 088	3 784		3 784		
38	9550 Fosshagen fase 2	avsl. 166 000	26 000	140 000	50 000	90 000		
39	9550 Flytte midler				-20 000	20 000		
40	9551 Fosshagen fase 3	avsl. 100 000		100 000			100 000	
41	9551 Flytte midler				10 000		-10 000	
Administrasjonslokaler								
42	xxxx Etablering av kontorer for LKKF	avsl. 25 000		25 000	25 000			
Bygg felles								
43	xxxx Utbedringer og oppgraderinger i boligmassen (LBS) - betjenes	avsl. 8 000		8 000	8 000			
44	xxxx Lierhallen avfuktingsaggregat sv.hall	avsl. 5 000		5 000				5 000
45	xxxx Oppgradering brann Lierhallen	avsl. 5 500		5 500	5 500			
46	xxxx ENØK varmepumper	avsl. 10 500		10 500	2 000	2 500	3 000	3 000
47	9303 Oppgradering ihht tilstandsanalyse og tiltaksplan	løp.		71 828	17 957	17 957	17 957	17 957
48	9555 Bygg og eiendomsutredninger	løp.		4 220	1 055	1 055	1 055	1 055
Velferd								
49	xxxx Gifstadbakken 9	avsl. 47 900		47 900	47 900			
Totalt LEKF				477 076	158 108	152 534	123 422	43 012

Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 19-22	2019	2020	2021	2022
Viva - Vei								
50	9253 Faste dekker. Løpende investering	løp 6 800		6 800	1 680	1 680	1 680	1 680
	9253 prisjustering				20	20	20	20
51	9290 Veg og gatelys	løp 2 240		2 240	560	560	560	560
52	9309 Utbedring S.Eggevei og Baneveien	avsl 14 310	8 910	5 400	1 350	1 350	1 350	1 350
53	9319 Opprydding i forhold til grenser	avsl 1 280	630	650	650			
54	9508 Sanering Nøste - oppgradering av vei	avsl 4 250	1 850	2 400	1 000	1 400		
55	9511 Utbedring av bruer ihht rapport av desember 2012	avsl 9 590	5 190	4 400	1 100	1 100	1 100	1 100
56	9528 Oppgradering Grøttegata	avsl 13 000	3 000	10 000	3 000			
	9528 Økning				1 000	6 000		
57	9529 Årkvislaveien oppgradering	avsl 32 000	6 000	26 000	9 000			
	9529 Økning					17 000		
58	9537 Fagerliåsen, renovering av veier i boligfelt	avsl 4 000		4 000	4 000			
59	9538 Gullaugkleiva mellom Kovestadveien og Røyken grense	avsl 4 500		4 500	4 500			
60	9273 Mindre anlegg vei	løp 4 800		4 800	1 200	1 200	1 200	1 200
61	9254 Trafikksikkerhetstiltak. Årlig bevilgning	løp 20 000		20 000	5 000	5 000	5 000	5 000
62	9394 Oppgradering av bekkeinntak og stikkrenner	løp 0		0	500	500	500	
63	9394 Reduksjon				-500	-500	-500	
64	xxxx Tiltak ihht. Hovedplan overvann	løp 7 500		7 500	1 500	2 000	2 000	2 000
65	xxxx Forsterkning av eksisterende gang- og sykkelveier	løp 3 000		3 000		1 000	1 000	1 000
66	xxxx Opparbeidelse av nye gang- og sykkelveier	løp 6 000		6 000		2 000	2 000	2 000
67	xxxx Forsterkning av veier i Gifstadområdet	avsl 7 000		7 000			1 000	6 000
68	xxxx Rehabilitering av Ringveien vest	avsl 6 000		6 000		1 000	2 000	3 000
69	9395 Veilysoppgradering	avsl 22 000	2 000	20 000	5 000	5 000	5 000	5 000
70	9396 Eikseterveien, fortau Sognaveien - Sønderhellene	avsl 10 000	5 000	5 000	5 000			
71	9397 Overvannshåndtering Linneslia	avsl 1 000	1 000	0	1 000			
72	9397 Reduksjon	avsl			-1 000			
73	9399 veip lanlegging i forbindelse med fjordbyen	avsl. 500		500		500		
Totalt vei				145 690	45 560	46 810	23 910	29 910

Finansiering av investeringer (uten selvkostområdene)

Prosjekt		HP 19-22	2019	2020	2021	2022
Totalt investeringer uten selvkostområdene		742 967	239 967	226 878	176 266	99 856
74	9997 M va inntekt	-137 160	-45 135	-42 517	-32 395	-17 113
75	9997 KS vedtak - Salg bygg, eiendom og annet	-40 000	-10 000	-30 000		
76	9997 Bruk av lån	-404 607	-173 832	-75 161	-133 871	-21 743
77	8410 Utvidet anleggsramme (spillemidler og bidrag LIER IL)	-2 000	-1 000			-1 000
78	9997 investeringstilskudd heldøgns omsorg, bolig eller institusjon	-119 200		-69 200		-50 000
79	9997 Overføring fra drift	-40 000	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000
Totalt		0	0	0	0	0

Det legges opp til å ta opp formidlingslån på 80 millioner kr for å følge opp intensjonene i Boligosial handlingsplan og Leie til eie-prosjektet.

Investeringsprosjekter selvkostområdet

Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 19-22	2019	2020	2021	2022
VIVA - VA								
80	9000 Generell ledningsfornyelse - vann	løp 10 000		10 000	2 500	2 500	2 500	2 500
81	9100 Generell ledningsfornyelse og tilknytning av nye abonnenter	løp 18 500		18 500	5 500	5 500	5 500	5 500
	9100 reduksjon				-3 500			
82	9747 Sanering Engersand	avsl 39 000	24 000	15 000	11 000			
83	9747 Økning				4 000			
84	9755 Sanering Hårbergbakken	avsl 5 000	3 000	2 000	2 000			
85	9756 Utbedring av pumpestasjoner	avsl 9 500		9 500	2 000			
	9756 Økning					2 500	2 500	2 500
86	9748 Skolejordet / Vivelstad	avsl 4 000		4 000	4 000			
87	9757 Sjøstad - Delekan	avsl 16 000	4 500	11 500	8 000	2 500		
	9757 endring				-8 500		8 000	
	9757 økning					750	750	
88	9758 Poverudbyen	avsl 22 000	4 000	18 000		18 000		
	9758 Endring					-9 000	9 000	
89	9759 Separering Heggroppen	avsl 1 000		1 000		1 000		
90	9765 Oppdatering av kartverk	avsl 2 000	1 000	1 000	500	500		
	9765 Endring				-500		500	
91	9769 Sanering Egge skole - Askveien	avsl 500		500		500		
92	9771 Hallingstad - Larsehagan. Fornyelse i samarbeid med GVV	avsl 0		0		8 000		
	9771 Endring					-8 000		
93	9773 Tilknytning av abonnenter ved Gullaugkleiva	avsl 0		0		1 000		
	9773 Endring					-1 000		
94	9775 Infrastrukturplan vann og avløp Fjordbyen	avsl 10 500	2 500	8 000	2 000	2 000	2 000	2 000
95	9778 GVD-administrasjonstilskudd	løp 0		0	500	500	500	
	9778 Endring				-500	-500	-500	
96	9505 Sanering Nøste - Drammen	avsl 68 230	20 230	48 000	15 000	15 000	18 000	
97	9783 Sanering Heggroppen - E18	avsl 14 000		14 000			500	
	9783 Økning						1 500	12 000
98	9784 Sanering Haskoll	avsl 14 000		14 000			1 000	
	9748 Økning							13 000
99	9785 Prosjekter definert i sanerings- og utbyggingsplanen	avsl 0		0			50 000	
	9785 Endring						-50 000	
100	9787 Overvann Sjøstad	avsl 11 000	8 000	3 000	3 000			
101	9788 Skallsikring - nytt nøkkelsystem	avsl 4 100	200	3 900	1 500			
	9788 Økning					2 400		
102	xxxx Vannledning Sylling - Tronstad	avsl 2 000		2 000	2 000			
103	xxxx Sanering Reistadlia	avsl 13 000		13 000	13 000			
104	xxxx Fornyelse Tranby	avsl 62 000		62 000	2 000	20 000	15 000	25 000
105	xxxx Ny renseløsning	avsl 370 000		370 000	10 000	10 000	150 000	200 000
106	xxxx Reistadlia - nytt høydebasseng	avsl 2 500		2 500	2 500			
Totalt selvkost				631 400	78 000	74 150	216 750	262 500
107	9997 Bruk av lån			-631 400	-78 000	-74 150	-216 750	-262 500
Totalt selvkost				0	0	0	0	0

Totalt opptak av lån

Prosjekt	HP				
	19-22	2019	2020	2021	2022
Lån investering	-404 607	-173 832	-75 161	-133 871	-21 743
Lån VA	-631 400	-78 000	-74 150	-216 750	-262 500
Totalt låneopptak	-1 036 007	-251 832	-149 311	-350 621	-284 243

Forklaring:

- 1 Fosshagen har klargjort alle rom for takheis, men kun ferdigstilt 20. Det er behov for å klargjøre ytterligere 15 rom med takheis grunnet høyt pleiebehov hos pasientgruppen.
- 2 Løpende bevilgning til utstyr, institusjonssjøkket videreføres som i tidligere handlingsprogram.
- 3 Man søker å følge statens anbefalinger på området. Det legges med dette opp til elektroniske medisindispensere i liten skala og elektroniske dørlåser i full skala i 2019.
- 4 Løpende bevilgning til Kommunedelplan idrett/friluftsliv videreføres som i tidligere økonomiplaner
- 5 Løpende ramme for maskininvesteringer Park og Idrett videreføres.
- 6 Den ene av våre to løypemaskiner vil i løpet av et par år trolig trenge utskiftning siden drift og vedlikehold av gamle maskiner vil falle urimelig dyrt og gi stor usikkerhet/ustabilitet. Kostnaden til ny maskin ligger på ca kr 2 mill. Et alternativ til kjøp vil være leasing, men da må leasingkostnad legges inn i driftsbudsjettet. Dette kan utredes nærmere.
- 7 Tunnelen på gamle Drammensbanen mellom Gullaugkleivene og Haga/Røyken, må sikres mot at steiner raser fra taket. Undersøkelser ble foretatt på forsommeren 2014, og disse beregnet sikringsarbeidet til å kunne koste 1,7-2,3 mill. Det kan tenkes noe eksterne tilskuddsmidler til tiltaket, men nivået er usikkert.
- 8 Løpende investering til oppgraderinger og videreutvikling av friområder og turstier videreføres.
- 9 Løpende bevilgning til kulturinvesteringer videreføres som vedtatt i tidligere Handlingsprogram.
- 10 Den faste anleggsrammen for anleggsbygging i kommunal regi gir oss et grunnlag for å bygge mindre anlegg, men gir ikke rom for bygging av dyrere anlegg uten at dette binder opp investeringsrammene over flere år til fortrenghet for alt annet. Det planlegges nå en kunstgressbane på Lierskogen som vil kunne koste ca kr 4,5 mill, og der vi forutsetter spillemiddeltilskudd på kr 1 mill og et investeringsbidrag fra Lier IL på kr 1 mill. Spillemidlene kan ikke forventes å komme før i 2022. Vi har derfor lagt inn et ønske om økt anleggs-ramme for dekning av dette. Det legges fram egen sak om prosjektet høsten 2018.
- 11 Mediekjøp (bøker, lydbøker, film etc. til utlån) har behov for oppgradering.
- 12 Biblioteket har i noen omganger fått investeringsmidler til å etablere automatisk utlån og innlevering, og til å etablere meråpent bibliotek. utfordringen nå er å vedlikeholde og videreutvikle disse løsningene og tilbudene. Biblioteket har i dag 3 utlånsautomater, flere infoskjermer, interaktivt gulv og 3D-skriver. Vi har også ca 25 PC'er for publi-kum og ansatte. Alt dette er utstyr som slites, må oppdateres og fornyes, og som der-for regelmessig må skiftes ut. F.o.m. 2018 skal vi drive 2 avdelinger «meråpent» ved hjelp av digitale løsninger som også krever regelmessig oppdatering. Alt dette er utstyr som inngår i normal drift av etablerte løsninger på biblioteket, og som derfor ikke na-turlig hører hjemme i IKT handlingsplan. Aktiv bruk av bibliotekene medfører også slitasje på innredningen og behov for jevnlig utskiftninger og oppgraderinger av møbler og bibliotekteknisk inventar.

- 13 "Kultur og fritid har ansvar for og ressurser til det daglige, enkle drifts- og vedlikeholdsarbeidet på lekeplassutstyr ved skoler og barnehager. Når det blir behov for større oppgraderinger eller utskiftninger så har dette krevet innspill og særfinansiering enten knyttet til den enkelte skole eller via Anlegg og eiendom/Lier eiendomsselskap. Det savnes en samlet plan for slike prioriteringer. En slik plan kan Kultur og fritid påta seg å koordinere hvis vi sikres noe ressurser til planlegging og gjennomføring av tiltak jfr. pkt. c. Ressursramme til investeringer må i så fall settes opp for dette, f.eks. kr 1-1,5 mill. årlig. En samlet plan og faste rammer vil kunne gi forutsigbarhet, sikre helhetlige vurderinger og være praktisk og økonomisk bedre enn dagens mer opp-stykkede løsning. "
- 14 Løpende bevilgning til Kirkeinvesteringer videreføres som i tidligere handlingsprogram.
- 15 Løpende bevilgning til Kirkegårder videreføres som i tidligere handlingsprogram.
- 16 Løpende bevilgning til kartverk videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.
- 17 Løpende bevilgning til utsyr, planseksjonen videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.
- 18 Løpende bevilgning til IKT handlingsplanen videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.
- 19 Elsykkelprosjektet – Lier kommune skal være pilotkommune for el-sykler som bysyk-ler. Syklene leveres med bidrag fra Buskerudbyen, kommunen må selv stå for ladein-frastruktur og sykkelparkeringer for disse syklene.
- 20 Arbeidet med etablering av ladepunkter for elbil ved kommunens service- og tjenstes-teder foreslås intensivert. Prioritering skal skje etter kriterier i kommunens ladepunkt-strategi som kommer til politisk behandling om kort tid.
- 21 Kommunens arbeid med å tilrettelegge for bedre og sikker sykkelparkering på skoler og andre tjenestesteder trappes opp.
- 22 Det foreslås investert i elsykler for kommunens medarbeidere ved flere av kommunes service- og tjenestesteder. I dag er det to slike sykler på rådhuset i Lierbyen. Med syk-lene kan kommunens tjenestereiser med bil i nærområdet reduseres betraktelig. Utbetaling av kjøregodtgjørelse vil bli redusert som sekundæreffekt.
- 23 Investeringsramme til kjøp, eller bygging av boliger som ledd i gjennomføringen av boligpolitisk strategi.
- 24 I forbindelse med at kommunen er selvassurandør (dvs. helt eller delvis vil bære risikoen for tap eller skade) på noen områder og ved spesielle uforutsette hendelser, er det fra tid til annen behov for en ressurspott da kostnadene gjerne er av en viss størrelse som det kan være utfordrende å finne midler til når de oppstår.
- 25 Egenkapitalinnskudd til KLP. Eierkommunene skyter årlig inn et egenkapitaltilskudd. Innskuddet kan ikke lånefinansieres og må dekkes med overføring fra driftsbudsjettet.
- 26 Behov for utskifting av solavskjerming på hele Sylling u.skole.
- 27 Drenering rundt bygget, bytte vinduer og ytterdører på gamleskolen.
- 28 Utskifting av 4 stk. ventilasjonsaggregater pga. alder og ENØK. Rehabilitering av yttertak/lufting, utskifting av vinduer.
- 29 Utvidelse kontrakt Høvik paviljong.
- 30 Oppgradere fasade m/vinduer. D-fløy Heia skole
- 31 Energiltak som innbefatter oppgradering av fasader «ny» fløya med utskifting av vinduer, etterisolere vindusfelt og vegger, samt ny fasadekledning.
- 32 Energi- og støytiltak som innbefatter utskifting av vinduer / vindusfelt og terrassedører. Gjelder gamle skolen, samt delvis øvrige.

- 33 Oppgradering av ventilasjonsanlegg i gamle skolen (barneskolen). Arbeidene vil også innbefatte nedtaking av eksisterende himlinger (asbestsanering) og oppgradering av branncellebegrensende vegger.
- 34 Fra 2018 er det lagt inn midler til oppgradering av tilbygget, herunder også ny ventilasjon, samt generell rehabilitering. Arbeidet vil også innbefatte nødvendig oppgradering av branncellebegrensede vegger i gamle skoledelen. Skolebehovsanalysen (Norconsult) avviker fra LEKF sin vurdering av tiltak i bygningsmassen. Det er under oppstart ny gjennomgang og sikring i en behovsavklaring for hele prosjekt.
- 35 Med bakgrunn i overnevnte, vil det ikke påløpe prosjektmidler i 2019 ut over det som allerede er tilgjengelig fra tidligere bevilgninger til prosjekt.
- 36 Oppgradere 3 stk. ventilasjonsaggregater pga. alder og ENØK.
- 37 Liertun-generell oppgradering
- 38 Flytting sykehjemsdel fra Liertun til Fosshagen nybygg.
- 39 Det er ikke behov for kr 50 000' i 2019, så kr 20 000' ønskes overført til 2020.
- 40 Utvikling «vaskeritomta».
- 41 Pga. rivekostnader på vaskeritomten ønskes kr 10 000' overført fra 2021 til 2019.
- 42 Bilbo/VIVA. I forbindelse med sak 94/2018 (Punkt 2 – Lier kommunalteknikk KF), er det fra Rådmannen bestilt løsning for å sikre kontor- og nødvendig fasiliteter for dimensjonert personalgruppe. Permanent modulbygg etableres på Bilbo med tilpasninger mot øvrig bygningsmasse.
- 43 LBS sin boligmasse kommer inn i LEKF f.o.m. 01.01.19. Det ligger planer for oppgraderinger og kvalitetsøkninger for 8 mill. Investeringene nedbetales gjennom husleieinntekter
- 44 Utskifting av avfuktingsaggregat og trappevannsystem for svømmehallen.
- 45 Oppgradering av trapperom og rømningsveier i Lierhallen, med bakgrunn i brannrapport og medfølgende forskriftskrav.
- 46 Med bakgrunn i Energi og klimaplanens intensjoner og ambisjoner, etablere varmepumper luft/luft eller luft/vann i egnede bygg med potensiale for energireduksjon.
- 47 For å sikre forutsigbare rammebetingelser, forhindre økning i vedlikeholdsetterslepet og ivareta en planmessighet i mindre oppgraderingstiltak i bygningsmassen, settes av en fast løpende bevilgning. Dette er midler til akutte/uforutsette hendelser og mindre investeringstiltak (<2 mill.) som ikke er satt opp som egne poster i investeringstabellen. Inkludert er tiltak som bl.a. fanges opp i årlige tilstandsbefaringer og planlagte oppgraderinger.
- 48 Kostnader forbundet med utredninger, mulighetsstudier og bistand direkte til Lier kommune (administrativt og politisk). Kostnadene er spesielt forbundet med prosjekter i tidligfase og nødvendige arbeider før endelig prosjektetablering og bevilgning er på plass (jf. boligsosial handlingsplan, kartlegging for bruksendringer etc). Kostnadene er stipulert og vil avhenge av aktivitetsnivå.
- 49 Finansiering nytt bygg - Glitre bofellesskap - Gifstadbakken 9 - ihht. KS sak 68/2018
- 50 Løpende bevilgning til faste dekker videreføres som i forrige handlingsprogram. Midlene benyttes til veier som trenger forsterkning i tillegg til asfaltering.
- 51 Veilysinstallasjonene i kommunen er ikke kartlagt. Viva IKS ønsker å benytte noe midler for kartlegging og dokumentasjon (FDV-system). Dette er viktig for å vite hva man har ansvaret for og for å prioritere riktig. Det er også viktig i forhold til et kommende krav om måling av anlegg.
- 52 Bevilgningen til utbedring av Søndre Eggevei og Baneveien videreføres som vedtatt i tidligere Handlingsprogram.
- 53 I 2012 ble det gjennomført en matrikulering av umatrikulert offentlig veigrunn etter statlig krav. Under disse arbeidene kom det fram at mye av den kommunale veigrunnen ligger på private eiere. Spesielt i gamle utbyggingsområder ligger det små og større parseller på tidligere eiere.

- Det er et viktig arbeid som bl.a. vil lette hverdagen ved drifting av veinettet når kommunen selv er eier. Investering forskyves fra 2018 til 2019.
- 54 Det skal gjennomføres en va-sanering i området mot Drammen kommune. Forprosjekt er gjennomført og tilsier et merbehov for å ivareta veioppgraderinger i området. I Miljøutvalgets møte den 27. september 2017 ble det vedtatt å gå videre med detaljprosjektering og gjennomføring samt at økonomiske konsekvenser skulle innarbeides i handlingsprogrammet for 2018 - 2021.
- 55 En rapport fra desember 2012 viser et utbedringsbehov på 10 mill. kr for de kommende år. En årlig bevilgning til bruutbedringer videreføres. Broer er ikke med ved beregningen av investeringsbehovet i Hovedplan vei. Det er derfor satt opp som egen post.
- 56 Det er gjennomført et nytt kostnadsoverslag som tilsier et merbehov ut over det som ble anslått i forrige handlingsprogram.
- 57 Årkvislaveien har hatt stor slitasje og trenger opprusting. Det er økende trafikk på veien gjennom hele året. Det er gjennomført et nytt kostnadsoverslag som tilsier et merbehov ut over det som ble anslått i forrige handlingsprogram.
- 58 Veier og fortau i boligfeltet er nedslitt. Det har ikke blitt foretatt oppgraderinger / asfaltering i noe grad siden feltet var nytt. Det er mange graveskader, ødelagte fortau og mangelfull drenering. Det er ønskelig å bedre dreneringen, reetablere fortau, reasfaltere og fornye belysning. Prosjektet bør legges inn i tiltaksplanen i Hovedplan vei.
- 59 Veien har dårlig bæreevne over en strekning på 800 m. Det må lages ny drenering og delvis masseutskiftes. Prosjektet bør legges inn i tiltaksplanen i Hovedplan vei.
- 60 Løpende bevilgning til Mindre anlegg vei, videreføres som vedtatt i tidligere Handlingsprogram.
- 61 Løpende bevilgning til trafiksikkerhetstiltak. Midler blir bl.a benyttet til egenandel til tiltak som kommunen søker fylkeskommunen om støtte til, prosjektering av tiltak (krav om prosjektering for å søke om midler) for innspill til tiltak og innføring av "Trafiksikker kommune".
- 62 Det er generelt behov for oppgradering av bekkeinntak og stikkrenner. Ekstremnedbør opptrer stadig hyppigere og det er store variasjoner på hvor det rammer (også internt i kommunen). Midlene er tenkt til forebyggende arbeid.
- 63 Ansvar for overvannshåndtering er overtatt av Viva IKS fra eierkommunene. I 2018 er det arbeidet med en hovedplan for overvann, samt tiltaksliste. Et av forslagene er at midler på overvann samles i en pott. Midler til oppgradering av bekkeinntak og stikkrenner er flyttet til «Tiltak i hht. hovedplan overvann». Benevnelsen "bekkeinntak og stikkrenner" er for snever og uhensiktsmessig. Utbedringer knyttet til flom og overvann er langt mer enn bekkeinntak og stikkrenner.
- 64 Det er planlagt å gjennomføre tiltak i Fagerliåsen, Baneveien, Sylling / Svangstrand, Nedre Linneslia og Sørumlia, samt noen tiltak med erosjonssikring, etc. Flere av tiltakene må koordineres opp mot vei- og va-tiltak.
- 65 Dette er midler for å ivareta beskrivelse i hovedplan vei og gjelder etterslep på gang- og sykkelveier.
- 66 Dette er midler til gjennomføring av manglende gang- og sykkelveier for å få et helhetlig gang- og sykkelveinett i kommunen og mot nabokommunene. Aktuelle strekninger er med i hovedplan vei og sykkelplanen. Forholdet er koordinert mot Trafiksikkerhetsplanen. Manglende gang- og sykkelvei-strekninger er kalkulert å koste 243 mill kr for Lier kommune. I tillegg er det kalkulert å koste Statens vegvesen 308 mill kr (langs fylkesvei og riksvei).
- 67 Veiene trenger en større oppgradering av bæreevne, drenering, dekkefornyelse og belysning. Det har ikke vært gjort større tiltak på veiene siden området ble bygget (tidlig 1980).

- 68 Det er behov for å utbedre fortau med ny kantstein og utbedre dreneringssystemet for bortledning av overvann. Bussholdeplasser må utbedres.
- 69 Det er utført en kartlegging og det er lagt opp en plan for å oppgradere veilyset i løpet av en 5 årsperiode. I planen blir det anbefalt å gjennomføre oppgraderingen områdevis. Oppgraderingen vil gjelde armaturer, stolper, kabler, måling av forbruk, etc.
- 70 Dette er andre etappe av fortausprosjektet i Eikseterveien. Prosjektet innbefatter noe omlegging av veien og ny bru. Tiltaket er påbegynt og er avhengig av siste finansiering i 2019.
- 71 Den gamle inntaksdammen for skapertjernledningen skal fjernes og Glitrevannverket skal legges ned en vannledning. Vannledningen overtas av Lier kommune for bortledning av deler av bekken. Dette vil redusere risikoen for flomskader i nedenforliggende boligområde. Prosjektet er et samarbeidsprosjekt med Glitrevannverket.
- 72 Prosjektet er en omlegging som skulle gjøres i forbindelse med riksvei 23-utbyggingen. Det er usikkerhet om når vei-anlegget kommer til utførelse.
- 73 Det er satt større trykk på arbeidet med Fjordbyen. Viva må følge Lier kommunes framdrift.
- 74 Investeringsprosjektene (utenom selvkostområdene vann og avløp) budsjetteres inkl. merverdiavgift. Refusjon for merverdiavgift for prosjektene benyttes til å finansiere prosjektene og redusere låneopptak.
- 75 I HP 2014-2017 ble det lagt inn en forventning om salg av eiendommer tilsvarende 25 mill. kr på bakgrunn av tidligere vedtak. Lier kommune bygger for å erstatte bygg som benyttes i dag og dette vil frigjøre disse byggene for fremtidig salg. Hvilke bygg som blir salgbare er foreløpig ikke fastsatt.
- 76 Planlagt låneopptak.
- 77 Inntekt prosjekt 8410.
- 78 Statstilskudd for Fosshagen kommende investeringer.
- 79 Overføringer fra driftsregnskapet, egenfinansiering av investeringer.
- 80 Løpende bevilgning til mindre anlegg vann videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram
- 81 Løpende bevilgning til mindre anlegg avløp videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram. I tillegg er det lagt inn en sum for tilknytning av nye abonnenter. Dette er typisk eiendommer som i dag har separatanlegg. Det er ikke behov for like mye midler i 2019 som tidligere er signalisert. Det er restmidler igjen fra tidligere bevilgninger.
- 82 Det er inngått en utbyggingsavtale mellom Ticon og Lier kommune. Denne avtalen tilsier at Lier kommune skal stå for utbyggingen av den søndre delen av området samtidig med saneringen av den eksisterende bebyggelsen. Ved behandlingen av HP 2015 - 2018 ble bevilgningene til prosjektet forskjøvet.
- 83 J.fr. melding til Miljøutvalget i september 2018. I meldingen blir det opplyst om at det er gjennomført nytt estimat som tilsier et behov på 4 mill. kr og at dette blir innarbeidet i HP 2019 - 2022.
- 84 Kostnad inkluderer vannforsyning. Kostnadene er antatt fordelt likt mellom vann og avløp. Tiltaket er vurdert i hovedplan va. Det er ikke gjennomført forprosjekt og kostnadene er kun grovt stipulert.
- 85 Flere pumpestasjoner trenger oppgradering. Tiltaket er vurdert i ny hovedplan va
- 86 Tiltaket er vurdert i forbindelse med hovedplan va. Det er ikke gjennomført forprosjekt og kostnadene er kun grovt stipulert.
- 87 Sammenkobling av vannforsyningsområdene Glitre og Holsfjorden. Inkl. trykkøkingsstasjon og høydebasseng. Omfatter også avkloakking av strekningen. Området har i dag spredt avløp og privat vannforsyning. Det er noe problemstilling i forhold til forurensning fra spredt avløp og dårlig vannforsyning (noe av samme problemstillingen som i Kanadaområdet). Vannkvaliteten i Sylling Vannverk har en negativ trend. Glitrevannverket som eier og driver

- vannverket må gjøre tiltak for å opprettholde kvaliteten. De har derfor vurdert utvidet vannbehandling eller overføring av glitrevann. Glitrevannverket kan bidra med midler til ledningsanlegg ut fra sin utbedringskostnad. Med en ny overføringsledning vil vannbehandlingsanlegget i Sylling bli nedlagt. Ny løsning er drøftet med Mattilsynet. Mattilsynet har ingen innvendinger mot en ny løsning. Sikkerheten for området vil bli opprettholdt med tilstrekkelig bassengkapasitet. Det gjennomføres drøftinger med Glitrevannverket og beløpet kan bli justert. Bidraget fra Glitrevannverket er forskjøvet. Bidraget er beregnet til 14 mill. kr, men beløpet kan bli justert.
- 88 Det vil ikke være mulig å gjennomføre investeringen på et år. Det er derfor valgt å forskyve investeringen over to år.
- 89 Separering av 175 m AF i Kirkeveien. Kostnad omfatter også utskiftning av 330 m VL i Kirkeveien og Heggtoppen. Ses på i sanerings- og utbyggingsplan.
- 90 Ledningskartverket har behov for oppdatering. Kartverket er svært viktig i forhold til drifting av va-nettet og i forhold til prosjektering. Som eier av va-installasjoner må vi ha riktige data. Ikke behov for midler i 2019.
- 91 Ca 750 m vannledning i grått støpejern må fornyes. Vurdering av kostnad i sanerings- og utbyggingsplan.
- 92 Kommunal ledning ligger i samme grøft som GVV-ledningen som skal fornyes. Kostnad inkluderer også avløp. Antatt 1,2 km. Usikkert når GVV's arbeider skal gjennomføres. Prosjektet inngår i "Fornyelse Tranby".
- 93 Prosjektering for tilknytning av nye abonnenter. Blir ivaretatt av "Mindre anlegg vann"
- 94 Planlegging av vann og avløp for Fjordbyen.
- 95 Årlig administrasjonstilskudd til Godt Vann Drammensregionen. Arbeidet i GVD retter seg for det meste mot drift. Tilskuddet blir derfor betalt med driftsmidler.
- 96 Bevilgningen til sanering av området Nøste-Drammen. Bevilgning forskyves i forhold til HP 2016 - 2019. Første bevilgning ble gitt i 2015. I Miljøutvalgets møte den 27. september 2017 ble det vedtatt å gå videre med detaljprosjektering og gjennomføring samt at økonomiske konsekvenser skulle innarbeides i handlingsprogrammet for 2018 - 2021.
- 97 1,35 km vannledning med blyskjøter må fornyes. Detaljering og vurdering av kostnad gjøres i sanerings- og utbyggingsplanen. Tiltak prioritert i sanerings- og utbyggingsplanen. Sanerings- og utbyggingsplanen bygger på vedtatt hovedplan va.
- 98 Forutsatt 1,3 km ledningsnett. Omfatter både vann og avløp. Detaljering og vurdering av kostnader er utført i sanerings- og utbyggingsplanen. Tiltak prioritert i sanerings- og utbyggingsplanen. Sanerings- og utbyggingsplanen bygger på vedtatt hovedplan va.
- 99 Samlepott definert i sanerings- og utbyggingsplanen. Gjelder både vann og avløp. Prosjekter i saneringsplanen er satt inn som egne tiltak
- 100 For å få god effekt og en god avgrensning har omfanget blitt utvidet. Flere eldre ledninger blir byttet ut enn først anslått. Omfanget har også blitt utvidet for å tilpasse utbygginger i området.
- 101 Vannforsynings- og avløpsanlegg er underlagt strenge krav til sikkerhet. I den nye Drikkevannsforskriften er det stilt tydelige krav om skallsikring. Direktoratet for sivilt beredskap har definert VA-anlegg som viktig infrastruktur for samfunnet. Våre nøkkelsystemer er +/- 40 år og er overmodent for utskifting. Det er mange nøkler på avveie. I 2018 er det gjennomført en utredning i forhold til sikring. Det er behov for midler ut over det som ble antatt ved forrige handlingsprogram.
- 102 Det var opprinnelig planlagt med stenging av Gunnerudveien i en del av anleggsperioden. Dette lot seg ikke gjennomføre pga. næringsinteresser. Det måtte velges en dyrere løsning med kostnader til grunneieravtaler og erstatninger.

- 103 Det vises til tidligere tertialrapporter. Det har tilkommet ekstrakostnader til va-prosjektet på ca 13 mill. kr. De økte kostnadene har kommet i forbindelse med større mengder enn beskrevet i tilbudsinnbydelsen, prosjektet har pågått over lengre tid enn først antatt, forurenset grunn, utbedringer etter flom, nødvendige omgjøringer i Sørvangen, ledninger som ikke var registrert i kartverket, ny overvannshåndtering og tilrettelegging for nytt høydebasseng. Prosjektet ble påbegynt i 2013 og overtatt fra anleggsentreprenør i juni 2017. Det gjenstår fortsatt avklaringer omkring reklamasjon på asfaltarbeider.
- 104 Tiltak prioritert i sanerings- og utbyggingsplanen. Sanerings- og utbyggingsplanen bygger på vedtatt hovedplan va.
- 105 Linnes renseanlegg har overskredet grenseverdier for organisk materiale og anlegget må fornyes. Anlegget har heller ikke nok hydraulisk kapasitet til framtidig planlagt utbygging i kommunen. Anleggsperioden og investeringen er antatt å skje i perioden 2020 - 2023. Det må settes av ytterligere ca. 200 mill. kr i 2023. Det er utarbeidet en overordnet avløpsplan som skal presenteres og politisk behandles høsten 2018.
- 106 Tiltaket har en bevilgning på 5 mill. kr fra 2017. Høydebassenget er nå detaljprosjektet og grunneieravtaler er under utarbeidelse. Ny kostnadsprognose tilsier en kostnad på 7,5 mill. kr.
- 107 Investeringene på selvkostområdet vann og avløp budsjetteres og regnskapsføres inkl. refusjon for merverdiavgift. Hele investeringssummen lånefinansieres.

Vedlegg til investeringene

- Oversikt over endringene fra vedtatt investeringsplan i HP 18-21 (vedlegg 2)

Regjeringens forslag til statsbudsjett 2019

Fra regjeringens budsjettforslag for 2019 kan følgende nevnes:

Kommuneøkonomi

- Vekst i frie inntekter 2,6 mrd. kr til kommunene
- Anslått pris- og kostnadsvekst gir en deflator på 2,8 prosent med en lønnsvekst 3,25 prosent.

Av veksten i frie inntekter til kommunene skal følgende dekkes:

Inntektssystemet

Øremerkede tilskudd innlemmes i rammetilskuddet:

- 200 mill. kroner med opptrappingsplanen på rusfeltet
- 200 mill. kroner begrunnes med tidlig innsats i skole
- 100 mill. kroner med opptrappingsplanene for habilitering og rehabilitering

Innlemming av øremerkede tilskudd

- Innlemming av boligsosiale tilskudd 24,5 mill. kr
- Tilskudd til frivilligsentraler 7,6 mill. kr til nyetablerte sentraler

Satsinger innenfor kommunenes frie inntekter

- Tidlig innsats i skolene 200 mill. kr
- Opptrappingsplan for rus 200 mill. kr
- Opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering 100 mill. kr

Andre saker

- Tilskudd til psykologer i kommunene økt med 50 mill kr
- Tilskudd for å styrke rekruttering av fastleger i kommunene 39 mill. kr
- Tilskudd dagaktivitetstilbud for personer med demens 50 mill. kr
- Tilskudd til ressurskrevende tjenester egenandelen økes 50.000 kr over lønnsvekst.
- Gratis kjernetid skal nå også omfatte 2-åringer
- Videreføring av øremerkede bevilgningen til flere lærerårsverk.

KAPITTEL 12

VEDLEGG

HP 2019-2022

Vedlegg 1 – Sentral budsjettering

Den sentrale budsjetteringen er kommentert under økonomikapittelet.

Tabellen avviker fra de øvrige økonomitabellene. Venstre side av tabellen viser det faktiske budsjettet, mens høyre side viser endringene fra 2018.

	Budsjett HP 2019 - 2022				Endringer fra 2018			
	2019	2020	2021	2 022	2019	2020	2021	2022
700 Fellesområdet								
Skatt og rammetilskudd								
Skatteinntekter	-893 170	-893 170	-893 170	-893 170	-33 824	-33 824	-33 824	-33 824
Rammeoverføring fra staten	-574 623	-574 623	-574 623	-574 623	-23 100	-23 100	-23 100	-23 100
Tilskudd								
Integreringstilskudd	-36 389	-36 389	-36 389	-36 389	-2 211	-2 211	-2 211	-2 211
Lønn								
Pensjonsinnskudd/premieavik	-45 443	-45 443	-45 443	-45 443	-11 521	-11 521	-11 521	-11 521
Amortisering premieavik	17 684	17 684	17 684	17 684	4 717	4 717	4 717	4 717
Avsetning pensjon	9 875	9 875	9 875	9 875	4 487	4 487	4 487	4 487
Lønnsreserve (Avsatt til lønnsoppgjør 2016)	31 424	30 064	30 514	31 064	14 098	12 738	13 188	13 738
Rente- og avdrag								
Renteutgifter, låneomkostninger	52 555	61 359	74 476	78 698	8 894	17 698	30 815	35 037
Avdragsutgifter	67 914	68 863	67 628	71 808	6 139	7 088	5 853	10 033
Renteinntekter	-4 000	-4 000	-4 000	-4 000	0	0	0	0
Rentekomp. sykehjem/omsorgsbol.	-1 601	-1 587	-1 574	-1 560	43	57	70	84
Rentekomp. skolebygg	-506	-436	-366	-297	175	245	315	384
Rentekomp. Kirkebygg	-158	-149	-140	-131	-12	-3	6	15
Renteinntekter, Lier Everk	-2 100	-2 100	-2 100	-2 100	0	0	0	0
Renteinntekter, Lier boligselskap	-5 053	-4 935	-4 821	-4 709	-4 573	-4 455	-4 341	-4 229
Inntekt avdrag, Lier boligselskap	-3 378	-3 378	-3 378	-3 378	-3 378	-3 378	-3 378	-3 378
Tjenestekjøp								
Drammen brann og feievesen	19 680	19 680	19 680	19 680	1 022	1 022	1 022	1 022
Oljevern/vern for akutt forurensing	53	53	53	53	0	0	0	0
Viva - veidrift	21 735	21 585	22 385	22 385	3 322	3 172	3 972	3 972
Vann og avløp								
Inntekter VIVA Kapitalkost Vann	-12 661	-14 683	-16 945	-18 472	-2 622	-4 644	-6 906	-8 433
Inntekter VIVA Kapitalkost Avløp	-27 028	-29 136	-33 451	-43 843	-7 148	-9 256	-13 571	-23 963
Utbytte								
Utbytte fra selskaper	-10 000	-20 000	-20 000	-22 000	1 700	-8 300	-8 300	-10 300
Annet								
KS Miljøutvalget – informasjonstiltak	200	200	200	200	0	0	0	0
Netto driftsresultat								
Overføring til investering	10 000	10 000	10 000	10 000	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000
Disposisjonsfond	5 066	9 632	4 021	9 234	-2 239	2 327	-3 284	1 929
Sum 700 fellesområdet	-1 379 924	-1 381 034	-1 379 884	-1 379 434	-56 031	-57 141	-55 991	-55 541
702 Overføring til kirke	14 929	14 929	14 929	14 929	329	329	329	329
Totalt sentral budsjettering	-1 364 995	-1 366 105	-1 364 955	-1 364 505	-55 702	-56 812	-55 662	-55 212

* totalt avsatt til disposisjonsfond i perioden er 27,953 mill kr.

Vedlegg 2 - Vedtatte inv. HP 2018-2021 for 2019-2022 med prisstigning og endringer

Investeringsprosjekter uten selvkostområdene

Grønt er endringer, rødt er nye prosjekter.

Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 19-22	2019	2020	2021	2022
Lier Kommune								
Sykehjem								
9450 Utstyr institusjonskjøkken	løp.			968	242	242	242	242
Prisstigning					7	7	7	7
Idrett/friluftsliv								
8410 Kommunedelplan idrett/friluftsliv	løp.			4 460	1 115	1 115	1 115	1 115
Prisstigning					31	31	31	31
5356 Maskininvesteringer	løp.			3 364	841	841	841	841
Prisstigning					24	24	24	24
8512 Sikring av tunnel på turvei	avsl.	2 502	1 661	841	841			
Prisstigning					24			
9495 Oppgradering/videreutvikling friområder/turstier	løp.			2 188	547	547	547	547
Prisstigning					15	15	15	15
Kultur								
8437 Kulturinvesteringer	løp.			2 356	589	589	589	589
Prisstigning					16	16	16	16
8537 Fast investering til IKT/digitale løsninger	løp.			600	150	150	150	150
Prisstigning					4	4	4	4
8539 Opprusting av uteanlegg ved skoler mm	løp.			6 000	1 500	1 500	1 500	1 500
Prisstigning					42	42	42	42
Kirke/gravlunder								
8409 Kirkeinvesteringer	løp.			13 460	3 365	3 365	3 365	3 365
Prisstigning					94	94	94	94
8438 Kirkegårder	løp.			3 788	947	947	947	947
Prisstigning					27	27	27	27
Kart og oppmåling								
9520 Kartverk	løp.			2 336	584	584	584	584
Prisstigning					16	16	16	16
9522 Utstyr planseksjon	løp.			444	111	111	111	111
Prisstigning					3	3	3	3
IKT-tjenester								
8200 IKT handlingsplanen	løp.			22 972	5 743	5 743	5 743	5 743
Prisstigning					161	161	161	161
Annet								
9951 Boligpolitiske virkemidler	løp.			22 000	5 500	5 500	5 500	5 500
Prisstigning					154	154	154	154
9953 Sikkerhetsavsetning (kommunen er selvasurandør)	løp.			4 100	1 025	1 025	1 025	1 025
Prisstigning					29	29	29	29
8004 Egenkapital KLP	løp.			12 264	3 066	3 066	3 066	3 066
Prisstigning					86	86	86	86
Totalt Lier Kommune				102 141	26 899	26 034	26 034	26 034

Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 19-22	2019	2020	2021	2022
LEKF								
Skolebygg								
8520 Heia skole. D-fløy. Oppgradere fasade m/vinduer	avsl.	3 155		3 155	3 155			
Prisstigning				88	88			
8524 Oddevall skole - energiltak isolere vinduer ny fløy a	avsl.	3 078		3 078		3 078		
Prisstigning				86		86		
8525 Gullaug skole - utskifting av vinduer	avsl.	3 078		3 078		3 078		
Prisstigning				86		86		
8497 Sylling barneskole - oppgradere ventilasjon	avsl.	4 073	1 200	2 873	2 873			
Prisstigning				80	80			
8506 Egge skole. Ventilasjonsanlegg	avsl.	20 635	5 245	15 390	7 695	7 695		
8506 Flytte midler				0	-7 695		7 695	
Prisstigning				430		215	215	
Sykehjem								
9547 Liertun- Oppgradering generell	avsl.	10 769	7 088	3 681		3 681		
Prisstigning				103		103		
9550 Fosshagen fase 2	avsl.	166 000	26 000	140 000	50 000	90 000		
9550 Flytte midler				0	-20 000	20 000		
9551 Fosshagen fase 3	avsl.	100 000		100 000			100 000	
9551 Flytte midler					10 000		-10 000	
Bygg felles								
9303 Oppgradering ihht tilstandsanalyse og tiltaksplan	løp.			69 872	17 468	17 468	17 468	17 468
Prisstigning				1 956	489	489	489	489
9555 Bygg og eiendomsutredninger	løp.			4 104	1 026	1 026	1 026	1 026
Prisstigning				116	29	29	29	29
Totalt LEKF				348 060	65 179	147 005	116 893	18 983

Investeringskostnader vei – Viva

Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 19-22	2019	2020	2021	2022
Viva - Vei								
9253 Faste dekker. Løpende investering	løp	6 800		6 800	1 680	1 680	1 680	1 680
9253 prisjustering					20	20	20	20
9290 Veg og gatelys	løp	2 240		2 240	560	560	560	560
9309 Utbedring S.Eggevei og Baneveien	avsl	14 310	8 910	5 400	1 350	1 350	1 350	1 350
9319 Opprydding i forhold til grenser	avsl	1 280	630	650	650			
9508 Sanering Nøste - oppgradering av vei	avsl	4 250	1 850	2 400	1 000	1 400		
9511 Utbedring av bruer ihht rapport av desember 2012	avsl	9 590	5 190	4 400	1 100	1 100	1 100	1 100
9528 Oppgradering Grøttegata	avsl	13 000	3 000	10 000	3 000			
9528 Økning					1 000	6 000		
9529 Årkvislaveien oppgradering	avsl	32 000	6 000	26 000	9 000			
9529 Økning						17 000		
9537 Fagerliåsen, renovering av veier i boligfelt	avsl	4 000		4 000	4 000			
9538 Gullaugkleiva mellom Kovestadveien og Røyken grense	avsl	4 500		4 500	4 500			
9273 Mindre anlegg vei	løp	4 800		4 800	1 200	1 200	1 200	1 200
9254 Trafikksikkerhetstiltak. Årlig bevilgning	løp	20 000		20 000	5 000	5 000	5 000	5 000
9394 Oppgradering av bekkeinntak og stikkrenner	løp	0		0	500	500	500	
9394 Reduksjon					-500	-500	-500	
xxxx Tiltak ihht. Hovedplan overvann	løp	7 500		7 500	1 500	2 000	2 000	2 000
xxxx Forsterkning av eksisterende gang- og sykkelveier	løp	3 000		3 000		1 000	1 000	1 000
xxxx Opparbeidelse av nye gang- og sykkelveier	løp	6 000		6 000		2 000	2 000	2 000
xxxx Forsterking av veier i Gifstadområdet	avsl	7 000		7 000			1 000	6 000
xxxx Rehabilitering av Ringveien vest	avsl	6 000		6 000		1 000	2 000	3 000
9395 Veilysoppgradering	avsl	22 000	2 000	20 000	5 000	5 000	5 000	5 000
9396 Eikseterveien, fortau Sognaveien - Sønderhellene	avsl	10 000	5 000	5 000	5 000			
9397 Overvannshåndtering Linneslia	avsl	1 000	1 000	0	1 000			
9397 Reduksjon	avsl				-1 000			
9399 veiplanlegging i forbindelse med fjordbyen	avsl.	500		500		500		
Totalt vei				145 690	45 560	46 810	23 910	29 910

Investeringsprosjekter selvkostområdene

Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 19-22	2019	2020	2021	2022
VIVA - VA								
9000 Generell ledningsfornylse - vann	løp	10 000		10 000	2 500	2 500	2 500	2 500
9100 Generell ledningsfornylse og tilknytning av nye abonnenter	løp	18 500		18 500	5 500	5 500	5 500	5 500
9100 reduksjon					-3 500			
9747 Sanering Engersand	avsl	39 000	24 000	15 000	11 000			
9747 Økning					4 000			
9755 Sanering Hårbergbakken	avsl	5 000	3 000	2 000	2 000			
9756 Utbedring av pumpestasjoner	avsl	9 500		9 500	2 000			
9756 Økning						2 500	2 500	2 500
9748 Skolejordet / Vivelstad	avsl	4 000		4 000	4 000			
9757 Sjøstad - Delekant	avsl	16 000	4 500	11 500	8 000	2 500		
9757 endring					-8 500		8 000	
9757 økning						750	750	
9758 Poverudbyen	avsl	22 000	4 000	18 000		18 000		
9758 Endring						-9 000	9 000	
9759 Separering Heggtoppen	avsl	1 000		1 000		1 000		
9765 Oppdatering av kartverk	avsl	2 000	1 000	1 000	500	500		
9765 Endring					-500		500	
9769 Sanering Egge skole - Askveien	avsl	500		500		500		
9771 Hallingstad - Larsehagan. Fornylse i samarbeid med GVV	avsl	0		0		8 000		
9771 Endring						-8 000		
9773 Tilknytning av abonnenter ved Gullaugkleiva	avsl	0		0		1 000		
9773 Endring						-1 000		
9775 Infrastrukturplan vann og avløp Fjordbyen	avsl	10 500	2 500	8 000	2 000	2 000	2 000	2 000
9778 GVD-administrasjonstilskudd	løp	0		0	500	500	500	
9778 Endring					-500	-500	-500	
9505 Sanering Nøste - Drammen	avsl	68 230	20 230	48 000	15 000	15 000	18 000	
9783 Sanering Heggtoppen - E18	avsl	14 000		14 000			500	
9783 Økning							1 500	12 000
9784 Sanering Haskoll	avsl	14 000		14 000			1 000	
9748 Økning								13 000
9785 Prosjekter definert i sanerings- og utbyggingsplanen	avsl	0		0			50 000	
9785 Endring							-50 000	
9787 Overvann Sjøstad	avsl	11 000	8 000	3 000	3 000			
9788 Skallsikring - nytt nøkkelsystem	avsl	4 100	200	3 900	1 500			
9788 Økning						2 400		
xxxx Vannledning Sylling - Tronstad	avsl	2 000		2 000	2 000			
xxxx Sanering Reistadlia	avsl	13 000		13 000	13 000			
xxxx Fornylse Tranby	avsl	62 000		62 000	2 000	20 000	15 000	25 000
xxxx Ny renseløsning	avsl	370 000		370 000	10 000	10 000	150 000	200 000
xxxx Reistadlia - nytt høydebasseng	avsl	2 500		2 500	2 500			
Totalt selvkost				631 400	78 000	74 150	216 750	262 500

Vedlegg 3 – Handlingsrommet

Det er krevende ut fra dokumentet å se hvilket reelt handlingsrom Lier har for omprioriteringer. Dette ønsker rådmannen å synliggjøre for å gi politikerne valgmulighet ved å synliggjøre elementer man kan justere.

Reduksjon av rammene på tjenesteområdene

Dersom rammene til tjenesteområdene kuttet vil dette kunne brukes innenfor andre tjenesteområder eller til finanskostnader. Det ligger allerede inne forutsetning om reduksjoner i rammene for perioden. Disse vil komme på toppen av disse kuttene.

Tall i hele tusen	2019	2020	2021	2022
Nettorammer på tjenesteområdene	1 364 995	1 366 105	1 364 955	1 364 505
1% reduksjon på tjenesteområdene utgør	13 650	13 661	13 650	13 645
Netto driftsresultat	28 716	33 293	27 671	32 879
Netto driftsresultat i % av driftsinntekten	1,58 %	1,82 %	1,51 %	1,78 %

Reduksjon netto driftsresultat

Det er mål om et netto driftsresultat over tid på minst 1,75.

Netto driftsresultat i perioden:

Tall i hele tusen	2019	2020	2021	2022
Overføring til investeringer	10 000	10 000	10 000	10 000
Avsetninger til disposisjonsfond	5 066	9 632	4 021	9 234
Netto driftsresultat	15 066	19 632	14 021	19 234
Netto driftsresultat i % av inntekter	0,83 %	1,08 %	0,77 %	1,04 %

Det å fjerne handlingsrommet vil si å redusere netto driftsresultat til 0. Konsekvensen er at det ikke er anledning å sette av midler til disposisjonsfondet, og at alle investeringene må lånefinansieres. Netto driftsresultatet har også en bufferfunksjon mht. merforbruk. Dersom netto driftsresultat reduseres vil bufferfunksjonen reduseres. Risikoen for at kommunen kan gå med underskudd vil da øke.

Reduserte overføringer til investeringer

Konsekvensen av å bruke egenkapitalen til drift i stedet for investeringer, er ytterligere låneopptak. Dette medfører høyere renter og avdrag.

Tall i hele tusen	2019	2020	2021	2022	Totalt
Investeringer inkl. mva (eks. selvkostområde)	239 967	226 878	176 266	99 856	742 967
Egenfinansiering av investeringer	10 000	10 000	10 000	10 000	40 000
Sum	4,2 %	4,4 %	5,7 %	10,0 %	5,4 %

Inntekspotensialet fra eiendomsskatt

I 2018 har 370 kommuner innført eiendomsskatt. Fra 2019 er det innført en del endringer mht. muligheten for å innføre eiendomsskatt. Eiendomsskatt skal det første året innføres med 1 promille og kan økes med inntil 1 promille i året.

Lier kommune har ikke utført noen grundig analyse av inntektsgrunnlaget for eiendomsskatt. For eiendomsskatt i hele kommunen utgjør likevel et anslag på 1 promille eiendomsskatt, minimum 20 millioner. Anslaget er forsiktig og er ikke analysert for hver enkelt av de ulike alternativene kommuner nå kan ha som utskrivningsgrunnlag. Det er ikke anledning til å innføre eiendomsskatt på landbrukseieendommer.

I oversikten under er de ulike utskrivningsalternativene som gjelder fra 2019 listet.

Nye utskrivningsalternativ fra 2019

- a) faste eiendommer i hele kommunen
faste eiendommer i klart avgrensa område som helt eller delvis er utbygd på byvis eller der
- b) slik utbygging er i gang
berre på kraftverk, vindkraftverk, kraftnett og anlegg omfatta av særskattereglene for
- c) petroleum
berre på næringseigedom, kraftverk, vindkraftverk, kraftnettet og anlegg omfatta av
- d) særskattereglene for petroleum
- e) eigedom både underbokstav b og c
- f) eigedom både underbokstav b og d
- g) faste eigedomar i heile kommunen, unnateke næringseigedom, kraftværk, vindkraftværk
kraftnettet og anlegg omfatta av særskattereglene for petroleum

Forslag i statsbudsjettet fra regjeringen:

- *Maksimal skattesats for bolig- fritidseiendommer foreslås redusert fra syv til fem promille.*
- *Det er foreslås tvungenreduksjonsfaktor på minimum 30 prosent i takstene på bolig- og fritidseiendommer*
- *Det foreslås tvungen statlig taksering (formuesgrunnlagstaksering) av boligeiendommer.*

Ingen av disse forslagene påvirker anslag for mulig eiendomsskatt i Lier i fireårsperioden ettersom det dels kommer til anvendelse etter fireårsperioden, og dels allerede har ligget til grunn for beregninger av mulig eiendomsskatt fra 2019.

Redusert avsetning til disposisjonsfondet

Konsekvensene av ikke å sette av midler til disposisjonsfondet er mindre handlingsrom når uforutsette ting skjer i kommuneøkonomien. Det kan eksempelvis være høyere rente eller økt investeringsbehov. Anbefalt størrelse på disposisjonsfondet er minimum 5 prosent av inntektene og helst over 8 prosent av driftsinntektene.

Ved utgangen av 2018 vil Lier ha et disposisjonsfond på rundt 126,5 mill. kr. En del av fondet er koblet til konkrete formål, blant annet avsetninger for å ivareta forpliktelsene ved over- og underskuddsordningen. Av fondet er det 109,6 mill. kr som ikke er knyttet til konkrete formål.

Tall i hele tusen	2018	2019	2020	2021	2022
Avsetning til disposisjonsfond		5 066	9 632	4 021	9 234
Disposisjonsfond totalt	126 505	131 571	141 203	145 224	154 458
I % av inntekter	7,6 %	7,2 %	7,7 %	7,9 %	8,4 %
Disposisjonsfond uten bindinger	109 597	114 663	124 295	128 316	137 550
I % av inntekter	6,6 %	6,3 %	6,8 %	7,0 %	7,5 %
	1 663 327	1 820 523	1 824 560	1 831 045	1 842 872

Vedlegg 4 – Utvalgsoversikt

Rammer pr. virksomhet	Ramme 2018	Endringer fra 2018 til 2019							Utvalg
		Pris og lønn	Interne flyttinger	Realvekst	2019	2020	2021	2022	
Grunnskole	285 168	4 687	0	2 120	291 975	292 475	292 475	292 475	GBK
PP-tjenesten	12 739	136	0	0	12 875	12 875	12 875	12 875	GBK
Sum grunnskole	297 907	4 823	0	2 120	304 850	305 350	305 350	305 350	
150-156 Barnehage	208 105	5 375	0	10 100	223 580	226 930	226 930	226 930	GBK
Vedtakskontor	9 995	140	0	0	10 135	10 135	10 135	10 135	HSO
Felles omsorg	8 371	-88	-6 312	500	2 471	2 471	2 471	2 471	HSO
Lege, legevakt og samhandlingsreformen	24 409	1 296	0	0	25 705	25 705	25 705	25 705	HSO
Hjemmetjenesten	61 761	937	-508	0	62 190	62 190	62 190	62 190	HSO
Nøstehagen	37 787	559	128	136	38 610	38 610	38 610	38 610	HSO
Liertun	40 966	678	5 778	0	47 422	47 422	47 422	47 422	HSO
Sentralkjøkken	10 404	161	0	0	10 565	10 565	10 565	10 565	HSO
Bofellesskap Bratromveien 7/9/11	13 084	225	980	0	14 289	14 289	14 289	14 289	HSO
Fosshagen samlet	66 507	1 085	-574	2 125	69 143	69 143	69 143	69 143	HSO
Sum Helse og omsorg	273 284	4 993	-508	2 761	280 530	280 530	280 530	280 530	
Felles Velferd	6 208	1 009	-14 827	12 143	4 533	4 533	4 533	4 533	HSO
Praktisk bistand org. som BPA og utadretta team	14 077	0	-14 077	0	0	0	0	0	HSO
Helsetjeneste barn og unge	20 312	309	0	0	20 621	20 621	20 621	20 621	HSO
Tjenester til barn og ungdom med funksjonsnedsettelse	28 247	393	0	0	28 640	28 640	28 640	28 640	HSO
Psykisk helse og rus - Tjenester til voksne	27 421	459	508	-1 000	27 388	27 388	27 388	27 388	HSO
EMI - Regnbuen bofellesskap	792	112	0	-750	154	154	154	154	HSO
Barnevernstjenesten	35 172	440	0	5 000	40 612	40 612	40 612	40 612	HSO
NAV	42 771	825	0	-2 750	40 846	40 746	40 746	40 746	HSO
Flyktningetjenesten	25 318	408	2 211	0	27 937	27 937	27 937	27 937	HSO
Ytre Lier bofellesskap for funksjonshemmede	0	0	0	0	0	0	0	0	HSO
Øvre Lier bofellesskap for funksjonshemmede	0	0	0	0	0	0	0	0	HSO
Tjeneste til voksne med funksjonsnedsettelser	84 458	1 785	28 904	0	115 147	115 147	115 147	115 147	HSO
Voksenopplæringen	8 726	55	0	0	8 781	8 781	8 781	8 781	HSO
Sum Velferd	293 502	5 795	2 719	12 643	314 659	314 559	314 559	314 559	
Kulturskolen	7 164	95	0	0	7 259	7 259	7 259	7 259	GBK
Lier Bibliotek	5 600	79	0	0	5 679	5 779	5 779	5 779	GBK
Kultur og fritid - Kultur	15 124	341	0	-450	15 015	14 715	14 715	14 715	GBK
Kultur og fritid - Park og idrett	8 294	129	0	150	8 573	8 673	8 673	8 673	MU
Sum kultur	36 182	644	0	-300	36 526	36 426	36 426	36 426	
LIER EIENDOMSSKAP KF	81 548	1 349	0	-295	82 602	81 862	81 862	81 862	FM - felles
Sum Infrastruktur	81 548	1 349	0	-295	82 602	81 862	81 862	81 862	
Planseksjonen	8 252	-220	0	-950	7 082	6 932	6 932	6 932	PU
SPREDT AVLØP	0	0	0	0	0	0	0	0	PU
Landbruksforvaltningen	3 622	-52	0	50	3 620	3 620	3 620	3 620	MU
Sektor Samfunn	15 743	198	0	-750	15 191	15 691	14 191	14 191	MU
Områdeutvikling	300	6	0	0	306	306	306	306	MU
Sum Plan Samfunn	27 917	-68	0	-1 650	26 199	26 549	25 049	25 049	
Kemnerkontoret	5 615	80	0	0	5 695	5 695	5 695	5 695	FM
Rådmannsteamet	13 231	51	0	0	13 282	13 282	13 282	13 282	FM
LIER IKT	14 912	223	0	600	15 735	15 135	14 835	14 835	FM
STAB/STØTTE	-366	0	0	0	-366	-366	-366	-366	FM
RÅDGIVNINGSENHETEN	10 293	15	0	700	11 008	10 308	10 308	10 308	FM
ØKONOMI, INNKJØP, STATISTIKK OG RAPPORTERIN	8 959	65	0	500	9 524	9 524	9 524	9 524	FM
SERVICE, INFORMASJON OG DOKUMENTENHETEN	19 494	291	0	850	20 635	19 485	20 335	19 485	FM
HR ENHETEN	18 710	226	0	1 600	20 536	20 836	20 636	21 036	FM
Sum fellestjenester	90 848	951	0	4 250	96 049	93 899	94 249	93 799	
Fellesområdet	-1 323 893	-23 862	-2 211	-29 958	-1 379 924	-1 381 034	-1 379 884	-1 379 434	FM - felles
Overføring Kirke	14 600	329	0	0	14 929	14 929	14 929	14 929	FM - felles
Sum Fellesområdet	-1 309 293	-23 862	-2 211	-29 629	-1 364 995	-1 366 105	-1 364 955	-1 364 505	
Sym Totalt	0	0	0	0	0	0	0	0	
Sum tjenesteområdene	1 169 947	23 862	2 211	29 629	1 364 995	1 366 105	1 364 955	1 364 505	
Fellesområdene	-1 169 947	-23 862	-2 211	-29 629	-1 364 995	-1 366 105	-1 364 955	-1 364 505	
Totalt	0	0	0	0	0	0	0	0	

Rammer pr. utvalg	Ramme 2018	Endringer fra 2016 til 2017			Nye rammer			
		Pris og lønn	Interne flyttinger	Realvekst	2019	2020	2021	2022
GRUNNSKOLE-, BARNEHAGE- OG KULTURUTVALGE	533 900	10 713	0	11 770	556 383	560 033	560 033	560 033
HELSE-, SOSIAL- OG OMSORGSUTVALGET	566 786	10 788	2 211	15 404	595 189	595 089	595 089	595 089
MILJØUTVALGET	27 959	281	0	-550	27 690	28 290	26 790	26 790
PLANUTVALGET	8 252	-220	0	-950	7 082	6 932	6 932	6 932
FORMANNSKAPET	90 848	951	0	4 250	96 049	93 899	94 249	93 799
FORMANNSKAPET - FELLESOMRÅDER OG KOMMU	-1 227 745	-22 513	-2 211	-29 924	-1 282 393	-1 284 243	-1 283 093	-1 282 643
Totalt	0	0	0	0	0	0	0	0

Vedlegg 5 - Oversikt over vedtak i utvalgene

Gjennom året har utvalgene gjort vedtak med henvisning til handlingsprogrammet.

Sak	Vedtak	HP 19-22
Formannskapet 13.9.2018 47/2018 Glitre bofellesskap - finansiering nytt bygg.	Formannskapets innstilling til kommunestyret, vedtakets pkt 5: Økt behov for investeringsmidler bevilges opp og tas inn i investeringsbudsjettet i HP 2019-2022.	Vedtaket er bevilget opp.
Formannskapet 11.10.2018 65/2018 Bygging og drift av ny kunstgressbane på Lierskogen	Vedtaket pkt. 5: Med forbehold om den kommunale finansieringen, som også omfatter forskuttering av spillemidlene, som til sammen blir kr. 3 500 000 inkl. mva, er banen planlagt bygd i 2019. Finansiering og økt driftsramme besluttet endelig i handlingsprogrammet for 2019-22.	Vedtaket er bevilget opp.
Formannskapet 11.10.2018 69/2018 Organisering av kommunaltekniske tjenester og Alier AS.	Formannskapets innstilling til kommunestyret, vedtakets pkt 2.11: Rådmannen gis fullmakt til å starte prosess om lokasjon da dette er kritisk for flere delprosesser i avviklingen. Investering iflg.m. lokasjon vedtas over Lier kommune sitt Handlingsprogram for 2019 – 2022.	Vedtaket er bevilget opp.
HSO/Formannskapet 5 kommunale VTA plasser (formannskapet 42/2018) Det ble bevilget kr. 200 000 i 2. tertial 2018. Helårseffekten for 2019 må innbakes i HP-2019	1. Lier kommune etablerer 5 nye VTA-plasser 2. Det forutsettes at Lier ASVO ikke behøver å ansette flere veileder. 3. kommunale merkostnader til VTA deltakelse kr. 600 000 finne dekning i 2.tertial	Vedtaket er bevilget opp.
Miljøutvalget 21.3.2018 19/2018 Forslag om handlingsplan mot mikroplastforurensning	Det tas sikte på å utarbeide en handlingsplan mot spredning av mikroplast. Rådmannen bes vurdere finansiering i HP 2019-22.	Vedtaket er bevilget opp i 1. tertial.
Miljøutvalget 6.6.2018 (også kommunestyret) 45/2018 Klimanøytralt Liersamfunn 20130	Det foreslås som delmål at Lier kommunes drift skal være klimanøytral i 2025. Målet vedtas endelig i HP 2019-2022 og skal nås gjennom utslippsreducerende tiltak og kompensering for resterende utslipp gjennom klimavoter/ opprinnelsesgarantier for grønn strøm. Kompensering for kommunens gjenværende utslipp må skje gradvis gjennom opptrapping. Dette skal vurderes i HP 2019-22.	Bevilget i «grønn strøm», samt etablering av opptrappingsplan for klima- tiltak fram mot 2025.

Vedlegg 6 - Oversikt over avgifter, gebyrer og egenbetalinger

Noen av prisene styres av forskrifter og kan endre seg etter at handlingsprogrammet er trykket. Se Lier kommunes nettsider for de siste oppdaterte prisene.

Type	Betalingssatser 2018	Betalingssatser 2019
1. Heldagsbarnehage	Satser pr måned	Satser pr måned
Pris for heldagsplass	kr 2 910,-	kr 2 990,-
Kostpenger**	kr 290,-	kr 300,-
Gebyr deltidsplass	kr 115,-	kr 120,-
Dagplass**	kr 200,-	kr 210,-
*Iht. fastsatte kriterier		
**Justeringen trer i kraft fra 01.02 aktuelt år pga. forskuddsbetaling		
Betaling 11 måneder pr. år.		
2. Skolefritidsordning for elever fra 1. - 7. trinn	Priser pr. mnd	Priser pr. mnd
Kost - full plass	kr 210,-	kr 215,-
1 dag	kr 650,-	kr 670,-
2 dager	kr 1 310,-	kr 1 345,-
3 dager	kr 1 960,-	kr 2 015,-
4 dager	kr 2 610,-	kr 2 685,-
5 dager	kr 2 810,-	kr 2 890,-
Før skoletid	kr 730,-	kr 750,-
Etter skoletid	kr 2 470,-	kr 2 540,-
Dagsats	kr 205,-	kr 210,-
3. Hjemmehjelp for eldre og uføre	Makspris pr. mnd.	Makspris pr. mnd.
Pris 1G-2G styres av forskrift (endres når forskriften endres i november)		
Under 1G	kr 0,-	Forskrift
1G – 2G	kr 205,-	Forskrift
2G - 3G	kr 1 005,-	kr 1 035,-
3G - 4G	kr 1 510,-	kr 1 550,-
4G - 5G	kr 2 350,-	kr 2 415,-
5G - 6G	kr 3 015,-	kr 3 100,-
6G - 7G	kr 3 690,-	kr 3 795,-
7G - 8G	kr 4 025,-	kr 4 140,-
8G -	kr 4 695,-	kr 4 825,-
Timesprisen justeres med prisstigningen (deflator). Timesprisen kan ikke overstige selvkost (Forskrift om egenandel for kommunale helse- og omsorgstjenester). Selvkost er gjennomsnittlig timelønn inkl. sosiale utg. + administrasjonsutgifter (10 % av lønnskost). Selvkost er beregnet til 360 kr. timen		
	Timesats: kr 339,-	Timesats: kr 349,-

Type	Betalingssatser 2018	Betalingssatser 2019
4. Trygghetsalarmer, månedsleie	Pris leie pr. mnd:	Pris leie pr. mnd:
Under 1 G	kr 0,-	kr 0,-
1-2 G	kr 118,-	kr 122,-
2-3 G	kr 355,-	kr 365,-
Over 3 G	kr 380,-	kr 390,-
5. Korttidsopph. unntatt avlastning		
Forskrift om egenandel for kommunale helse- og omsorgstjenester Prisene endrer seg iht. endringer i forskriften. Normalt publiseres nye satser i desember året før. Ved korttidsopphold mer enn 60 døgn i løpet av et kalenderår gjelder satsene for langtidsopphold. Pr. dag/nattopphold		
Sats pr døgn for korttidsopphold :	kr 160,-	Forskrift
Dagopphold:	kr 80,-	Forskrift
Lier kommune følger statens maksimale satser, og endrer satsene i henhold til gjeldende regelverket. Nye satser blir offentliggjort i november		
6. Institusjon – langtidsopphold		
Forskrift om egenandel for kommunale helse- og omsorgstjenester		
Fribeløp	kr 8 200,-	Forskrift
For inntekt 1G	75 %	Forskrift
For overskytende inntekt	85 %	Forskrift
Beboer som, uten selv å ønske det, legges på dobbeltrom skal ved beregningen tilstås et fribeløp på kroner 39 300 pr. år. Lier kommune tar statens maksimale satser, og følger endringer i regelverket.		
7. Fellesutgifter i boliger på Liertun og Nøstehagen		
Egenbetaling for fellesutgifter pr. mnd	kr 485,-	kr 500,-
8. Kjøkkendrift		
Middagsmat til eldre og uføre		
Pr. porsjon middag	kr 64,-	kr 66,-
Pr. porsjon dessert	kr 16,-	kr 17,-
Full kost for boliger med service fra kommunen	kr 3 620,-	kr 3 720,-
Kantinene		Egne lister øker med 2,8 %
9. Norskkurs - Voksenopplæring		
<u>Priser for bedrifter</u>		
Undervisningsmateriell per person	kr 575,-	kr 800,-
Lærertingter per time for en hel gruppe	kr 920,-	kr 920,-
<u>Interne kurs hvor deltakeren betaler selv</u>		
Pr. time dagtid	kr 46,-	kr 50,-
Pr. time kveldstid	kr 69,-	kr 70,-

Type	Betalingssatser 2018	Betalingssatser 2019
9. Kunnskapsprøve for å åpne spisested		
Fastsatt i "Forskrift om etablererprøve for styrer av serveringssted."		
Etablererprøve for serveringsvirksomhet	kr 400,-	Forskrift
10. Gebyr for salg og skjenking av alkoholholdige drikker		
Følger "Forskrift om omsetning av alkoholholdig drikk mv." og justeres ved endringer i forskriften. Kapittel 6 i forskriften fastsettes for ett kalenderår om gangen, og fastsettes normalt i desember året før de gjelder. Bevillingsgebyret fastsettes på grunnlag av forventet omsatt mengde alkoholholdig drikk:		
Salg av øl		
vareliter for alkoholholdig drikk i gruppe 1	kr 0,21,-	Forskrift
vareliter for alkoholholdig drikk i gruppe 2	kr 0,57,-	Forskrift
Bevillingsgebyret utgjør pr. år minimum	kr 1 630,-	Forskrift
Skjenking	kr 0,47,-	Forskrift
pr. vareliter for alkoholholdig drikk i gruppe 1	kr 1,24,-	Forskrift
pr. vareliter for alkoholholdig drikk i gruppe 2	kr 4,09,-	Forskrift
pr. vareliter for alkoholholdig drikk i gruppe 3		
Bevillingsgebyret utgjør pr. år minimum	kr 5 100,-	Forskrift
Ambulerende skjenkebevilling pr. gang	kr 360,-	Forskrift
Kunnskapsprøve i alkoholloven pr. gang	kr 400,-	Forskrift
11. Landbruksplaner		
Utarbeidelse av plan for tekniske tiltak og miljøtiltak i landbruket kr. pr time, eks.mva.	kr 650,-	kr 670,-
Utarbeidelse av gjødselplan kr. pr plan, eks.mva. + skifte, eks.mva.	kr 900,- kr 36,-	kr 925,- kr 37,-
12. Konesjonsgebyr		
Gebyr for behandling av: konesjonssaker	kr 5 000,-	kr 5 000,-
Delingssaker etter Jordloven	kr 2 000,-	kr 2 000,-
Gebyrene er fastsatt i forskrift (Landbruks- og matdepartementet)		

Type	Betalingssatser 2018	Betalingssatser 2019
13. Byggesak, planer, oppmåling m.v.		
<i>Gebyrregulativ og prisliste for planseksjonen behandles som egen sak parallelt med handlingsprogrammet. Her er en oversikt over de mest vanlige gebyrene/prisene:</i>		
Timespris for gebyr som beregnes etter medgått tid	kr 1 110,00	kr 1 140,00
Reguleringsplaner		
Reguleringsplaner i strid med overordnet plan		
Behandlingsgebyr	kr 93 210,00	kr 95 820,00
Arealgebyr pr. m2 for de første 20.000 m2	kr 6,16	kr 6,33,-
Arealgebyr pr. m2 over 20.001 m2	kr 4,31	kr 4,43,-
Reguleringsplaner i tråd med overordnet plan		
Behandlingsgebyr	kr 93 210,00	kr 95 820,00
Arealgebyr pr. m2 for de første 20.000 m2	kr 4,98	kr 5,12,-
Arealgebyr pr. m2 over 20.001 m2	kr 2,92	kr 3,00,-
Søknadsaker uten ansvarsrett		
- søkn. med gjennomsnitt total arbeidsmengde på under 2,5 timer	kr 2 120,00	kr 2 180,00
- søkn. med gjennomsnitt total arbeidsmengde på over 2,5 timer	kr 3 360,00	kr 3 450,00
Dispensasjon (§19-2)		
- dispensasjon som behandles administrativt på under 2,5 timer	kr 2 130,00	kr 2 190,00
- dispensasjon som behandles administrativt på over 2,5 timer	kr 5 540,00	kr 5 700,00
- dispensasjon som behandles politisk	kr 14 360,00	kr 14 760,00
Boligbygging (NS 3457)		
Tiltaksklasse 1	kr 25 760,00	kr 26 480,00
Tiltaksklasse 2	kr 32 300,00	kr 33 200,00
Tiltaksklasse 3	kr 51 510,00	kr 52 950,00
Opprettelse av grunneiendom mv (delingssøknad)		
Søknad i regulert område	kr 8 680,00	kr 8 920,00
Søknad i uregulert område	kr 10 690,00	kr 10 990,00
Oppretting av grunneiendom og festegrunn (matrikkelloven)		
Fra 0 m2 til 500 m2	kr 15 200,00	kr 15 630,00
Fra 501 m2 til 2000 m2	kr 20 190,00	kr 20 760,00
Arealer over 2 000 m2 betales i tillegg gebyr pr. påbegynt 1 000 m2	kr 1 910,00	kr 1 960,00
Kart		
Situasjonskart m/matrikkelbrev, reguleringsplan og naboliste	kr 1 790,-	kr 1 840,-
Plassering og andre oppmålingstjenester		
For andre gebyrer se eget gebyr- og prisregulativ. Behandles som egen sak parallelt med handlingsprogrammet		

Type	Betalingssatser 2018	Betalingssatser 2019
14. Lier bibliotek		
For bøker og utlånsmateriell		
a. Voksne og barn fra fylte 15 år, pr. puring	kr 35,-	kr 35,-
b. Barn under 15 år, pr. puring	kr 0,-	kr 0,-
Det kreves erstatning for bøker og annet materiell som etter 2 puringer ikke er tilbakelevert		
Bøker/lydbøker for voksne:	Kr 400 pr stk	Kr 400 pr stk
DVD:	Kr 200 pr stk	Kr 200 pr stk
Barn- og ungdomsbøker/-lydbøker, CD,:	Kr 200 pr stk	Kr 200 pr stk
Tidsskriftheft, tegneseriehefter:	Kr 100 pr stk	Kr 100 pr stk
Språkkurs, oppslagsverk etc:	Etter skjønn – basert på gjenkjøpspris	Etter skjønn – basert på gjenkjøpspris
15. Kulturskolen	Pr halvår	Pr halvår
Individuell undervisning 100 %	kr 1 850,-	kr 1 950,-
Storgruppe (teater, keramikk, tegne/male, Dirridam)	kr 1 850,-	kr 1 950,-
Dans barn - 45 min/uke	kr 1 300,-	kr 1 500,-
Dans ungdom - 60 min/uke	kr 1 550,-	kr 1 750,-
Kurs og prosjekter	Pr. kurs 500-1600	Pr. kurs 500-1600
Instrumentleie	kr 500,-	kr 500,-
Kulturskolen gir søskenmoderasjon etter følgende prinsipper:		
• Barn nr.2 gis 20% moderasjon av gjeldende elevpengesats, barn nr.3 gis 50% moderasjon av gjeldende sats.		
• Det gis ikke søskenmoderasjon på timer som kjøpes av korpsene, men søsken i andre disipliner gis moderasjon når de har søsken med korpselovplass.		
• Kulturskolen gir ikke søskenmoderasjon på kurs og prosjekter.		
16. Lier musikkverksted		
Lier Musikkverksted - deltakerbetaling pr år	kr 1 800,-	kr 1 800,-
17. Lierhallen (svømmehallen)		
Enkeltbillett voksen	kr 90,-	kr 90,-
Enkeltbillett barn	kr 45,-	kr 45,-
Enkeltbillett pensjonist/funksjonshemmet med ledsagerbevis	kr 45,-	kr 45,-
Klippekort voksen 12 klipp	kr 900,-	kr 900,-
Klippekort barn/pensjonist/funksjonshemmet 12 klipp	kr 450,-	kr 450,-
Leiepris pr. time - lokale lag/andre	kr 500/1000	kr 500/1000
18. Husleier		
Satser for husleie i kommunens boliger, satser for utleie av kommunens lokaler og anlegg.	Husleien blir prisjustert i forhold til avtale i husleiekontrakten. Kontraktene benytter total konsumprisindeks	Husleien blir prisjustert i forhold til avtale i husleiekontrakten. Kontraktene benytter total konsumprisindeks

Type	Betalingssatser 2018	Betalingssatser 2019
19. Baneleie ved Lier stadion, Tranby idrettspark og Sylling idrettspark		
Trening for lokallag er gratis. Klubbenes bruk av kunstgressbaner er gratis pga medfinansiering. Ellers brukes følgende priser		
· Kamper 11'er-9'er bane senior lokallag/utenbygds lag	kr 400,-/800,- pr. kamp	kr 400,-/800,- pr. kamp
· Kamper mindre baner senior lokallag/utenbygds lag	kr 200,-/400,- pr kamp	kr 200,-/400,- pr kamp
· Kamper barn og unge lokallag 11'er-9'er-bane/mindre bane	kr 100,-/50,- pr. kamp	kr 100,-/50,- pr. kamp
· Trening lokale bedriftslag hel bane/mindre bane	kr 200/kr 100 pr time	kr 200/kr 100 pr time
· Trening utenbygds lag/andre hel bane/mindre bane	kr 400,-/200,- pr time	kr 400,-/200,- pr time
· Cup/turering	kr 2 500,- pr. dag	kr 2 500,- pr. dag
· Fotballskole	kr 1 000,- pr dag	kr 1 000,- pr dag
· Videregående skole bruk av Lier stadions uteanlegg, årssum 2017 beregnet ut fra timepris, fra 2018 fastpris	kr 120 000,- pr år	kr 120 000,- pr år
Arr. teknisk vogn hentet og tilbakekjørt av leietaker	kr 500,- pr gang	kr 500,- pr gang
Arrangementsteknisk vogn med utkjøring	kr 1 000,- pr gang	kr 1 000,- pr gang
20. Utleiepriser for flerbrukslokaler/haller		
<i>Primært for lokale foreninger. Kan leies også av bedrifter og eksterne foreninger. Leies ikke ut til private arrangementer.</i>		
Fastleie:		
Trening/øvelser lokale lag med aktiviteter for barn/unge	Gratis	Gratis
Stor idrettshall lokale voksenlag/andre	kr 250/500 pr time	kr 250/500 pr time
Liten idrettshall lokale voksenlag/andre	kr 180/360 pr time	kr 180/360 pr time
Gymsal, aula/torg/møterom mm lokale voksenlag/andre	kr 110/220 pr time	kr 110/220 pr time
Enkeltarrangementer:		
Lokale foreninger i skolelokaler (ekskl. kulturscenen) man-fre	Gratis	Gratis
Stor idrettshall m/garderober - pr helgedag/dag	kr 350/700 pr time	kr 350/700 pr time
Liten idrettshall m/garderober + Høviktorget - pr helgedag/dag	kr 280/560 pr time	kr 280/560 pr time
Gymsal m/garderober, Heggtorget, Sylling aula - pr helgedag/dag	kr 210/420 pr time	kr 210/420 pr time
Møterom, kantine - pr dag - lokale lag/andre	kr 210/420 pr time	kr 210/420 pr time
Maxpris dag = pris x 7 t		
Tillegg for utvidet leie/utstyr, mangelfull rydding og skader		
21. Lier kulturscene		
Lokale foreninger over med eget utstyr gratis mandag-fredag. For øvrig brukes følgende priser:		
Lokalleie uten utstyr pr dag - lokalt kulturliv/andre	kr 2000/5 000	kr 2000/5 000
Lokalleie over mer enn to dager innrømmes rabatt.		
I tillegg betales leie for utstyr og praktisk hjelp, bl.a.:		
Bygget scene - lokalt kulturliv/andre	kr 1 000/2 000	kr 1 000/2 000
Leie lyd/lysutstyr m/en tekniker - lokalt kulturliv/andre	kr 6 000/12 000	kr 6 000/12 000
Leie lyd/lysutstyr m/to teknikere - lokalt kulturliv/andre	kr 10 000/16 000	kr 10 000/16 000
Leie stor prosjektor - lokalt kulturliv/andre	kr 1 000/3 000	kr 1 000/3 000
Leie trådløse mygger pr stk - lokalt kulturliv/andre	kr 200/500	kr 200/500
Leie flygel	kr 1 000/3 000	kr 1 000/3 000

Type	Betalingssatser 2018	Betalingssatser 2019
22. Engersand		
<i>Primært for lokale foreninger. Kan leies også av bedrifter og eksterne foreninger. Leies ikke ut til private arrangementer.</i>		
Engersand:		
Engersand mandag-torsdag dag/kveld, samt fredag på dagtid	kr 2 000,- pr dag	
Engersand fredag kveld, lørdag eller søndag - en dag	kr 3 000,- pr dag	
Engersand helg lørdag og søndag + evt. rigging fredag	kr 4 200 pr helg	
Fastleie barn og unge man-fre		Gratis
Utleie pr dag - lokale foreninger/andre		kr 1 500/3 000
Utleie pr uke - lokale foreninger/andre		kr 5 000/10 000
Lierbyen seniorsenter:		
Fastleie for lokale foreninger med særlig avtale med kommunen		Gratis
Utleie pr dag uten kjøkken - lokale foreninger/andre		kr 700/1 400
Utleie pr dag med kjøkken - lokale foreninger/andre		Kr 1 000/2 000
Lierbyen Perrongen:		
Fastleie for lokale foreninger med særlig avtae med kommunen		Gratis
Utleie pr dag - lokale foreninger/andre		Kr 500
<i>Tillegg for mangelfull rydding og skader</i>		
23. Inkassovarsler og gebyrer		
Gebyrer med hjemmel i lov og forskrift etter forsinkelsesrenteloven §3. Gebyrene følger eventuelle endringer i regelverket, oppdateres omkring nyttår.		
Rettsgebyr ved utlegg namsmannen	kr 1 921,-	Forskrift
Rettsgebyr ved tvangssalg	kr 2 373,-	Forskrift
Purregebyr	kr 70,-	Forskrift
Betalingsoppfordring	kr 210,-	Forskrift
Saksbehandlingsgebyr ved forliksrådsbehandlingk	kr 1 130,-	Forskrift
Saksbehandlingsgebyr ved begjæring om utleggk	kr 1 130,-	Forskrift
Saksbehandlingsgebyr ved begjæring om tvangssalg	kr 1 130,-	Forskrift
Tvangssalg besluttet	kr 10 170,-	Forskrift
For alle fakturakrav påløper forsinkelsesrenter med 9,5% p.a. fra forfall til betaling skjer.		

Type	Betalingssatser 2018		Betalingssatser 2019	
24. Vannforsyning	Uten mva	Inkl. mva	Uten mva	Inkl. mva
Årsavgift:				
Fastledd	kr 720,-	kr 900,-	kr 739,-	kr 924,-
Mengdeavhengig del pr. m3	kr 14,94	kr 18,69	kr 15,34	kr 19,18
Tilknytningsgebyr:				
Fast beløp	kr 15 200,-	kr 19 000,-	kr 15 200,-	kr 19 000,-
Annet:				
Tilleggsgebyr ved ikke etterkommet pålegg om utbedring av lekkasje	100% av ord. årsgebyr		100% av ord. årsgebyr	
Purregebyr avlesningskort	kr 72,-		kr 72,-	
Avlesningsgebyr	Faktiske kostnader		Faktiske kostnader	
Gebyrreduksjon – ikke varslet avbrudd > 24 timer	kr 334,-	kr 418,-	kr 334,-	kr 418,00
Gebyrreduksjon – ikke varslet avbrudd > 8 timer, 3 g./år eller flere	kr 334,-	kr 418,-	kr 334,-	kr 418,00
1. gangs test av vannmåler				
2. gangs test av vannmåler etter krav fra abonnent og resultat innenfor	Faktiske		Faktiske kostnader	
Stenging/gjenåpning	Faktiske		Faktiske kostnader	
Stipulert pris uten vannmåler, se egen prisliste i gebyrsak parallelt med HP.				
25. Avløp	Uten mva	Inkl. mva	Uten mva	Inkl. mva
Årsavgift:				
Fastledd	kr 720,-	kr 900,-	kr 739,-	kr 924,-
Mengdeavhengig del pr. m3	kr 27,13	kr 33,91	kr 27,84	kr 34,80
Tilknytningsgebyr:				
Fast beløp	kr 15 200,-	kr 19 000,-	kr 15 200,-	kr 19 000,-
Annet:				
Tilleggsgebyr ved ikke etterkommet pålegg om utbedring av lekkasje	100% av ord. årsgebyr		100% av ord. årsgebyr	
Tømming av slamavskiller, septiktanker, tette tanker, mv for sanitære avløpsvann:				
Tømming av septiktanker mv.				
Årlig tilsyn av avløpsanlegg		ikke mva		ikke mva
Tilsynskontorets personell, arbeid etter medgått tid jfr. Gebyrregulativets punkt 1.2	kr 526,-	pliktig	kr 526,-	pliktig
Beløpsgrense for overføring av utestående beløp jfr gebyrregulativets punkt 1.8	kr 1 026,-	ikke mva	kr 1 055,-	ikke mva
	kr 513,-	pliktig	kr 527,-	pliktig
Tankvolum til og med 3 m ³	kr 1 875,-	kr 2 343,-	kr 1 875,-	kr 2 343,-
Tankvolum større enn 3 m ³ til og med 6 m ³	kr 2 841,-	kr 3 551,-	kr 2 841,-	kr 3 551,-
Tankvolum større enn 6 m ³ til og med 12 m ³	kr 4 569,-	kr 5 712,-	kr 4 569,-	kr 5 712,-
Tankvolum større enn 12 m ³ + behandling av volum over 12 m ³	kr 5 305,-	kr 6 632,-	kr 5 305,-	kr 6 632,-
Ekstraarbeid ved tømming, pris per time	kr 1 258,-	kr 1 573,-	kr 1 258,-	kr 1 573,-
Utedo/tørntoilett, pris per tømming	kr 3 342,-	kr 4 178,-	kr 3 342,-	kr 4 178,-
Oppmøte uten å få tømt, pris per gang	kr 589,-	kr 736,-	kr 589,-	kr 736,-
Tillegg for utrykning	kr 968,-	kr 1 210,-	kr 968,-	kr 1 210,-
Søknad om utslippstillatelse, pris per sak		ikke mva		ikke mva
	kr 7 471	pliktig	kr 7 845,-	pliktig

Type	Betalingssatser 2018		Betalingssatser 2019	
26. Feiing (*Betalingssatser se pkt 26)	Uten mva	Inkl. mva	Uten mva	Inkl. mva
Vanlig skorsteinsløp (pr. stk)	kr 493	kr 616	kr 506,-	kr 632
Redusert pris for feiing av flere skorsteinsløp på samme boligenhet (pr. stk)	kr 251	kr 314	kr 258,-	kr 322
Tillegg for eier av boligenheten som ikke gir melding om at feiing ikke passer eller hvis skorsteinsløpet/ene ikke har vært tilgjengelig ved første fremmøte	kr 316	kr 395	kr 324,-	kr 405
Dersom feier ved 2. gangs fremmøte også møter "stengt dør" eller det er andre hindringer som medfører at feiing ikke lar seg gjennomføre, faktureres det fullt ut selv om feiingen ikke er gjennomført (prisen er avhengig av antall	Minimum		Minimum	
Skorsteinsløp tilknyttet større fyringsanlegg (pr. stk)	kr 493	kr 616	kr 505,-	kr 632
Skorsteinsløp i fabrikkskorstein (pr. løpemeter)	kr 862	kr 1 078	kr 883,-	kr 1 104
Røykrør/røykkanal tilknyttet vanlig skorsteinsløp (pr. stk, inntil 1 meter)	kr 106	kr 133	kr 108,-	kr 136
Røykrør/røykkanal tilknyttet vanlig skorsteinsløp (pr. stk, over 1 meter, i tillegg pr. løpemeter)	kr 97	kr 121	kr 99,-	kr 124
Røykrør/røykkanal fra større fyringsanlegg (pr. løpemeter)	kr 66	kr 83	kr 68,-	kr 85
Røykrør/røykkanal tilknyttet fabrikkskorstein (pr. løpemeter)	kr 143	kr 179	kr 146,-	kr 183
Fjerning av beksot – fresing av skorsteinsløp (pr. time)	kr 236	kr 295	kr 242,-	kr 302
Fritidsbolig - Feiing av vanlig skorsteinsløp når det utføres samtidig med tilsyn	kr 544	kr 680	kr 558,-	kr 697
Fritidsbolig - Feiing av vanlig skorsteinsløp på forespørsel = timepris			kr 252,-	kr 315
			kr 817,-	kr 1 021
27. Tilsyn med fyringsanlegg	Uten mva	Inkl. mva	Uten mva	Inkl. mva
Vanlig fyringsanlegg (pr. stk)	kr 1 267	kr 1 584	kr 1 298,-	kr 1 623,0,-
Redusert pris for tilsyn av flere fyringsanlegg på samme boligenhet (pr. stk)	kr 634	kr 793	kr 650,-	kr 812,0,-
Tillegg for eier av boligenhet som ikke gir melding om at tilsyn ikke passer ved første fremmøte (uavhengig av fyringsanlegg)	kr 430	kr 538	kr 441,-	kr 551,0,-
Dersom eier av boligenhet ved 2. gangs fremmøte også møter "stengt dør", faktureres det fullt ut	Minimum		Minimum	
Større fyringsanlegg (pr. stk)	kr 1 267	kr 1 584	kr 1 298,-	kr 1 623,0
Fabrikkfyringsanlegg (pr. stk)	kr 2 710	kr 3 388	kr 2 778,-	kr 3 472,0
Fritidsbolig - Tilsyn av vanlig fyringsanlegg - ett fyringsanlegg per enhet	kr 4 276	kr 5 345	kr 4 383,-	kr 5 479,0
			kr 1 760,-	kr 2 200,0
Betalingsbetingelser				
Hvis eier/bruker av fyringsanlegg som er varslet om feiing/tilsyn ikke er tilstede, eller det er tekniske eller andre forhold som feieren ikke kan lastes for som gjør at feiing/tilsyn ikke kan utføres, må eier betale for det utførte arbeidet som er reisetid, rapport og administrative tillegg.				
Hvis eier/bruker ønsker å flytte varslet tidspunkt (dag) for feiing/tilsyn, kan dette avtales med feierseksjonen som kan kontaktes enten ved personlig fremmøte, telefon, telefax eller e-post. Beboere som har vært på ferie, sykehusopphold og lignende kan avtale ny tid da de kommer tilbake til boligenheten.				
Hvis eier/bruker ønsker feiing/tilsyn utenom feierens rute, betales det vanlige satser.				
Hvis eier/bruker ønsker feiing/tilsyn etter endt arbeidstid, på vanlige ukedager, betales et pristillegg på 50 %.				
Hvis eier/bruker ønsker feiing/tilsyn på lørdager, betales et pristillegg på 100 %.				

Type	Betalingssatser 2018		Betalingssatser 2019	
28. Handel med fyrverkeri	Uten mva	Inkl. mva	Uten mva	Inkl. mva
Gebyr for behandling av søknad (inkl. adm. utg. ved første tilsyn)	kr 2 030,-	kr 2 538,-	kr 2 081,-	kr 2 601,-
Gebyr første gangs tilsyn (reisetid, kjøring og tilsyn)	kr 451,-	kr 564,-	kr 462,-	kr 578,-
Gebyr andre gangs tilsyn	kr 1 160,-	kr 1 450,-	kr 1 189,-	kr 1 486,-
29. Renovasjon	Uten mva	Inkl. mva	Uten mva	Inkl. mva
Standard abonnement	kr 2 669,-	kr 3 336,-	kr 2 722,-	kr 3 403,-
<u>Øvrige renovasjonsgebyrer</u>				
Samarbeid renovasjon (80 %)	kr 2 135,-	kr 2 669,-	kr 2 178,-	kr 2 722,-
Samarbeid renovasjon nedgravd løsning (100 %)	kr 2 669,-	kr 3 336,-	kr 2 722,-	kr 3 403,-
Stor familierenovasjon (130 %)	kr 3 470,-	kr 4 338,-	kr 3 539,-	kr 4 424,-
Hytterrenovasjon standard sommer (65 %)	kr 1 735,-	kr 2 169,-	kr 1 769,-	kr 2 212,-
Hytterrenovasjon samarbeid sommer (52 %)	kr 1 388,-	kr 1 735,-	kr 1 416,-	kr 1 769,-
Hytterrenovasjon standard helårs (100%)	kr 2 669,-	kr 3 336,-	kr 2 722,-	kr 3 403,-
Hytterrenovasjon samarbeid helårs (80%)	kr 2 135,-	kr 2 669,-	kr 2 178,-	kr 2 722,-
<u>Gebyr for tilleggstjenester</u>				
Tillegg for nedgravd/brannsikret løsning				
Gangtillegg standard renovasjon, pr 10 m	kr 400,-	kr 500,-	kr 424,-	kr 530,-
Gangtillegg storfamilie renovasjon, pr 10 m	kr 400,-	kr 500,-	kr 424,-	kr 530,-
Gangtillegg samarbeid renovasjon, pr 10 m	kr 200,-	kr 250,-	kr 212,-	kr 265,-
Gangtillegg samarbeid renovasjon 4-hjulsbeholder pr. 5 m	kr 200,-	kr 250,-	kr 212,-	kr 265,-
Ekstrasekk, pr stk.	kr 64,-	kr 80,-	kr 68,-	kr 85,-
Fradrag for hjemmekompostering	-kr 300,-	-kr 375,-	-kr 300,-	-kr 375,-

Vedlegg 7 – Kommunale tilskuddssatser for ordinære ikke-kommunale barnehager

Satser for kommunalt tilskudd 2019	Per heltidsplass		
	Drift inkl. adm.	Kapital	Totalt
Ordinære barnehager, små barn	197 746	9 200	206 946
Ordinære barnehager, store barn	93 686	9 200	102 886
Familiebarnehager, små barn	158 200	12 900	171 100
Familiebarnehager, store barn	120 200	12 900	133 100

Tall i kursiv er nasjonale satser for 2018. Departementet har per dato ikke kommet med nye satser for familiebarnehager eller kapitaltilskudd 2019.

Satsene gis med forbehold om endringer i Stortingets endelige vedtak.

Vedlegg 8 – Obligatoriske oversikter

Hovedoversikt drift 2019-2022

1000 kr.	R2017	B2018	B2019	B2020	B2021	B2022
Driftsinntekter						
Brukerbetalinger	61 390	53 696	Spesifiseres etter vedtak			
Andre salgs- og leieinntekter	56 525	63 041				
Overføringer med krav til motytelse	332 786	86 513				
Rammetils kudd	523 008	551 523				
Andre statlige overføringer	59 763	49 208				
Andre overføringer	214	0				
Skatt på inntekt og formue	854 427	859 346				
Eiendomsskatt	0	0				
Andre direkte og indirekte skatter	0	0				
Sum driftsinntekter	1 888 114	1 663 327	1 820 523	1 824 560	1 831 045	1 842 872
Driftsutgifter						
Lønnsutgifter	799 615	720 908	Spesifiseres etter vedtak			
Sosiale utgifter	208 173	204 626				
Kjøp av varer og tj som inngår i produksjon	208 099	189 582				
Kjøp av varer og tj erstatter egenproduksjon	438 521	351 141				
Overføringer	106 460	92 211				
Avskrivninger	84 259	0				
Fordelte utgifter	-1 558	-9 602				
Sum driftsutgifter	1 843 568	1 548 866	1 709 519	1 709 119	1 709 219	1 709 319
Brutto driftsresultat	44 546	114 461	111 004	115 441	121 826	133 553
Finansinntekter						
Renteinntekter og utbytte	20 796	21 780	28 031	37 913	37 799	39 687
Mottatte avdrag på utlån	58	0	0	0	0	0
Sum eksterne finansinntekter	20 853	21 780	28 031	37 913	37 799	39 687
Finansutgifter						
Renteutgifter og låneomkostninger	48 998	47 161	56 055	64 859	77 976	82 198
Tap på finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	65 503	61 775	67 914	68 863	67 628	71 808
Utlån	58	0	0	0	0	0
Sum eksterne finansutgifter	114 559	108 936	123 969	133 722	145 604	154 006
Resultat eksterne finanstransaksjoner	-93 706	-87 156	-95 938	-95 809	-107 805	-114 319
Motpost avskrivninger	84 259	0	0	0	0	0
Netto driftsresultat	35 098	27 305	15 066	19 632	14 021	19 234
Netto driftsresultat i % av inntekten		1,64 %	0,83 %	1,08 %	0,77 %	1,04 %
Interne finanstransaksjoner						
Bruk av udisponert fra tidligere år (overskudd)	28 287	0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	6 279	0	0	0	0	0
Bruk av bundne fond	10 756	0	0	0	0	0
Sum bruk av avsetninger	45 322	0	0	0	0	0
Overført til investeringsregnskapet	17 078	20 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Avsatt til dekning fra tidligere års underskudd	300	0	0	0	0	0
Avsatt til disposisjonsfond	46 020	7 305	5 066	9 632	4 021	9 234
Avsatt til bundne fond	6 102	0	0	0	0	0
Sum avsetninger	69 500	27 305	15 066	19 632	14 021	19 234
Resultat etter interne finanstransaksjoner	10 920	0	0	0	0	0
Regnskapsmessig mer/mindreforbruk	10 920	0	0	0	0	0

Hovedoversikt investering 2019-2022

1000 kr.	R2017	B2018	B2019	B2020	B2021	B2022
Inntekter						
Salg av driftsmidler og fast eiendom	24 401	20 000	10 000	30 000	0	0
Andre salgsinntekter	0	0	0	0	0	0
Overføringer med krav til motytelse	11 733	0	0	0	0	0
Refusjoner	16 649	17 669	45 135	42 517	32 395	17 113
Statlige overføringer	0	10 000	0	69 200	0	50 000
Andre overføringer	14 487	0	1 000	0	0	1 000
Renteinntekter og utbytte	30	0	0	0	0	0
Sum inntekter	67 300	47 669	56 135	141 717	32 395	68 113
Utgifter						
Lønnsutgifter	2 140	0	0	0	0	0
Sosiale utgifter	204	0	0	0	0	0
Varer og tjenester i komm. egenproduksjon	157 189	137 071	232 382	219 293	168 681	92 271
Kjøp av tjenester som erstatter egenprod.	0	0	0	0	0	0
Overføringer	24 724	4 312	4 433	4 433	4 433	4 433
Renteutgifter og omkostninger	0	0	0	0	0	0
Fordelte utgifter	0	0	0	0	0	0
Sum utgifter	184 257	141 383	236 815	223 726	173 114	96 704
Finanstransaksjoner						
Avdrag på lån	3 750	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000
Utlån	47 460	80 000	80 000	80 000	80 000	80 000
Kjøp av aksjer og andeler	3 707	3 066	3 152	3 152	3 152	3 152
Dekning av tidligere års udekket	0	0	0	0	0	0
Avsatt til ubundne investeringsfond	399	0	0	0	0	0
Avsatt til bundne fond	18 004	0	0	0	0	0
Sum finanstransaksjoner	73 320	103 066	103 152	103 152	103 152	103 152
Finansieringsbehov	190 278	196 780	283 832	185 161	243 871	131 743
Dekket slik:						
Bruk av lån	130 068	156 780	253 832	155 161	213 871	101 743
Salg av aksjer og andeler	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag	22 089	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000
Overført fra driftsregnskapet	17 078	20 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Bruk av tidligere års udisponert	0	0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	21 042	0	0	0	0	0
Bruk av ubundne investeringsfond	0	0	0	0	0	0
Bruk av bundne fond	0	0	0	0	0	0
Bruk av likviditetsreserve	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
Sum finansiering	190 278	196 780	283 832	185 161	243 871	131 743
Udekket/udisponert	0	0	0	0	0	0

BUDSJETTSKJEMA 1A

1000 kr.	R2017	B2018	B2019	B2020	B2021	B2022
Skatt på inntekt og formue	854 427	859 346	893 170	893 170	893 170	893 170
Ordinært rammetilskudd	523 008	551 523	574 623	574 623	574 623	574 623
Skatt på eiendom	0	0	0	0	0	0
Andre direkte eller indirekte skatter	0	0	0	0	0	0
Andre generelle statstilskudd	59 763	49 208	54 448	54 355	54 263	54 171
Sum frie disponible inntekter	1 437 198	1 460 077	1 522 241	1 522 148	1 522 056	1 521 964
Renteinntekter og utbytte	20 796	21 780	28 031	37 913	37 799	39 687
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	48 998	47 161	56 055	64 859	77 976	82 198
Tap finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	65 503	61 775	67 914	68 863	67 628	71 808
Netto finansinntekter/-utgifter	-93 706	-87 156	-95 938	-95 809	-107 805	-114 319
Til dekning av tidligere års regnskapsmessige merforbruk	300	0	0	0	0	0
Til ubundne avsetninger	46 020	7 305	5 066	9 632	4 021	9 234
Til bundne avsetninger	6 102	0	0	0	0	0
Bruk av tidligere års regnskapsmessige mindreforbruk	28 287	0	0	0	0	0
Bruk av ubundne avsetninger	6 279	0	0	0	0	0
Bruk av bundne avsetninger	10 756	0	0	0	0	0
Netto avsetninger	-7 100	-7 305	-5 066	-9 632	-4 021	-9 234
Overført til investeringsbudsjettet	17 078	20 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Til fordeling drift	1 319 314	1 345 616	1 411 237	1 406 707	1 400 230	1 388 411
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	1 319 314	1 345 616	1 411 237	1 406 707	1 400 230	1 388 411
Merforbruk/mindreforbruk	0	0	0	0	0	0

BUDSJETTSKJEMA 1B

1000 kr.	R2017	B2018	B2019	B2020	B2021	B2022
Grunnskole-, barnehage- og kulturutvalget	523 836	537 506	556 383	560 033	560 033	560 033
Helse-, sosial- og omsorgsutvalget	581 353	578 967	595 189	595 089	595 089	595 089
Miljøutvalget	21 404	26 598	27 690	28 290	26 790	26 790
Planutvalget	5 937	8 273	7 082	6 932	6 932	6 932
Formannskapet	85 557	95 508	96 049	93 899	94 249	93 799
Formannskapet, fellesområder (utover skjema 1A)	101 227	98 765	128 844	122 464	117 137	105 768
Sum fordelt	1 319 314	1 345 616	1 411 237	1 406 707	1 400 230	1 388 411

1. Korrigert for inntekter og utgifter som ligger i budsjettskjema 1A

NOTER TIL DRIFTSBUDSJETTET

1000 kr.	R2017	B2018	B2019	B2020	B2021	B2022
1) Grunnlaget for skatteanslaget og anslått beløp for inntektsutjevningen						
Skatteanslag	854 427	859 346	893 170	893 170	893 170	893 170
Rammetilskudd	523 008	551 523	574 623	574 623	574 623	574 623
2) Andre forventede fiskale inntekter						
Ingen			0	0	0	0
Sum			0	0	0	0
3) Forventede generelle statstilskudd						
NAV	2 348	4 814	4 814	4 814	4 814	4 814
Inv., tilskudd reform 97	790	0	0	0	0	0
Komp. tilskudd omsorgsboliger/sykehjem	1 660	1 644	1 601	1 587	1 574	1 560
Rentekomp. skolebygg	767	681	506	436	366	297
Rentekomp. Kirkebygg	160	146	158	149	140	131
Integreringstilskudd	54 038	51 351	47 369	47 369	47 369	47 369
Sum	59 763	58 636	54 448	54 355	54 263	54 171
4) Forventet utbytte fra kommunalt eide selskaper						
Lier e-verk AS	10 000	11 700	0	0	0	0
Vardar	0	0	0	10 000	10 000	10 000
Glitre energi nett	0	0	5 000	5 000	5 000	5 000
Glitre energi strøm	0	0	5 000	5 000	5 000	5 000
Fiber 1	0	0	0	0	0	2 000
Eidos	0	0	0	0	0	0
Annet	0	0	0			
Sum	10 000	11 700	10 000	20 000	20 000	22 000
5) Avsetninger og bruk av avsetninger						
Avsetning til disposisjonsfond	46 020	7 305	5 066	9 632	4 021	9 234
Sum	46 020	7 305	5 066	9 632	4 021	9 234

BUDSJETTSKJEMA 2A

1000 kr.	R2017	B2018	B2019	B2020	B2021	B2022
Investeringer i anleggsmidler (se også skjema 2B)	184 257	141 383	236 815	223 726	173 114	96 704
Utlån og forskutteringer	47 460	80 000	80 000	80 000	80 000	80 000
Kjøp av aksjer og andeler	3 707	3 066	3 152	3 152	3 152	3 152
Avdrag på lån	3 750	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000
Avsetninger	18 403	0	0	0	0	0
Årets finansieringsbehov	257 577	244 449	339 967	326 878	276 266	199 856
Finansiert slik:						
Bruk av lånemidler	130 068	156 780	253 832	155 161	213 871	101 743
Inntekter fra salg av anleggsmidler	24 401	20 000	10 000	30 000	0	0
Tilskudd til investeringer	14 487	10 000	0	69 200	0	50 000
Kompensasjon for merverdiavgift	16 649	17 669	45 135	42 517	32 395	17 113
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	33 823	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000
Andre inntekter	30	0	1 000	0	0	1 000
Sum ekstern finansiering	219 457	224 449	329 967	316 878	266 266	189 856
Overført fra driftsbudsjettet	17 078	20 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Bruk av tidligere års udisponert	0	0	0	0	0	0
Bruk av avsetninger	21 042	0	0	0	0	0
Sum finansiering	257 577	244 449	339 967	326 878	276 266	199 856
Udekket/udisponert	0	0	0	0	0	0

BUDSJETTSKJEMA 2B

1000 kr.	R2017	B2018	B2019	B2020	B2021	B2022
Grunnskole-, barnehage- og kulturutvalget	2 828	2 700	7 001	2 301	2 301	2 301
Helse-, sosial- og omsorgsutvalget	2 333	1 742	3 449	249	249	249
Miljøutvalget	1 744	4 844	4 938	4 073	5 473	3 473
Planutvalget	400	695	714	714	714	714
Formannskapet	5 161	8 343	5 904	5 904	5 904	5 904
Formannskapet, fellesområder (utover skjema 1A)	245 112	226 125	317 961	313 637	261 625	187 215
Sum fordelt	257 577	244 449	339 967	326 878	276 266	199 856

1. Korrigert for inntekter og utgifter som ligger i budsjettskjema 2A

BUDSJETTSKJEMA 2B

1000 kr.	R2017	B2018	B2019	B2020	B2021	B2022
Grunnskole-, barnehage- og kulturutvalget	2 828	2 700	7 001	2 301	2 301	2 301
Helse-, sosial- og omsorgsutvalget	2 333	1 742	3 449	249	249	249
Miljøutvalget	1 744	4 844	4 938	4 073	5 473	3 473
Planutvalget	400	695	714	714	714	714
Formannskapet	5 161	8 343	5 904	5 904	5 904	5 904
Formannskapet, fellesområder (utover skjema 1A)	245 112	226 125	317 961	313 637	261 625	187 215
Sum fordelt	257 577	244 449	339 967	326 878	276 266	199 856

Vedlegg 9: Oversikt over interkommunale selskaper og flerkommunale samarbeid

I det følgende gis en oversikt over interkommunale selskaper og utvalgte flerkommunale samarbeid. Oversikten skisserer videre en prioritering (rødt, gult og grønt) for arbeidet med å følge opp alle selskaper og samarbeid i pågående kommunereform.

Interkommunale selskaper:

	Navn	Formål	Eiere og eierandel
	Viva IKS, Vestviken interkommunale vei-, vann- og avløpsanlegg	Utfører offentlige tjenester for eierkommunene innenfor vei, vann og avløp.	Lier, 46,7 % Røyken 36,4 % Hurum 16,9 %
	Legevakta i Drammensregionen	Selskapets formål er å ivareta plikt til å ha legevaksordning i samsvar med helselovgivningen og sentral avtale, samarbeide med andre helseforetak med sikte på å etablere et best mulig akuttmedisinsk tilbud til publikum uavhengig av ansvarsnivå og etter avtale ivareta andre medisinske eller sosiale akuttjenester, som voldtektsmottak, barnevernsvakt, sosial vaktjeneste mv.	Drammen 51 % Nedre Eiker 18 % Lier 19 % Sande 7 % Svelvik 5 %
	Drammensregionens Brannvesen (DRBV)	Har det brannfaglige ansvaret for deltagende kommuner.	Drammen 40,1 % Lier 15,9 % Nedre Eiker 15,3 % Øvre Eiker 11,7 % Sande 6,2 % Svelvik 4,9 % Sigdal 3 % Krødsherad 2,2 %
	RfD, Renovasjonsselskapet for Drammensregionen	Sørger for innsamling, transport og avsetning av husholdnings-avfall fra husstander, retur punkter og gjenvinnings-stasjoner. I de 9 eierkommunene er det pr. oktober 2013 ca. 85 000 husstander og hytter, 150 returpunkter og 7 gjenvinningsstasjoner. I tillegg driver RfD en begrenset virksomhet med innsamling og behandling av næringsavfall, i det alt vesentlige knyttet til skoler og barnehager.	Drammen 33,8 % Lier 13,2 % Nedre Eiker 12,6 % Røyken 10 % Østre Eiker 9,3 % Modum 7,7 % Hurum 5,1 % Sande 4,5 % Svelvik 3,8 %
	Glitrevannverket	Leverer tilstrekkelig vann til deltagerkommunene, herunder å sørge for forsvarlig beredskapsnivå som sikkerhet mot ekstraordinære situasjoner, samt salg av vann til andre.	Drammen 49 % Nedre Eiker 21,86 % Røyken 14,72 % Lier 14,42 %
	Vestviken 110 ble i 2018 omfattet av ny 110-sentral i Tønsberg.		DRBV representerer Lier kommunes eierandeler og er deltaker i nyetablerte Sør Øst 110 IKS.

	Navn	Formål	Eiere og eierandel
	Kommunenes opplæringskontor Buskerud	Har ansvar for planlegging og koordinering av fagopplæringen. Skal bidra til opprettelse av læreplaner hos eierne, rekruttere lærlinger og kvalitetssikre opplæringen på arbeidsplassene.	Det er 16 kommune pluss Buskerud fylkeskommune med i foretaket. Lier kommunes eierandel er 25/178.

Flerkommunale samarbeid (§ 27-samarbeid):

	Navn	Oppgave	Deltager kommuner
	Lier og Hurum IKT		Avviklet.
	Tilsynskontoret for små avløpsanlegg i Drammensregionen	Føre tilsyn med avløpsanlegg, behandle søknader om utslippstillatelse, veilede anleggseiere, administrere slamtømming, kartlegge forurensing fra små avløpsanlegg.	Lier, Drammen, Nedre Eiker, Øvre Eiker, Modum, Røyken, Hurum, Sande, Svelvik. Lier er vertskommune.
	Landbrukskontoret.	Landbrukskontoret tar seg av landbruksrelaterte saker og vilt saker.	Lier, Drammen, Røyken og Hurum. Lier er vertskommune.
	Felles lønnskonto for Øvre Eiker, Nedre Eiker og Lier	Felles lønssamarbeid	Lier, Øvre Eiker og Nedre Eiker. Nedre Eiker er vertskommune.
	Drammen Havn ¹	Driver havn- og logistikkvirksomhet på Holmen og Tollbukaia.	Drammen (55%), Lier (18%), Svelvik (9%), Røyken (9% og Hurum (9%). Drammen er vertskommune.
	Region Vestviken. (Ble besluttet oppløst i henhold til vedtektene § 9 møte 24. mai 2017).		Lier, Røyken og Hurum.
	Kontrollutvalgssekretariatet i Buskerud og omegn IS-KUBIS	Samarbeidets formål er å gi kommunene og fylkeskommunen en tilfredsstillende sekretariatsløsning for kontrollutvalgene og ivareta kontrollutvalgenes behov for sekretærbistand.	16 kommuner pluss Buskerud fylkeskommune er med i samarbeidet. Liers andel er 1/17. Drammen er vertskommune.

¹ Drammen Havn eier og 30 % Av Eidos Eiendomsutvikling AS, Lier kommune 55 % og Rom Eiendom AS 15 %.

	Navn	Oppgave	Deltager kommuner
	Drammensregionens interkommunale lavterskeltilbud (Betzy) (BRiS)	Skal sikre et godt og helhetlig krisesentertilbud til kvinner, menn og barn som er utsatt for vold eller trusler om vold i nære relasjoner, og å sikre at lovens krav til krisesentertilbud etterleves.	Det er 24 kommuner med i samarbeidet. Lier kommunes andel er 1/24. Drammen er vertskommune.

Vedlegg 10 – Låneavtale mellom Lier kommune og LEKF

Låneavtale

Det er med dette inngått låneavtale

Mellom

Lier Eiendomsselskap KF som låntaker og
Lier kommune som långiver

Som del av overdragelse av fordring fra Lier Everk Holding AS og fusjon av Lier Boligselskap AS inn i Lier Eiendomsselskap KF, oppretter med dette Lier kommune en låneavtale.

Oversikt over lånene:

Opprinnelig			Ny avtale	
Långiver	Låntaker	Forventet verdi ved overtakelse	Långiver	Låntaker
Danske Bank	Lier Boligselskap AS	16 mill.kr.	Lier Kommune	Lier Eiendomsselskap KF
Danske Bank	Lier Boligselskap AS	49,5 mill.kr.	Lier Kommune	Lier Eiendomsselskap KF
Husbanken	Lier Boligselskap AS	115,9 mill.kr.	Lier Kommune	Lier Eiendomsselskap KF
Lier Kommune	Lier Boligselskap AS	2,9 mill.kr.	Lier Kommune	Lier Eiendomsselskap KF
Lier Kommune	Lier Boligselskap AS	12 mill.kr.	Lier Kommune	Lier Eiendomsselskap KF
Lier Everk Holding	Lier Everk Eiendom AS	7 mill.kr.	Lier Kommune	Lier Eiendomsselskap KF
SUM		203,3 mill.kr.		

Rente og avdragsprofil som gis:

Lån	Avdragsprofil	Rente	Beløp
Lån # 1 (Husbanken)	Følger Husbanken	Følger Husbanken	115,9 mill.kr.
Lån # 2 (Danske Bank)	Fortsetter samme avdragsprofil	3 mnd. NIBOR + 1,85	49,5 mill.kr.
Lån # 3 (Danske bank og resten)	30 år	3 mnd. NIBOR + 1,85	45,9 mill.kr.
SUM			211,3 mill.kr.

1. Lån # 1 som relaterer seg til Husbanken følger samme avdrags- og renteprofil som Husbanken sine lån til Lier kommune.
2. Lån # 2 som relaterer seg til ett av to lån hos Danske bank følger samme avdragsprofil som Danske bank sitt lån til Lier kommune. For å hindre krysssubsidiering settes markedsrente tilsvarende laveste rente gitt av Danske bank, tilsvarende 3 mnd. NIBOR + 1,85.
3. Lån # 3 er et byggelån hos Danske bank som ikke har påstartet sin avdragsprofil ennå og andre mindre lån (inkludert lån til investering i HP 2019-2022 på 8 mill.kr.). Avdragsprofil settes til 30 år og med markedsrente tilsvarende 3 mnd. NIBOR +1,85.

Avtalen gjelder fra det tidspunkt Lier kommune overtar lånene.
Lier Eiendomsselskap KF er ikke en egen juridisk enhet. Denne avtalen er et internt lånedokument. Vedtak i Kommunestyret er å anse som signatur på dokumentet.

Vedlegg 11 Leseveiledning for dokumentet

Tre i ett - om dokumentet

Rådmannens beslutningsgrunnlag er tre dokumenter i ett.

- Økonomiplanen er lovpålagt og skal være fireårig.
- Årsbudsjettet er også lovpålagt og gjelder det første året etter vedtak.
- Handlingsprogrammet knytter økonomiske størrelser sammen med mål og rammebetingelser.

I Lier kommune praktiseres en ordning der rådmannen utarbeider et grunnlag for den politiske behandlingen, men det er formannskapet som former forslaget til vedtak som etterhvert blir innstilling overfor kommunestyret.

I tillegg til dette dokumentet er det utarbeidet:

- Virksomhetskatalog – rammer, budsjettinnspill og nøkkeltall for hver virksomhet
- Salderingsark – regneark som simulerer ulike endringer i budsjettet (sendes gruppelederne)

Styrende dokumenter

Kommuneplanen er kommunens viktigste strategiske styringsdokument, og inneholder overordnede målsetninger og retningsvalg for kommunens utvikling. Med kommuneplanen som overordnet styringsdokument utarbeides temaplaner for ulike områder som konkretiserer arbeidet og utviklingen på området.

Handlingsprogrammet skal bidra til å realisere kommuneplanen og temaplanenes målsetninger og inneholder mål, tiltak og økonomiske rammer for kommende fireårsperiode.

Statistikk og sammenligninger med andre kommuner

Alle kommuner rapporterer tjeneste- og økonomidata til Statistisk sentralbyrå (SSB). Dataene rapporteres slik at det skal være mulig å sammenligne kommunene uavhengig av organisering. Kommunedataene blir kalt KOSTRA (KOMmune STATistisk RAPportering), og benyttes for å vise hvordan kommunene prioriterer, kostnaden på ulike tjenester og kvalitet.

I sammenlikninger av statistikk og økonomi med andre kommuner er det i hovedsak benyttet to sammenligningsgrupper:

- Alle kommuner med mer enn 10.000 innbyggere (Benyttes ved sammenligning av behovskorrigerte netto driftsutgifter).
- Kommunegruppe 13 (SSB har delt inn kommunene i kommunegrupper for sammenligning. Lier er i Kommunegruppe 13 som er definert som «store kommuner utenom de fire største byene»).

Rammestyring

Lier kommune, som de fleste andre kommuner, bruker rammebudsjettering. Dette betyr at de ulike virksomhetene får en ramme de skal drifte innenfor. Virksomhetene gjennomfører sine tjenester innenfor denne rammen. Dette er annerledes enn økonomien for private selskaper hvor hovedmålet er å få størst mulig overskudd.

I handlingsprogrammet beskrives hvilke endringer som gjøres i forhold til de gjeldende rammene. I behandlingen av rammene for 2019 – 2022 tas det utgangspunkt i de gjeldende rammene som ble vedtatt for 2018. Det er kun endringer i forhold til rammen i 2018 som behandles i handlingsprogrammet.

Hvis det ble bevilget midler til tiltak i 2018 som videreføres, er dette en del av totalrammen og vises ikke i oversiktene for 2019.

Styring på rammer og rammeendringer kan erfaringsmessig være krevende å forstå. Dette skiller seg fra hvordan en tenker i det private næringsliv. Under har vi laget et eksempel som illustrerer hvordan rammetabellene fungerer og konsekvenser.

Endring i presentasjonen av rammer og rammeendringer:

I dette handlingsprogrammet er det gjort endringer i rammetabellene for å gi et mer oversiktlig bilde.

Det er lagt om slik at endringene viser endringer i rammene vises fra inneværende år for hvert år. Dette betyr at endringer for alle år viser endringen i forhold til 2018 i dette handlingsprogrammet. I tidligere år er endringen vist fra år til år.

Driftsbudsjett og rammeendringer

For hvert tjenesteområde er det utarbeidet en økonomisk oversikt som viser:

- *Driftsbudsjett* - regnskap og økonomiske budsjettammer
- *Rammeendringer* - forslag til endringer i rammene i handlingsprogramperioden

Alle tall er oppgitt i 1000 kr.

Rammeendringer

	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Prog	Rammer i faste 2019-kroner			
	2017	2018	2018	2018	2019	2020	2021	2022
10 Utgifter	345 267	333 528	337 559		333 501	334 101	334 001	334 001
1 30 Inntekter	-48 465	-35 621	-39 398		-36 714	-36 714	-36 714	-36 714
Netto ramme	296 802	297 907	298 161		296 787	297 387	297 287	297 287
Konsekvensjusteringer								
2 Overføring mellom ansvar					100	100	100	100
3 Pris- og lønnsvekst					30	30	30	30
4 HP xx-xx økning tiltak					500	1 000	1 000	1 000
5 HP xx-xx Prosjekt					-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Sum konsekvensjusteringer					-870	-370	-370	-370
Nye tiltak								
6 Nytt tiltak					500	500	500	500
7 Nytt prosjekt					0	100	0	0
Sum nye tiltak					0	100	0	0
Innsparing/omstilling								
8 Flatt kutt					-250	-250	-250	-250
Sum innsparing/omstilling					-250	-250	-250	-250
Sum Grunnskole					-1 120	-520	-620	-620

Oversikten viser:

1. Regnskap budsjett prognose og nye rammer.

Øverste grå linje i tabellen viser:

- Regnskapet for forrige år.
- Vedtatt budsjett for året før handlingsprogrammet (gjeldende ramme og utgangspunktet for endringer).
- Justert budsjett for året før handlingsprogrammet (det gjøres budsjettjusteringer gjennom året. F.eks. blir lønnsoppgjøret for året tilført budsjettene når konsekvensen er kjent).
- Prognose året før handlingsprogrammet (prognose fra 2. tertial).
- Nye rammer etter justering i handlingsprogrammet (i eksemplet pkt 2 – 8)

Andre grå linje i tabellen viser konsekvensjusteringer. Konsekvensjusteringer er tekniske justeringer og endringer fra tidligere handlingsprogram vedtak.

2. *Overføring mellom ansvar og pris/lønnsvekst.* Overføring mellom ansvar er rammer som flyttes fra ett ansvar til et annet. Dette dreier seg i hovedsak om at ansvaret for en oppgave flyttes fra ett sted til et annet. Både oppgaven og den økonomiske rammen flyttes. Disse endringene går totalt sett i 0, enn ramme reduseres tilsvarende økning i en annen ramme.
3. *Pris og lønnsvekst* – rammene justeres for lønnsvekst (konsekvensen av lønnsoppgjøret året før), forventet pris- og inntektsvekst.
4. *HP xx-xx økning tiltak* – vedtak fra tidligere handlingsprogram. Rammeendringer som er vedtatt i behandling av tidligere handlingsprogram. Eksempler:
 - Et vedtak fra tidligere handlingsprogram hvor et tiltak øker med 500.000 kr fra 2018 til 2019, og ytterligere 500.000 fra 2020 (totalt 1.000.000 fra nivået i 2018). Fra 2020 videreføres rammen.

5. *HP xx-xx Prosjekt* – i et tidligere handlingsprogram er det bevilget opp et prosjekt på 1.500.000 kr som avsluttes i 2019. Rammene for 2018 inneholder dette prosjektet, og rammene for 2019 reduseres med 1.500.000 når prosjektet avsluttes.

Tredje grå linje i tabellen viser Nye tiltak. Dette er de nye endringer som legges inn i handlingsprogrammet.

6. Eksempel: Nytt tiltak som bevilges 500.000 kr øker rammen fra 2019 og videreføres.
7. Eksempel: Prosjekt på 100.000 bevilges opp for 2020. Rammene økes kun dette året.

Fjerde grå linje i tabellen viser Innsparing/omstilling. Hvis det er lagt inn krav om innsparinger vil dette bli lagt ut her.

8. Eksempel: Det er lagt inn et kutt på 250.000 som reduserer rammen fra 2018 med beløpet. Reduksjonen videreføres i årene fremover.

Siste linje i tabellen viser Sum endringer. Forklaring gjennom eksempel:

	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Prog	Rammer i faste -kroner			
	2017	2018	2018		2019	2020	2021	2022
Netto ramme	296 802	297 907	298 161		296 787	297 387	297 287	297 287
Sum Grunnskole (sum rammeendringer)					-1 120	-520	-620	-620

I eksempelet reduseres rammen for grunnskole med 1.120.000 kr fra 2018 til 2019. Dette skyldes i hovedsak at et prosjekt (5) på 1.500.000 kr avsluttes i 2019. Kostnadene reduseres og rammene reduseres tilsvarende. Hvis vi ser bort fra prosjektet som avsluttes utgjør de andre endringene en netto økning i rammene med 380.000 kr fra 2018 til 2019.

I 2020 reduseres rammene med 520.000 fra 2018. Igjen er det prosjektet som avsluttes med 1.500.000 kr som trekker rammen ned. Hvis en ser på endringen i ramme fra 2019 til 2020 er en økning på 600.000 som skyldes økning i tiltak (4) på 500.000 og økning i nytt prosjekt (7) på 100.000.

I 2021 reduseres rammene med 620.000 fra 2018. Hvis en ser på endringen fra 2020 til 2021 er det en reduksjon på 100.000 kr. dette skyldes at prosjektet (7) kun ligger inne i rammen for 2020, og trekkes ut fra 2021.